

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

In Amos, Abdiam, Et Ionam Prophetas, Commentarij Francisci Lamberti Auenionensis

Lambert, François

Argentorati, 1525

VD16 B 3868

Incipit Amos Propheta.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35983

INCIPIIT

AMOS PROPHETA.

CAPVT PRIMVM.

Summarium capituli: Primum describit & Prophetae conditionem, & tempus prophetiae eius. Secundo incipit generaliter prophetare. Tertio, specialiter prophetat aduersum Syriam. Quarto, aduersum Palestinam seu Philisteos. Quinto, aduersum Tyrum. Sexto, aduersum Edom, seu Idumaeam. Septimo, aduersum filios Ammon.

PARS PRIMA.

Verba Amos, qui fuit in pastoralibus Thecue quæ uidit super Israel, in diebus Oziæ regis Iuda, & in diebus Nieroboam filij Iosias regis Israel, ante duos annos terræmotus.

B z Thecue

Thecue oppidum, sex miliaribus distat à Bethleem, habetq; in proximo ingentem solitudinem, in qua nihil omnino frugum gignitur, sed pascuis uberrimis plena est, & in ea multi pastores sunt, quod sit aptissima alendis pecoribus & armentis. Propter quod uniuersae partes eius, haec maxime in quibus pascua sunt, hic pastoralia adpellantur. In his pastoralibus manebat Amos, non pater Esaiæ, genere Propheta, sed è pastoribus armentarijs unus. Nimirum non erat Propheta, nec filius Prophetae, ut pleriq; cæteri, quod infra cap. 7. cernerelicit. Illum enim uocauit Deus, ut per eum doceret filios Israël, atq; ex opilione seu armentario, fecit ueritatis Prophetam.

In uerba domini, eo reuelate uidit, agnouit, intellexit, super Israël, scilicet aut contra eum, aut pro eo. Paucissimis enim demptis, quæ hoc libro habentur, aut sunt de Israël, aut de persecutoribus eius, ut nulli diligenter prospicienti, non est notum. Prophetauit autem diebus Oziae siue Azariae (Binominis enim fuit) regis Iuda, & Hyeroboam regis Israël, qui pariter regnarunt. Nam ultima tempora regni Hyeroboam, & prima regni Oziae conuenerunt, ut liquet. 4. Reg. 15.

Porro Ozias, regno suo à Domino roborato, superbiuit in interitum suum, & adolere contra fas uoluit incensum, super altare thymiamatis. Propter quod à Domino fuit lepra percussus. 2. Para. 20. Et tum, ut aiunt Hebraei, factus est maximus terræ motus. Videturq; ex hoc loco, quod

q̄. annis duob. saltem per̄ interualla, ipse terræmotus fue-
rit, alioqui nō dixisset, ante duos ānos terræmotus, sed duo
bus annis ante terræmotum. Quòd si quis cōtendat, quòd
sit intelligendum, Amos prophetaſſe duobus annis ante i-
pſum terræmotum, illi permittimus, quòd parum ad rem
ſpectet. Nam quicquid dixeris, certum eſt ipſum terræmo-
tum nō ante duos annos à prophetia Amos, finē habuiſſe
et q̄. duobus annis ante eius finem, prophctare exorſus ſit.

De hoc terræmotu dicitur **Zacha. 14.** Et fugietis, ſicut
fugiſtis à facie terræmotus, in diebus **Oziæ** regis Iuda. Fu-
it ergo is terræmotus in diebus **Oziæ**, uerum quòd iuxta
Hebræorum adſertionem, fuerit mox ab hora, qua ipſe **O-**
ziæ uoluit adolere incenſum, non eſt certum. Neque an-
xie multum quiſquam pro hac re digladietur, quòd ſue
hoc, aut aliud dixeris, nihil impedit ab intelligentia textus.
Hoc ueruntamen commoneſcacio, ne quis Iudæorum ſo-
mnia pro ueritatis teſtimonio adleget. Ego ſcio ex uerbo
Dei, quòd diebus **Oziæ** terræmotus fuerit, ſed quòd adci-
derit hoc aut illo anno regni ſui, aut mox ab impio factò,
quo adolere incenſum uoluit, adfirmare non poſſum.

P A R S S E C V N D A.

Et dixit: **DOMINVS** de Sion
rugiet, & de Hieruſalem
dabit uocem
ſuam.

B 3 Verbum

Verbum Dei, cuius rugitus & uox dicitur, rugitus quidem ob dura: uox, ob mitia: rugitus, quod synagoga carnalium terribile: uox, quod fidelibus amabile & gratissimum sit. Porro unde sit ipsum uerbum, patenter indicat, nempe, de Sion & Hierusalem. Idem habes Esaiæ 2. & Michæ. 4. De Sion, inquit, exiit lex, & uerbum Domini de Hierusalem. Ex qua Sion aut Hierosolyma? Nunquid à terrena? Equidem. Nimirum in ea fuit primum uerbum, per Christum & Apostolos nunciatum, sed non permansit. Nam ab ea in omnem terram exiit. Est autem alia Sion, in qua uere speculamur Deum, & Hierosolyma, in qua uera pacis uisio est, & in quam, à terrena exiit ipsum uerbum, & permanet. Hec est Ecclesia, in qua sic permanet Verbum, ut ab ea sola indefinenter profluat. Est in ea fons ueritatis, spiritus scilicet Dei, irrigans omnes electas Dei plantationes, ut non raro apud Salomonis Cantica tractauimus. Hec est Sion, & domus Dei, sub cuius limine, aque omnia sanantes egrediuntur. Ezechiëlis quadragesimo septimo. Hec est sedes Dei & agni, ex qua procedit fluuius aque uiuæ, splendidus tanquam Crystallum. Apocal. 22.

Igitur Sermo Dei egressus est, egredieturque de Sion & Hierusalem, sicut prædiximus, sed id maxime de sermone Euangelico intellexeris. Quod autem ad hunc Amos uersum spectat, **DOMINVS** tametsi ubique semper fuit, & cælum, terramque, ac omnia impleat, quia tamen præ cunctis locis, montem Sion & Hierosolymam
olim

olim elegerat, ut in ea externus sui nominis cultus, ab eo institutus, maxime uigeret (de externo dixi, quod internus semper & ubique esse ualuerit) ideo non raro in scripturis eius domus & habitatio adpellatur. Quia autem qui in Sion & Hierusalem habitare dicebatur, sermones iudiciorum suorum tum impleturus erat, & tyrannorum ac incredulorum superbiam depreßurus, quasi ex Sion rugitum, & ex Hierusalem uocē daturus erat. Quid autem ad hunc rugitum sequutum fuerit, palam fit ex eo quod subiungitur.

**Et luxerunt speciosa pastorum,
& exiccatus est uertex
Carneli.**

Nonnunquam spiritus sanctus, ministerio quod Prophetae, antequam uocarentur, habuerunt, prænunciat quae facturus sit. Ob id Seruator noster, Apostolis quos ē piscatione uocauit, ait: **F**aciam uos fieri pisces hominum. Et alibi: **E**x hoc iam eris homines capiens. Ob id quoque uoluit Deus, ut Amos pastor armentarius, ex his quae congruebant pastorum ministerio, ut est Carneli uertex, ansam susciperet prophetandi, aduersus impios reges ac populos.

Ait ergo: **E**t luxerunt &c. Præteritum pro futuro, ob diuini decreti æternitatem & certitudinem ponitur. Pastores, Principes, & hic, & Ezechielis 34. uocantur, ut scias, quod ad eos spectet, non mactare, rapere, perdere, sed omni sollicitudine pascere populos quibus princi-

B 4 pantur.

pantur. Horum speciosa, nempe ciuitates, palatia, terra, tum luxerunt, cum euerfa sunt. Ceterum exiccatio uerticis Carmeli, montis in quo pascua uberrima sunt, eorum que ad uitam sunt necessaria, defectum significat. Quasi enim in montium uertice pascua non sunt, cum etiam magnis Principibus, qui per montes Michea. & capiuntur, alimenta non sunt, & omnis eorum substantia deuaftatur. Ferunt nonnulli duos esse Carmeli montes, in quorum uno orauit Helias, in alio habitabat Nabal Carmelites, & uterque uberrimus est.

P A R S T E R T I A.

Næc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor, non conuertam eum, eo quod triturauerit in plaustris ferreis Galaad.

Benedictus Dominus, qui luce ueritatis suæ, innumeras insanias eliminauit, & multam pijs animis, ex scripturis sanctis consolationem adfert. Nam ut reliquos præteream, super hoc Amos textu, tam absurda nonnulli commentati sunt, ut etiam docuerint, sentire de Domino, non in bonitate, sed crudelitate, & blasphemias sanctissimi nominis eius, pro impollutis ueritatibus inculcarit. Vnde fiebat, ut ex locis similib. nulla nobis esset consolatio, quin potius desperatio, quæ deum tam crudelem prædicaret. Proinde, obmissis omnibus que ab innumeris hæcenus dicta sunt, ad id genus locorum enarrationem, solo purissimo Dei uerbo

Dei uerbo procedemus. **Leui. 26.** uolens Dominus ostendere grauitatem punitionis, quam in uerbi sui contempores inflicurus erat, eadem aliquoties septenario numero praesignauit, dicens: Puniam uos septuplum. Eadem ratione hic locus est enarrandus, nempe, quod septenario criminum magnitudo ac multitudo capiatur. Quid enim sunt tria et quatuor, nisi septem? Peccata ergo **Damasci** et sequentium, quasi tria et quatuor, id est, septem fuerunt, dum multis et eisdem grauius criminibus irretiti erant. Videtur autem unum aut duo tantum scelera specialiter scribere, in quibus omnes eorum iniquitates comprehenduntur, haec maxime propter quas indurati sunt. Dicit ergo: Super tribus et quatuor, hoc est, super multis sceleribus **Damasci**, id est **Syriae**, cuius **Damascus** regia ciuitas erat, **Esa. 7. Caput Syriae Damascus**, non conuertam eum, id est, non illustrabo, non erudiam, et meo spiritu neuiquam ad me traham. Sensus est: Deceui immutabiliter, ut non conuertam **Damascum**, ab enormissimis et eisdem tam multis sceleribus, quae admisserunt. Quod maxime est aduersum illos, qui tum in **Syria** et **Damasco** erant, quos in suis sceleribus iudicabat deserendos, et non conuertendos ad resipiscenciam. Nunc autem locum et sequentes, de solis omnium gentium reprobis capies, qui nunquam uere conuertuntur.

Dum audis: Non conuertam, quid aliud esse putas, quam si dixisset? Relinquam eos sibiipsis, non dabo eis spiritum meum, sed eos dimittam in fornicationum spiritu, id est, sensu et iudicio carnis, qui fornicationum spiritus uocatur.

Osee. 4. Spiritus fornicationum decepti eos. **Nic** est sensus
 & spiritus fallax, mendax, durus, cæcus, semper errans à
 uijs Domini, & contra illas nitens. Proinde, qui non con
 uertuntur ab eodem spiritu & sensu, ad spiritum & sen
 sum domini, ab eodem excæcari, indurari, & excitari, nō
 raro in arcanis literis dicuntur. Quasi enim hec facit, dū
 iusto suo iudicio, ab his, cum possit, nō liberat, & ad se con
 uertit, quin potius in spiritum, sensum, uel mentem repro
 bam tradit, ut de non nullis ait **Paulus. Rom. 1.** Sed qui sic
 bat, ut illos ab eorum scelerib. nollet cōuertere? Quōd in
 triuerint in plaustis uel ferris ferreis **Galaad.** **Galaad** rē
 gio et ciuitas est, in sorte dimidiæ tribus **Manasse**, trans
 Iordanem posita, in qua **Syrii** supra q̄ dici possit, **Israël** fili
 os attriuerunt. **Noc** est, quod de **Azaële** rege **Syrie** dicitur.
4. reg. 10. Percussit eos **Azaël** in uniuersis finibus **Israël**, à
 Iordane contra orientalem plagam, omnē terrā **Galaad**, et
Gad, & **Ruben**, et **Manasse.** **Et. 4. Reg. 13.** Iratus est furor
 Domini contra **Israël**, & tradidit eos in manus **Azaëlis**
 regis **Syrie**, et in manu **Benedar** filij **Azaëlis** cunctis dieb.
Et de ipso **Azaële**, priusq̄ esset rex **Syrie**, prophetauit **Me
 liseus**, cum à rege **Benadab** missus esset ad illum: nam cum
 uidens, usq; ad uultus suffusionem fleuit, & conturbatus
 est. **Azaëli** aut̄ interroganti quid fletet, respondit: Idcirco
 fleo, q̄ norim mala, quæ facturis es filiis **Israël.** **Vrbes** eo
 rum munitas igne succendes, & iuuenes corū gladio peri
 mes, paruulosq; eorū elides, ac prægnantes diuides. **Quia**
 ergo **Syrii** **Israëlitas**, maxime terræ **Galaad**, tā crudeliss.
 afflixerunt.

adfluxerunt, atq; uastarunt, nunc illos plaustris seu ferris
 ferris triturasse et cōminuisse dicuntur. Nimirū id genus
 locutionib; crudelitas designatur. Nō enim est uerisimile,
 q; iuxta literā, eosdē plaustris ferreis triturarint. Tale est
 quod seruator ait Petro: Satan uos expetiuit, ut haud secus
 atq; triticū cribraret Lu. 22. quē locū apd' Luc. enarraui.
 Ex hoc loco & similib; palām fit, q; zelet Dominus p popu
 lo suo i. fidelū Eccl. cuius typū israelitae gesserunt. Ecclē
 sia enī est uera domus israel, et uerū Abrahæ semē. Ro. 9.
 Et mittā ignem in domū Azael, & cōburam
 domos Benedar. Et cōteram uestem Dama
 sci, et disperdam habitatorē de campo idoli,
 & tenentem sceptrum de domo uoluptatis,
 & transferetur populus Syriae Cyrenen.

Prior & eadem grauior punitio fuit, q; cum conuerte
 re noluit, sed immersum in proprijs criminib; in eisdem il
 lū dimisit. Alia, sed non adeo grauis, q; in Azaelis regis Sy
 ria domū. i. cognationem, ignem cuncta absumentē misit.
 Hic ignis, et gladiū, & pestem, et famē, & ignem ad literā
 quib; Syrii uastati fuere, designat: nimirū ignis in scriptu
 ris nō raro p grauiſſ. flagello capitur. Demū combuſit, &
 uertit, & penitus destruxit domos seu palatia Benedar fi
 lij Azaelis omnemq; illius substantiā absumpsit. Benadab
 rex Syriae, alius est a Benedar, Benadabenī regnauit ante
 Azaelem, à quo Benedar genitus fuit. Vicio autem scri
 ptorum factum fuit, ut in nonnullis libris, p Benedar, Be
 nadab scripserint, tam hic, quā 4. regum. 13.

Dama=

FRANC. LAMB. IN AMOS

Damasci quoq; id est, Syrorum uectem contriuit, dum illorum robur, quo perinde atq; ostia uectibus, gentes reliquas submouebat, in nihilum redegit. Disperdidit etiam habitatorem, e campo idoli, hoc est, e Damasco & Syria idololatrie dedita, & in plano solo, ut aiunt, sita, & tenentem sceptrum, id est, Regē & Principes Syriae, de uoluptatis domo, scilicet e fastigio, gloria, & diuitijs, in quibus fuerunt. Et translatus est populus Syriae Cyrenem, per Teglatphalassar Regem Assyriorum, qui & occidit Rasim Syriae Regem. Ut habetur. 4. Reg. 17. Durissimum igitur fuit, hoc dei flagellum, contra Syriam, sed non aequum ut primum. Quare? Quod hoc sit externum, illud internum: hoc ad corpus & terrena, illud ad animam spectet. Priore, alieni facti sunt, ab inuisibilibus, diuinis, & celestibus: posteriore uero a nonnullis uisibilibus tantum. Postremum sine primo, amantis uirga est, et electis sepius a deo immittitur. Quid enim officit, pie mentis, et ad deum conuersae, quod brachium & robur carnis, cui non fident, conteritur? Ceterum primum, presente uel absente postremo, mors, et dei adirati expauescenda maledictio est. Verum si non absit postremum, grauior est ipsa maledictio. Nam ubi carnalium mens, non sentit manum domini, id est, aduersa, se innocentem putat, quod caeca sit, & ob id profundius indies induratur. Non nihil autem ad mentem reuocat ipsa tribulatio, tametsi id cum fructu, et uere absq; dei spiritu nunquam facit, quin potius sine illo, in abyssum desperationis inducit. Beatus est, que in deus
ad se

ad se conuertit. **Maledictus** uero, qui sic non conuertitur. **Conuerte** nos domine ad te, & mox uere conuertemur, ne dispereamus, sed seruemur & glorificemus nomen tuum in secula.

P A R S Q V R R T A.

Hæc dicit dominus **Deus**: Super tribus sceleribus **Gazæ** & super quatuor, nō conuertam eum, eo quod transtulerint captiuitatem perfectam, ut concluderent eam in **Idumæa**.

Gaza est regia **Philisteorum** ciuitas, idcirco per eā **Philistei** capiuntur. **Hi** proinde non fuerunt domino cōuersi, sed in suis iniquitatibus derelicti, quod integram **Israëlis** captiuitatem, in **Idumæa** concluderint. **Quidam** putant hoc intelligendum, de his quæ **Philistei** fecerunt filiis **Israël** fugientibus, posteaquam ductæ fuerent decem tribus in **Assyrios**, sed si tempus prophetiæ uideatur, quod nō possit ita intelligi, mox agnosceatur. **Ali-**ter ergo capietur, nempe, quod dum ab hostibus filij **Israël** male tractarentur, nonnulli fugiebant, & ipsi **Philistei**, rapiabant quotquot poterant ex populo **Israël**, & eos uendebant **Idumæis** in seruos et ancillas, sicq; eos qui fugerant, ne ab alijs captiuarentur, apud **Idumeos** captiuos faciebant, quod erat perficere captiuitatem, & concludere illos, quorum potius tum misereri oportuit. **Ob id**
Deus

Deus misericors & iustus, qui omnem malignitatem & crudelitatem, summe abominatur, dicit se non conuersurum illos, à grauissimis & eisdem multis sceleribus, quæ per tria & quatuor intelligit. Super enim, hoc loco, pro à, uel ab, aut de præpositionibus capitur. Sic & Hieremias. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam super, id est, à malo, quod cogitavi, ut facerem ei. Et paulo post. Pœnitentiã agam super bono, hoc est à bono. igitur nõ conuerti super sceleribus, est ab eisdẽ nõ respicere. Plagam crudelissimam, nõ conuerti à criminibus suis, quod nõ est aliud, quàm indurari & execrari, ac in tentationẽ induci. Hec est plaga, qua primum reprobos damnat, ne conuersi salui fiant. Abyssus impenetrabilis iudicia tua domine.

Obserua, quod tametsi, ut liquet Roma. s. indurationis aliquorum speciales causas, nullus hominum assignare possit (de specialibus diximus, quod Dei inuariabile decretum omnium generalem causam esse, sit certissimum) Deus tamen ipse qui iudiciorum suorum causas intelligit, in hoc Propheta, speciales quorundam gentium causas paucis ostendit.

Nam primum Damascum, id est, Syriam, cuius Metropolis erat Damascus, à suis criminibus se non conuertisse, ideoque indurasse ait, quod in Dei populum, qui erat in terra Galaad crudelissime descuerit, ut scias quod odium Ecclesie dei, & ueritatis, multis est causa quod à domino relinquuntur.

Secundo

Secundo, Philisteos deseruit, quod afflictorum ex Israhel non fuerint miserti, quinpotius eisdem addidere afflictionem, obliuisti omnis humani adfectus ac miserationis.

Tertio, pari ratione indurata fuit Tyrus, qua & Philistea, nempe, quod miserti non fuerint afflictorum. Ad dicitur quoque alia, quod non sint recordati foederis fratrum. Quod quemadmodum adicipi debeat, paulopost uidebimus.

Quarto, indurauit & non conuertit Edom ob perpetuas inimicitias, ut agnoscas, odium pietati ac charitati summe obponi.

Quinto, non traxit ad se, sed deseruit filios Amon, ob auaritiam, crudelitati iunctam, quae nullatenus conuenire possunt cum gratia Dei.

Sexto, non fuit conuersus sed induratus Moab, ob inimicitias & odium, etiam in mortuos. Nam incendit ossa Regis Idumae &c.

Septimo, Iuda non conuersus, sed induratus fuit, ob diuinae legis contemptum, & ueri dei cultus abiectionem.

Octauo, Israhel induratus fuit, ob crudelitatem in proximos, idololatriam, ac quod soli carni & sanguini haeserit, quod infra clarius erit.

Adhortor autem lectorem in domino, ut omnino nihil dubitet, has fuisse speciales causas, propter quas isti indurati sunt, & tamen non putet propterea se capere, quomodo uere sint causae. Scimus enim, quod nihil eorum propter quae indurati fuerunt, perpetrasset, si dominus eos suo spiritu

ritu

ritu efficaciter retinere uoluisset. Hoc spectat ad inaccessibleem dei iudiciorum abyssum, & diuinæ maiestatis scrutationem, in quam irrumpentes, opprimuntur. Credamus ergo præscriptas gentes, perinde ut dei scripta habent, fuisse excæcatas, & iustissime quidem, etiam si modum percipere non ualeamus, oremusq; domini misericordiam, ut donet nobis spiritum suum, quo hæc eadem toto corde uitemus, hoc est, non in hypocrisi & mendacio, sed in re et ueritate. Oremus quoq; ut si in aliquod istorum decidimus, non propterea nos reprobet à pueris suis.

Et mittam ignem in murum Gaze, & deuorabit ædes eius, & disperdam habitatorem de Azoto, & tenentem sceptrum de Ascalone, & conuertam manum meam super Acharon, & peribunt reliquiae Philistinorum, dicit Dominus Deus.

Prior Philistinorum punitio, est induratio: secunda, est eorum externa euersio, quæ hic prædicta fuit. Specia- liter autem agit de quatuor insignium urbium Philisteorum destructione. Nam & igne & potissimo hostium impetu, Gaze murus, & palatium atq; domus, absumpta & uastata fuere, Azotus, Ascalo et Acharon, deo iudicante desolata sunt, iuxta uerbum domini.

Adiicit autem reliquias Philisteorum interituras, qui passim inculcat Israëlitis reliquias fore saluandas. Nimirum quemadmodum Israël Ecclesie sanctorum, ita Philistei & alie gentes Israël aduersæ, Ecclesie reproborum typum gerunt.

COMMENTAR. CAPVT I. 17

gerunt. Propriissime autem solæ ex Israël reliquæ, cum
ceteris aliarum gentium electis ad dei Ecclesiam spectat,
& his saluos non fieri impossibile est, Philisteorum aut
reliquæ ac reliquarum gentium reprobi, ad diaboli Syna
gogam pertinent, & hi nullatenus salui fieri possunt.

PARS QUINTA.

Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus
Tyri, & super quatuor, nõ conuertam eum,
eo quod concluderunt captiuitatem perfe-
ctam in Idumea, & non sint recordati fœde-
ris fratrum. Et mittam ignem in murũ Ty-
ri, & deuorabit ædes eius.

Inculcatur passim, deum ista dixisse, ut nemo dubita-
ret ea implenda, quod fieri nunquam possit, ut sermo-
nes Dei, qui ueritas est, & mentiri non potest, oportet
ne ne utiquam impleantur.

Sermo ergo domini est aduersum Tyrum, quod non
sit conuertenda, sed deserenda in suis tribus & quatuor,
id est, grauissimis, & eisdem multis sceleribus, donec &
igne & grauissimo bello absumatur atq; uastetur.

Cause duæ sunt: Prima, quod sicut prædiximus de
Philisteis, Israelitas fugientes, ne captiui ad hostes duce-
rentur, ipsis fauentes hostibus rapiebant, & uendebant
Idumeis, in seruos & ancillas, aut alioqui eos tradebant
C in manus

FRANC. LAMB. IN AMOS

in manus illorum, scientes, q̄ perpetuo odio ipsos **I**sraēlitas odirent. Sciebant aut̄, quod à duobus fratrib. descenderent, proinde eos magis ad concordiam & amorem reuocare debuerant, sed ut maligni erant, magis fouebant inimicitias inter eos, nec recordabatur foederis fratrum, quod scilicet inter hos germanos populos esse debuit.

Quidam uolunt, id quod hic ponitur: **E**t non recordabantur foederis fratrum, de **S**olomone & **H**iram rege **T**yr̄i capiendum, quod ad inuicem amicissimi fuerint, & foedus pariter interint. 3. Reg. 5. Ipse quoq; **H**iram, **S**olomonem fratrem uocauit. 3. Reg. 9. Huius, inquit, foederis, eos memores esse oportuit, cuius dum obliuiscere, indurati sunt, tandemq; euerſi. Non abijcio hanc enarrationem, sed prior magis adridet, & magis congruere uidetur: qđ si quis de utroq; foedere hæc cap̄eda putat, nō abnuimus.

Obserua, quod sicut de **P**hilistæis supra diximus, & nunc idem adserimus de **T**yr̄ijs, id quod dicitur, eos cōclusisse captiuitatem perfectam in **I**dumæa, nō intelligi, quod captiuos fecerint apud **I**dumæos, fugientes, ne captiui in **A**ssyrios ducerentur. Nam **A**mos fuit sub **H**ieroboam, filio **I**oas, & eius diebus hæc prophetauit. Tum autem **I**sraēl nondum erat in **A**ssyrios translatus. Proinde esse non potuit, ut ante hanc **A**mos prophetiam, **T**yr̄ij, aut **P**hilistæi, filios **I**sraēl fugientes, ne cum alijs transferrentur in **A**ssyrios, caperent, & traderent **I**dumæis. De alia ergo **I**sraēlitarum tribulatione capitur, nempe quod id de illis facerent, cum illorum aduersarij eos rapere & perdere undequaq;

COMMENTAR. CAPVT I. 19

unde quaque uolebant, aut cum ob alia aduersa fugiebant ad eos. Propter quod & murum, & aedes Tyri, igne absumenda atq; uastanda praedixit.

P A R S S E X T A.

Hec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, & super quat uor, non conuertam eum, eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum, & uiolauerit misericordiam eius, & tenuerit ultra furorem suum, et indignatione suam seruauerit; usq; in finem. Et mittam ignem in Theman, & deuorabit aedes Bosrae.

Hoc est uerbum Domini, aduersum Edom, siue Idumaeam, aut montem Scir, uel semen Esau, uidelicet quod ob perpetuas inimicitias aduersum Israel, eos non foret conuersurus, sed induraturus, donec mitteret ignem in Theman, regiam urbem Edom, & uastaret Bosrae domos atq; palatia, per quas duas urbes, totius regni Edom uastatio intelligitur. Siquidem Ezech. 35. & in Abdia, ac alijs complurib. locis, ob eandem causam, nepe ob effrenatum, & eundem quidem perpetuum in filios Israel furorem uastandi praedicantur, nimirum imitati Esau patris eorum iniquitatem, persecuti sunt in gladio fratrem

FRANC. LAMB. IN AMOS

trē suū in Israël, & trā usq; in finem seruauerunt, fra-
tres dicuntur Edom et Israël, q; a duob; fratrib; geniti esse.

Porrò è cunctis Israël'is hostibus, Idumaei, præ ceteris,
Antichristorum & pseudocredentium typum gerunt. Nā
alij potius, apertos **Christiani** nominis aduersarios figu-
rant. Illi igitur Idumaei, id est, hypocritæ, credentium fra-
tres ac **Ecclesie** sancte filios se esse adserunt, dum pro fide
libus à cunctis haberi uolunt, & ipsos fratres suos, gladio,
igne, exilio, rerum spoliatione, et omnigeno opprobrio at-
que tormento, perdere, et quicquid ad eos spectat, uastare
nituntur. Perpetuae quoq; iracundiae scelus, in sanctos reti-
nent, & illos, in finem usq; odio habent, q; nunquam fieri
possit, ut donec in hypocrisi uiuant, eos uerā dilectione cō-
plectantur. **Si** filij sunt mendacij ac tenebrarum, illi uero
filij ueritatis ac lucis, ideo oppositi sunt adfectus eorum.

Sed quid tandem fieri necesse est? **Mittitur** ignis diui-
nae indignationis omnia uorans, in urbes, & totum regnū
eorum, ut nihil non absumat. **Nimirum** tempore à deo an-
te secula præfinito adueniente, execrabilem pseudocreden-
tium, id est, hypocritarum uel **Antichristorum** **Synagogā**,
& perditissimam factionem, ac **Babylonem** confusissimā,
disperire ac deficere necesse est. **Veh** Idumaeis istis, sancti
Israël hostibus aduersatis, quoniam aduersum eos, pro
ueris Israëlitis uindictam non fieri, impossibile est.

PARS SEPTIMA.

Hec

Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum **A**mon, & super quatuor, non conuertam eum, eo quod dissecuerit prægnantes **G**alaad, ad dilatandum terminum suum. Et succendam ignem in muro **R**abbath (nō nulli scribunt **R**abbæ) & deuorabit ædes eius, in ululatu, in die belli, & in turbine, in die commotionis. **E**ribit rex eorum in captiuitatem, ipse, & **P**rincipes eius simul, dicit Dominus.

Amon, filius minoris filie **L**oth, pater est **A**monitarum. **Gen.** 19. **N**i filijs **I**sraël uoluerint infestari quando fuerint. **A**dceperant etenim à **D**eo terram **G**igantum, uocatorum **T**ōmin, ut patet **D**euter. 2. **N**umerum eos deleuit à facie eorum, propter **L**oth, à quo descenderant. **L**icet enim uideret eodem loco, quam mirifice **D**eus omnia partiat quibus uult, auferens terras à populis nonnullis, & easdem alijs tribuens, igitur ablatis populis **T**ōmin, eorum terram **A**monitis in possessione dedit. **U**idem **C**hanan eorum terras filijs **I**sraël tribuit. **A**t filij **A**mon, non contenti proprijs terminis, filiorum **I**sraël hereditatem, maxime terram **G**alaad, multa crudelitate inuasunt, ita, ut etiam prægnantes tum diuiserint, cogitantes hac ratione proprios terminos dilatare, & ipsam terram **G**alaad possidere.

Propterea à **D**omino in suis criminibus dimissi, & ab eis minime auersi fuerunt, quin potius indurati & excecati,

FRANC. LAMB. IN AMOS

donec tempore præfinito, igne, gladio, ac grauisimis bel-
li tumultibus, **Rabbath**, prima regni eorū urbs, per quam
& regnum ipsum intelligitur, **Deo** æquissime iudicante,
uastata fuit. **Tum Melchon** (quod nonnulli codices ha-
bent, id est, rex eorum, in captiuitatem ductus fuit, & si-
mul cum eo **Principes** eius.

Facit admodum hic locus, aduersum eos, quibus non sa-
tis sunt, quæ à **Deo** adceperunt, sed aliena. aut ut, aut malis
artibus suis, deprædari, & subripere nituntur, itidem cō-
tra eos qui simplices in **Deum** credentes diuexare & se-
ducere non cessant. **Nimirum** Ammonitæ seductorū figu-
ram habent, quod odio semper habuerint filios Israhel, &
illorum rex, foedus cum eis ferire noluerit, nisi prius euer-
sis eorum oculis dextris. **1. Reg. 11.** Sic falsi prophetae & se-
ductores, odiunt semper fidelium simplicitatem, & ad id
nunquā non adnituntur, ut illis deludant, auferantq; oculos,
maxime dextros, hoc est, synceram ueritatis cognitionē.

Obserua, tam pro præscriptis domini iudicijs, quam p-
his quæ sequuntur, q; ubi aliquid non aperte monstratur
ex sermonibus **Dei**, quādo scilicet, & à quibus omnia eius
modi iudicia sint adimpleta, non est anxie requirendum.
Sufficit enim credentibus, quod ea impleta esse non dubi-
tent. **Nimum** enim pro id genus dubijs torqueri, nihil
utilitatis adfert, quin potius mentem curiosam, & instabi-
lem facit. **Ea** quippe sola dubia sunt anxie & diligentiss-
inuestiganda, quorum ignorātia facit, ut textum nemo ca-
pere possit: quod & nos pro uiribus seruauius.

Capit

Capitis summarium. Primo, aduersum Moab Dei uerbum annunciat. Secundo, aduersum Iuda, hoc est, regnum duarum tribuum. Terio, aduersum Israel, hoc est, regnū decem tribuum, in quo multa insignia passim reperies.

PARS PRIMA.

HAec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Moab, & super quatuor, non conuertam eum, eo quod incenderit ossa regis Idumæ, usque ad cinerem. Et mittam ignem in Moab, & deuorabit ædes Carioth. Et morietur in sonitu Moab, in clangore tubæ, & disperdam iudicem de medio eius, & omnes Principes eius interficiam cum eo, dicit Dominus.

Moab filius Loth, quem sibi peperit filia eius maior, Moabitarum pater fuit Genes 19. Ni cuiusdam regis Idumæ ossa, usque in cineres incenderunt. Nescitur autem, quis fuerit hic rex. Nonnulli putant eum esse, qui cum regibus Iuda & Israel, fuit in prælio aduersum Moabitas 4. regum 3. Adserunt enim quod Mesa rex Moabitarum, contra quem tum præliati sunt, & irrumperere uoluit in regem Edom, & non potuit, alio tempore prælians aduersum Idumæos, uicit eos, & præ
C 4 indignatione

FRANC. LAMB. IN AMOS

indignatione ipsius regis Edom tum defuncti, ossa exhumavit, atque combussit. Rabbi Salomon, & alij, aliud quiddam sentiunt. Verum pro eiusmodi sic digladiari, inutile est. Sufficit quippe nobis, id certum esse, quod unius Idumeorum regis ossa, quicumque ille fuerit, a Moabuis, in cineres usque combusta fuerit.

Proinde, a suis tribus & quatuor, id est, multis & eisdem enormissimis sceleribus, neutiquam fuerit conuersi, sed in eis, Deo aequis iudicante, dimissi & indurati, donec igne & gladio, ac belli grauis impetu, eueri fuerit. Maxime autem incensa & euerfa fuit eorum praecleara urbs, nomine Carioth, & simul omnes iudices, & sapientes, ac Principes eorum disperdendos & occidendos praedixit.

Obserua, quam odiat Deus crudelitatem, et uindictam in mortuos, qui ab hominum iudicio prorsus ablati sunt, et ad solum Deum illorum iudicium spectat. Per id reprobat Antichristorum perfidia, & horrenda crudelitas, qui Prophetarum Dei, etiam dudum sepulcorum ossa extumulant, & ignibus absumunt. Idem faciunt regni sui tyranni, id est, falsi Episcopi, qui damnant et iudicant, ut uolunt, de his, quos dum uiuerent, sua mendaci & execrabili excommunicatione diuexarunt. Hi sunt, qui surdis, id est, his qui non audiunt, contra Dei iussione maledicunt. Non maledices, inquit, surdo. Facit quoque hic locus contra abominabiles indulgentias regni filij perditionis, quibus se adserunt aliquid posse in defunctos, qui solo Dei iudicio reseruantur.

Audiat, audiat, fornicaria illa et purpurata Babylon,

CUM

cum bestia illa coccinea, cui insidet. Si tam durum iudici-
factum est contra Moabitas, ob incensa defuncti ossa,
quid fiet aduersum eos, qui etiam Dei leges, ac omnes Pro-
phetas & amatores eius, calcant, suffocant, persequun-
tur, imò etiam ipsum Dominum **I E S V M** Christum,
quem sibi ipsi rursus crucifigunt? Propterea non con-
uertuntur à Domino, sed indurati dimittuntur. Veniet au-
tem seu summus eius indignationis ignis, & deuorabit eos,
& suam **Carioth**, id est, **Babylonem**. Morientur quoque
in sonitu & clangore tubæ, eloquiorum Dei, & disper-
dentur Principes & sapientes eorum, quòd omnis eorum
altiludo & sapientia à Satana sit. Scriptum est autem:
Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam pruden-
tium reprobabo. **Esa. 29.** & **i. Corinth. 1.**

P A R S S E C V N D A.

Næc dicit Dominus: Super tribus sceleribus
Iuda, et super quatuor, non conuertam eum,
eo quòd abiecerit legem Domini, & manda-
ta eius non custodierit. Deceperunt enim
eos mendacia sua, post quæ abierant pa-
tres eorum. Et mitram ignem
in Iudam, & deuorabit
ædes **Nieru-**
salem.

C 9 Iudas

FRANC. LAMB. IN AMOS

Iudas, de legis dei transgressione, præ cunctis reprehēditur, eo quòd uerbum, etiam præ cæteris, plenius adceperit. Siquidem ingratitude, scelerum grauitatem auget. Mendacijs autem proprijs seducti fuerunt, ita ut Dei ueritatem spernerent, à qua nihil tam abducit, sicut ipsa mendacta nostra, id est, quæcunq; sine Dei uerbo cogitamus et facimus: nimirum impossibile est, ut quisquam Dei uerbo, simul & ipsis mendacijs, hæreat.

Adhærentes ergo mēdacio, abiecerunt legem Domini, & mandata eius non custodierunt. Propterea à suis criminibus non fuerunt conuersi, sed in eis dimissi, ut satiarentur mendacio, qui ueritatem noluerunt. Elegerunt maledictionem, & uenit eis: et noluerunt benedictionem, idcirco ab illis longè facta est. Et uastatus est Iudas, & Hierosolyma igne Deus consumpsit, per Nabuchodonosor. 4. Reg. ultimo. 2. Paral. ultimo, & Hieremias etiam ultimo.

Hic locus maxime facit, aduersum diuinæ ueritatis contemptores, eos præsertim, qui ipsam ueritatem abijciunt, et nihilominus interim pro Dei populo haberi uolunt. Dicunt se Iudeos, id est, electam Dei gentem esse, cum in ueritate nihil minus sint, quinpotius sunt ipsissima Satana synagoga. Sed quod est eorum iudicium à Domino? Dimittuntur in suorum criminum profundo, duri, cæci, miseri, Domino execrabiles, non habentes sortem inter sanctos, & ignis diuinæ indignationis, illos oportuno & præfinito tempore deuorabit.

PARS TERTIA.

Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor, non cõuertam eum, pro eo quòd uendiderit pro argento iustum, & pauperem pro calciamentis.

A suis criminibus tribus & quatuor, id est, plurimis & grauissimis, non fuit cõuersus Israël, sed in eis dimissus. Incepit enim à primo corũ rege **Ni**eroboam filio **Nabath**, cuius abominationes, nempe, uitulorum, & aliorum Idolorum cultum seruauit, donec euersus est, in **A**ssyriosq; translatus. 4. reg. .17. Porro huius indurationis causas aliquot recenset. Primam, eo quòd uendiderit iustum pro pecunia. Putant nonnulli, iustum hic pro **C**hristo accipi, q; sit iustus noster, sed neutiquam hoc putarim, imò neq; sic intelligi potest, quòd sit hæc prophetia aduersum regnum decem tribuum, à quo non fuit **C**hristus uenditus. Nam in regno duarum tribuum fuit ipsa uenditio. Deniq; propter hanc uenditionem, & alia quæ sequuntur, prænunciata fuit uastatio eiusdem regni, ergo illã præcessit, causa eius, scilicet ipsa uenditio. Ergo de uenditione **C**HRISTI minime capitur.

Ut palam fiat hic locus, obserua, quòd uenditio sæpius pro circumuentione capitur. Vnde & apud uulgum aliquãdo dicitur: iste uendidit eum, id est, seduxit. Ergo qui circumuenit ac seducit, quasi eum quem seducit, uendit. Eiusmodi complures fuerunt in Israël, falsi Prophetæ, & repro-
bi Princi =

bi principes, populum mira calliditate circumuenientes, ac seducētes. Ex his unus erat **H**iero-boam filius **N**abath, qui peccare fecit **I**srael. 3. **R**eg. 12. & uniuersi **R**eges ac **P**rincipes, qui eius impietatem imitati sunt. Ex his quoq; fuere uniuersi sacerdotes & prophetae **B**aal, excelsorum, utulorum aureorum, & reliquorum idolorum.

Et hi omnes uendebant in **I**srael iustum et pauperem, hoc est, simplicem domini populum, quem iustum pura in deum fide, esse oportuit, & nolentes ad quiete, adstringebant ac trucidabant, ut est uidere in 3. & 4. **R**egum, atq; Prophetis, faciebant autem hæc, pro argento & calciamento, hoc est, pro re uilissima, si cum his quos conueniebant, conferatur.

Hiero-boam enim factus rex **I**srael, excogitauit consilium pessimum, ut liquet 3. **R**eg. 12. dicens in corde suo. Si populus ierit **H**ieroso'ymam, ad adorandum in templum domini, deseret me, et reuertetur ad domum **D**auid regnum meum, & occidet me, aut miser ero, deiectus à gloria regni, in qua nunc sum. Proinde aureos utulos instituit, & posuit unum in **B**ethel alterum in **D**an. Constituit quoq; prophetas et sacerdotes, qui docerent populum hoc **H**iero-boam figmentum, esse à domino institutum. **Q**ui uidentes, hoc illis fore medium, quo sibi multam huius mundi substantiam congregarent, persuaserunt populo, **D**eum ita uelle coli, in dictis locis coram utulis aureis, sicut **H**ieroso'ymis, coram archa foederis. **E**t ecce pro regni propterea reuēte gloria, ac pro diuitijs, et cæteris caducis rebus

rebus seculi huius, preciosissimas animas circunueniebant
 & uenundabant, ut facerent malum & abominationem
 coram Domino. Etenim quod in textu ponitur, pro calci-
 amentis, pro re modici ualoris ponitur. **V**ilia enim sunt
 omnia terrena, respectu animarum: itidem: **M**ulti eorum
 tam floccipendebant animas & uerum Dei cultum, ut eti-
 am pro minimis quibuscunque, populum à Deo auerie-
 rent. **N**isi sunt, de quibus **Ezech. 13.** **V**iolabant me ad po-
 pulum meum, propter pugillum hordei & fragmentum
 panis, ut interficerent animas, que non moriuntur, & ui-
 uificarent animas, que non uiuunt, mentientes populo
 meo, credenti mendacis. **V**ltimo loco, anima carnales si-
 gnificat, eo quod animales sint: significat itidem corpus,
 eo quod sit animale. **P**riore autem loco significat spiritua-
 les ac spiritum hominis.

Eiusmodi fuit, heu, seculis multis totum filij perditu-
 gnium, in quo absq; numero misellos sacrifices reperies,
 qui mallent obolos al quot, aut calciamenta, aut pugillum
 hordei, aut tortam panis, aut prandium unum, aut alia id
 genus, quam seruire animas mille, qui pro minimo ha-
 bent, gregem Domini perdere, modo aut saltem tantillu
 quiddam lucris adcedit, quo in suis scortationib & im-
 munditijs uictitent. **N**isi sunt impij homines, qui in hunc
 usq; diem uendunt iustum pro argento, & pauperem pro
 calciamentis.

Sana est prescripta huius loci enarratio, uerum aliam
 subiiciemus, que forsan simul cum prima est hoc loco, à
 spiritu

FRANC. LAMB. IN AMOS

Spiritu sancto intenta, nempe, de iniustitia in iudicijs, sic
Vendiderunt iustum, habentem causam iustam, in iudicio.
coram eis, iustitiam pro argento contra fas peruertendo.
Et pauperem, id est, causam pauperis, uendiderunt pro
calciamentis, pro minimo quocunq; lucro causam eorum
subuertentes. Vtraq; expositio bona, ego tamen malo pri
mam, quod secunda comprehendatur in sequentibus.

Qui conterunt super puluerem terrae capita
pauperum, & uiam humilium declinant.

Priore huius uersus parte crudelitas in pauperes &
iustos significatur. Quasi enim eorum capita super terrae
puluerem conterunt, dum eos calcant, spernunt, adfligunt.
Posteriore uero parte, illorum superbia fit manifesta. De
clinabant uiam, actus, opera, & conuictum humilium, id
est, pauperum, & simplicium in populo. Quod. Nihil ope
rari uolebant ut alij in populo, & dedignabantur, cum
humilibus conuersari, quasi illis sublimius quiddam essent.
En quod abominetur Dominus, superborum oculum, & id
quod humilibus commisceri nolunt. Nimirum haec tam
odit, ut haec una sit e causis, propter quas Israel, d. misus
fuit a Domino in sceleribus suis. Viderit ergo fidelis quis
que, ne ob conditionem humilium, Christum in eis spernat,
ut abunde docet S. Iacobus, suae canonicae cap. 2. scriptum
quoq; est Leui. 19. Non consideres personam pauperis,
neq; honores uultum potentis. Alioqui expauescat ne &
ipse, cum Israelis carnalibus, in suis criminibus deseratur,
& in suum interitum induretur.

Et filii

Et filius, et pater ierunt ad puellam, ut uiderent nomen sanctum meum.

De eadem puella intelligitur. Vnde & septuaginta posuerunt: Ad eandem puellam, quod est abominabile, et à Domino interdictum. Leui. 18. Id autem facientes, polluebant nomen Domini. Nam quemadmodum in ueris fidelibus, est Domino gloria, & proinde illi à reliquis benedicitur, ita ob legis suæ contēptores nomen eius ab exteris blasphematur. Hæc est tertia causa indurationis Israelis, & quod à Domino conuersus non fuit. Eiusmodi ergo libidines cause sunt excecationis. Libidinem haudquaquam putes, sanctum coniugium esse, sed quæ diuinis eloquijs aduersatur, ut sunt, adulterium, incestus, scortatio, raptus, & id genus alia. De lege interdicta, et cum tale quippiam ab his qui pro fidelibus haberi uolunt, committitur, per eos nomen domini blasphematur, quod sancta conuersatione honorare debuerant.

Et super uestimentis pigneratis ad cubuerunt iuxta omne altare, & uinum damnatorum bibebant, in domo Dei sui.

In phanis idolorum, quid ab impijs fieret, nemo qui hystorias legit ignorat. Vacabant enim illic luxurijs, comestationibus, ebrietatibus, & omnigenæ immunditiæ, ut uere pudeat earum plenius comminisci. Illic scelerosi ex Israel celebrabant conuiuia, Deo abiecto, idola colentes, & sedentes ad ebrietatem, addentesque scelus scelerum, adferebant secum uestimenta, hoc est, substantiam, quam ab his

FRANC. LAMB. IN AMOS

quos oppreſſerant, quaſi pignora adceperant, et illis contra p̄bas utebantur. Nimirum, non licet uti, pignoribus, ſed ut diſſereant, ſunt diligenter ſeruanda. Vinum quoq; non proprium, ſed eorum quos iniuſte donauerant, bibe-
bant. Sic agunt in hunc uſq; diem, fidelium oppreſſores, maxime qui ad Antichriſti factionem ſpectant, è paupe-
rum & eorum quos iniuſte obprimunt, ſubſtantia, omni idololatria, ac carnis delitijs adfluenteſ, Ideo ob id ſicut Iſraélite, non conuertuntur à ſuis enormiſſimis ac ne-
phandiſſimis ſcleribus, in quibus deo æquiſſime iudicæ, multis ſeculis relictis ſuere.

Ego autem exterminauit Amorreum à fa-
cie eorum, cuius altitudo, cedrorum altitudo fuit, & fortis ipſe quaſi quercus. Et contri-
ui fructum eius de ſuper, & radices eius ſub-
ter. Ego ſum qui aſcendere uos feci de terra
Aegypti, & eduxi uos in deſertum quadra-
ginta añis. Et ſuſcitauit de filijs ueſtris in Pro-
phetas, & de iuuenibus ueſtris Nazareos. Nū-
quid non ita eſt, filij Iſrael, dicit dominus.

Et propinabitis Nazareis uinum, & prophe-
tis mandabitis, dicentes, ut pro-
phetetis.

De Amorreis dicitur Nu. 13. quod filij Iſrael illis com-
parati quaſi locuſta uidebantur. Igitur hic enumerat illi-
quot beneficia quæ illis contulit, ut agnoſcentes ſuam in-
gratitudinem, ad cor redirent. Primum quod Amorreos
illorum

illorum causa deleuit. & contriuit eorum fructum ac radicem, id est, patres & filios. Quasi enim radices patres sunt, & eorum filij, quasi fructus. Secundum quod illos e-
duxit ex Aegypto, & in deserto annis quadraginta fo-
uit. Tertium, quod summos uerbi sui Prophetas, ex eis
maxime e'egit. O donum summum. Non fecit taliter o-
mnin nationi, & iudicia sua, non tam sublimiter manifesta-
uit eis. Quartum, quod suscitauit e' iuuenibus illorum Na-
zareos, & alios quidem ad semper, ut Samsonem & Sa-
muellem, alios ad tempus, de quibus Num. 6.

Spernens autem tot Dei beneficia, ipsa Israelis ingra-
tissima gens, Prophetis Dei interdicebant, ne in Dei nomi-
ne prophetarent. Sic Amasias, uerbum interdicerere uoluit
Amos, ut habetur infra capite. 7. Mittebat illis Deus sue
ueritatis sacrosanctam, amabilem, & necessariam benedi-
ctionem, quam abiciebant, illi preferentes sua inuenta ex-
ecrabilia, in suum interitum. Paris uoti sunt in hunc diem,
hypocrite, & quot quot filij pditi ac fornicariæ Babylonis
partes agunt, interdicut enim, ne quis à Deo prophetet,
etiam cum dicunt: Prophetate. Nimirum id tantum uo-
lunt, ut sacratissima eloquia Dei, que purissime & simpli-
cissime sunt annuncianda, iuxta Antichristorum menda-
cia atq; insanas enarrent. Orem nocentissimam, & mo-
dis omnibus execrabilem coram Domino. Mand. in Pro-
phetis Dei, qui pro Ecclesiæ eius captiuis sponso, ac pa-
storibus, cum nihil minus sint, haberi tamen uolunt. Ne
propheteis, inquiunt, à Domino, sed que Patres nostri

D tradide-

FRANC. LAMB. IN AMOS

tradidere. **Q**uoniam, qui Patres sequi uolunt eos quos se-
qui tutum est, nempe sanctos Prophetas & Apostolos, se-
querentur Proinde factum est, ut a plusquam mille annis,
uerbum ueritatis fuerit absconditum, ac contra propriam
naturam, in sensu fornicario enarratum, dum illud coegit-
mus miseri, seruire mendacijs nostris. **T**radui, heu fui-
mus in mentem reprobam, & ambulantes in tenebris &
umbra mortis, in lumine eterne uitae nos esse dicebamus.
Miserere nostri Domine, miserere nostri. & aufer erro-
ris ac mortis spiritum, & palam fac uniuersis populis, lu-
men quod reuelare coepisti.

Israélite igitur Prophetis mandabant, ne ueritatem
annunciarent. **E**t quid magis faciebant? **C**ontra legem
Nazaræorum positam Numeri sexto, unum ipsius **N**aza-
raei propinabant. **U**bi enim contemptus sermonum Dei
in cor hominis ascendit, nihil est quod non flocependant.
Pro minimo enim tum habent, nihil obseruare ex iussioni-
bus eius. **N**ulla est ultra Dei beneficiorum memoria, &
ingratitude iocus esse putatur, nec uidet caeca mens, quod
ueræ salutis peremptoria sit.

Ecce ego stridebo subter uos, sicut stridet
plaustrum onustum fœno. **E**t peribit fuga a
ueloce, & fortis non obtinebit uirtutem su-
am, & robustus non saluabit animam suam.
Et tenens arcum non stabit, & uelox pedibus
suis non saluabitur. **E**t ascensor equi non sal-
uabit animam suam, & robustus corde, in-
ter for-

ter fortes nudus effugiet in illa die, dicit Dominus.

Sensus huius loci est, quod adueniente tempore ab eterno praefinito, nolit ulir à ferre iniquitatum Israël grauis-
sima onera, uel à que proinde, ut currus sceno, aut stipulis,
(ut Septuaginta uolunt) maxime onustus, stridere, hoc
est, signis ostendere, quod dictarum impietatum onus im-
portabile sit. Porro hæc signa, flagella illius sunt.

Subiungit autem: Et peribit fuga à uelocitate. Qui-
dam putant, singulas partes, eorum que hic ponuntur, de
Hieroboam filio Nabath, & illum sequentibus impijs
regibus Israël, singulariter capiendas, & per nudum in-
ter fortes fugientem, Osee, ultimum Israël Regem, du-
cum captiuum in Assyrios, quarto Reg. decimosextimo.
Sed unde hæc, nisi à somnijs Hebræorum? Propterea ab-
ijcienda sunt, quod ad Scripturæ sanctæ maiestatem non
consentiant, & illa sint prorsus indigna.

Est ergo alius sensus, nempe, quod neque uelocitas, ne-
que fortitudo, aut robur, neque arcus aut equus, aut aliud
quodcunque, liberum potuit facere Israël, à manu Dei.
Nam quis eum seruabit, quem Deus omnipotens & im-
mutabilis perdere decreuit? Ipse nanque solus, quos fla-
gellat, seruare & liberare potest. Inculcat autem, quod
hæc dixerit Deus, ne quis hæc hominis figmenta esse pu-
tet, sed Dei excelsi, cuius sermo æterna ueritas est, &
non impleri non potest.

FRANC. LAMB. IN AMOS
CAPVT. TERTIVM.

Summarium capituli. **P**rimo æquissima in totam domum Israël flagella, ob summam eorum ingratiitudinem, prænuñciat. **S**ecundo, ostendit, quòd iusta, rationabilia, ac ueneranda sint. **T**ertio. Deum, laqueos, id est, flagella, contra impios nunquam frustra tendere, ipsumq; omnia operari. **Q**uarto, inuitantur alienigenæ, ut uideant Dei iudiciorum contra Israël æquitatem, & de eisdem iudicijs multa ponit.

PARS PRIMA.

Audite uerbum, quod locutus est Dominus super uos, filij Israël, super omnem cognationem, quam eduxi de terra Ægypti, dicens: **T**antummodo uos cognoui ex omnibus cognationibus terræ: idcirco uisitabo super uos, omnes iniquitates uestras.

Liquet ex ipsa huius capituli fronte, quòd hic sermo, ad totum Israël ldir ga'ur. **A**ut autem illis: **T**antummodo uos cognoui &c. **D**eī scientia, siue cognitio atq; uoluntas, non sunt aliud ab ipso **D**eō simplicissimo, in deo in illo semper ista conueniunt, & nihil inter se discriminis habere possunt. **V**num quippe sunt, etiam si d non sit no-

fit nobis apertum. **Semper enim, & immutabiliter, uoluit aut noluit, quæ in æternitate cognouit.** Idcirco ante secula, **psa aut adprobauit, aut reprobauit: decreuit hoc aut illud de singulis, sicut in tempore futura erant.** **Decreuit ideo in æternitate, sicut & cognouit, ut è populis uniuersæ terræ, filijs Israël, committeret eloquia sua, & uniuersæ Ecclesiæ eius typum gererent, populusq; Domini uocarentur.** **Quia ergo decretum & cognitio Dei nunquam diuiduntur, hic solum dixit: Vos cognoui, uerum simul intellige electionem.** **Nouit enim quos eligit & adprobat, eos autem quos reprobat, quæ sine scit.** **Nunc reprobis & falsis uirginibus dixit Matthei. 25. Nescio uos.**

Ait ergo: Vos solos cognoui, elegi, adsumpsi, ut uobis committerem eloquia mea, & ut è uobis, meus unigenitus, secundum carnem esset. **Hoc non feci reliquis terræ cognationibus, Psalmo. 147. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.** **Propterea uos oportuit non esse, tot, tamque sublimium munerum ingratos: sed nihil minus, quam tales, nempe gratos, uos prestitistis.** **Nimirum passim me abiicistis, coluistisq; idola, ac sprete sermonibus meis, cordis uestri figmenta & inuentiones secuti estis.** **Ideo quemadmodum ingratis congruit, flagellis durissimis uos cædam, uisitans, hoc est, non oblita misericordia puniens, omnes iniquitates uestras.**

Veros quoque Israëlitas, id est, electos, in æternitate
D 3 te agno-

FRANC. LAMB. IN AMOS

te agnouit, & ad salutem perpetuam præd. finiuit, ex om-
nibus terræ cognationibus. Nimirum ex omnibus gen-
tibus, & tribubus, & populis, & linguis, elegit in Eccle-
siam suam. Hoc autem fecit, non eorum meritis, sed e-
ius gratia, & quia bonus est. Nos dum in Ecclesiam re-
cipit, ab Aegypti tenebris, id est, à synagoga Satanae, li-
beros facit. At sæpe non uident, quàm magna adce-
perint, & non permanent in Domino. Quod illis est in
causa, ut durius flagellentur, ob ingritudinem. Siqui-
dem obliuiscuntur Dei, cuius sola dignatione, recepti fue-
runt in misericordiam. Tametsi electos retinet spiritus
sanctus, ne toto corde, Deum & ueritatem eius spernant,
& quantumlibet aberrant, facit in eis spiritus ipse, ut cus-
pian ab omni errore & peccato liberi fieri. Nouit De-
us, & gratas habet illorum personas, etiam si facta non
nunquam displicent. Mox autem ubi adest fides, omnia
placent. Hinc dicitur Psalmo trigesimo sexto. Nouit Do-
minus dies immaculatum, id est, credentium, quos fide
CHRISTVS facit incorruptos. Nouit, inquam, eorum
dies, cum illi placent. Sic placuit illi fidelissimus Moses,
proinde illi dixit Exodi. 33. Noui te ex nomine.

Obserua, quòd qui maiorem ueritatis cognitionem
adceperunt, grauius quoque aberrantes puniuntur. Pro-
pter quod dicitur Sapientia. sexto. Potentes potenter tor-
menta patientur. Quod aperte Lucae duodecimo Domi-
nus palàm facit, in parabola serui agnoscentis Domini
sui uoluntatem, & eam nihilominus haudquaquam im-
plentis

plenis. Oremus autem Dominum, ut nos corripiat uirga filiorum, & non alienorum. Filiorum uirga, est omnis poena exterior, ubi non est simul animae interitus: alienorum autem flagella sunt: primum, & idem grauissimum peccatum in spiritum sanctum, scilicet contradicere ueritati prius cognitae, & cuius delicias prae gustauit. Aliud est, occidere aliquem in peccatis suis, quo fit, ut in eternum dispareat. Ab his flagellis non est reparatio. Nimirum, non à primo, ut patet Mat. 12. Marci 3. & Lucae. 12. Non à secundo, quod mors peccatorum sit pessima Psalmo trigesimo tertio, & quod maledicti sint, qui non moriuntur in Domino, quemadmodum è d. uerso, qui in illo moriuntur sunt uere beati Apocal. 14.

P A R S   S E C V N D A .

Nunquid ambulabunt duo pariter, nisi conuenerit eis? Nunquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit praedam? Nunquid dabit catulus leonis uocem de cubili suo, nisi aliquid adprehenderit?

In superioris capitis parte ultima, & in principio huius, praeuocauit Amos Israelis flagella: nunc ostendit, quam iusta, rationabilia, ac ueneranda sint. Ad id autem adsumit parabolas, quibus efficacius ipsa res no-

D 4 ta fia

ta fiat, dicens: Nunquid ambulabunt & c. Sensus est: Quemadmodum id, quod duo sunt amici, aut alioqui invicem conveniunt, est in causa, quod in via alter alteri iungitur, quod alioqui, si prudentes sunt, nunquam facili essent, & cum di cordes sunt, ipsa discordia est illis causa, quod nolunt pariter ambulare, ita fidele patrum Israël cor, & Prophetarum integritas, quibus cum Deo bene conveniebat, in causa erat, quod Deus cum eis pariter ambulabat, id est, illis semper aderat, illisque iuvabat, ac dilgebat. Id autem quod increduli & carnales ex Israël, suis fornicationibus, immundicijs, & abominationibus, cum illo minime consentiebant: in causa erat, quod volebat ultra ambulare cum eis, sicut ante hoc est, servare eos in terris suis, & ab adversarijs protegere, quin potius illos durius adfligere, perdere, abijcere, factioque ostendere, quod non essent veri Israël ita, uterisque populus eius, sicut hi, cum quibus ante bene conveniebat, & ambulabat,

Quam felices sunt, quibus cum Deo bene convenit, & illi grati sunt. Nam tum etiam, si ambulent in medio flammarum & umbræ mortis, non timent mala, quoniam Deus cum eis est. Psalmo. 22. Scriptum est enim: Inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Leuitici. 26. et posteriore Corinthi. 6. Nimirum, nunquam derelinquit sanctos suos, in deo in æternum conservabuntur. Psal. 30.

Idcirco nihil illis deesse potest, quod de eis summa Deo sit cur.

fit cura. priore Petri quinto. Ad id facit totus Psalmus no-
nagesimus. Qui habitabit in adiutorio altissimi, in protecti-
one Dei cæli commorabitur. &c.

Et diuerso autem, o quam infelices & maledicti sunt,
qui ab illo dissentiunt. Nam quid boni illis unquam esse
potest, qui ab ipso omnis boni fonte alieni sunt, & nihil
communione cum eo habent? Perit **DOMINE** quis-
quis absque tuo spiritu uiuit. Fac ergo, ut nobis conueni-
at tecum, sicq; in medio nostri sis, & mancas semper. Nos
enim populus tuus, & oues pascuæ tuæ.

Præscriptio ergo sermone, uul: **DOMINVS**, quod
quia illi non bene conueniebat cum israelitis, nolit cum e-
is ambulare, hoc est, illis adesse, sicut à principio. Quod
nunquam faceret, nisi sua apostasia ad id causam præ-
buisent, & secundum æquitatem suæ inuariabilis iu-
stitiæ, idem ab æterno faciendum decreuisset. Proinde
subnectit aliam parabolam, de leone & catulo eius, non
sine causa rugientibus, sed ob prædam. Etenim nihil
à **DEO**, sine causa fit. Iob quinto. Et omnia in nu-
mero, pondere, & mensura adpendit.

Rugitus leonis, sermonem terrendæ manus Domini
significat, cum scilicet, quo in legis suæ contemptores, du-
rissima flagella prænunciat. Rugit ergo Deus per Pro-
phetas suos, aduersus impios, quos haud secus atque fortis
leo, prædam, in proprijs sceleribus comprehendit. Sed
non rugu frustra Deus, quod uerbum suum non impleri
D r impossibile.

FRANC. LAMB. IN AMOS

impossibile sit. Habet autem prædam, cum immutabiliter eos flagellare decernit: & in manu sua habet, quoties, quando & quantum uoluerit cedere eos. Quasi si uero in cubili (pro fouea in parabola capitur) uocem suam aduersum illos mittit, dum immutabilis, quietus, & tranquillus manens, incredulorum, & hostium suorum euersionem prænunciat.

P A R S T E R T I A.

Nunquid cadet uis in laqueum terræ, absque aucupe? Nunquid auferetur laqueus e terra, antequam quid ceperit? Si elanget tuba in ciuitate, & populus non expauescet?

Sensus est: Quemadmodum auis non potest capi laqueo, nisi aucups laqueum extenderit, ita impij non possunt capi in suis iniquitatibus, nisi Deus laqueos suos, nempe gladium, famem, pestilentiam, et alia flagella immiserit. Dum namq; illos punit, quasi laqueos super eos mittit. Hinc dicitur Psalmo. 10. Pluet super peccatores laqueos. Et iudicaturus Deus Pharaonem, Ezech. 32. illi dicitur: Expandam super te rete meum. Ecce, quod Dei iudicis,

cia, laquei & retia quaedam sunt. Dum enim super eos nihil tale sperantes ueniunt, et subito in suis iniquitatibus ab eis comprehenduntur, laquei & retia congrue uocantur. Laqueus Dei aduersum Israel fuit, Salmanasar regis Assyriorum exercitus, quem Deus extendit, id est mouit, direxit, & iuuuit, ac per illum captiuum duxit Israel in Assyrios. Sic et per Nabuchodonosor, Iudam in Babylonem captiuum duxit. Deus est auceps, & uenator. ipse est à quo prosperitas, aduersitas, malum bonum, sanitas infirmitas, flagella et liberatio ab eis, mors et uita, à quo, per quem, et in quo omnia, ipsi gloria in secula seculorum. Ro. 11. hinc Esa. 45. Ego dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem et creans malum, id est aduersa, Ego dominus faciens omnia hæc. Igitur si ab eo hæc omnia, ipse primus est, qui capit, ædificat, destruit. Nihil sunt omnes exercitus, omnis uirtus et sapientia atq; sublimitas, absq; illo, ideo ipsi soli, honor, benedictio, & laus.

Demum posteaquam ostendit, quod Deus sit, qui laqueum extendit, ad impios capiendos, nunc adserit quod non frustra extenditur ab eo, ipse laqueus, sed capit uersos, quos uult capi, ita ut euadere nullatenus possint, dicitq; Nunquid auferetur & c. hoc est, sicut prudens auceps, non aufert à terra laqueum, quem ad aues capiendas tetendit, nisi primum aliquid ceperit, ita Deus, cum laqueos suos, id est, exercitus, pestem et alia flagella immiserit, illos minime reuocabit, donec impleuerint iudicia sua, &

quos

quos uoluerit, comprehenderint. Per id uoluit inculcare, certitudinem futuræ manus sue cõra Israël, nempe, quod esset aduersum illos missurus a Syrios & Chaldeos, qui non essent in terras suas reuersuri, donec captis eorum urbibus. alios in Assyrios, alios in Babylonios transferret. Oportuit enim hæc fieri, adueniente plenitudine temporis quo Deus ab æterno, id fieri decreuit. impossibile nãq; est, ut non fiant omnia, sicut & quando, Deus illa uult fieri. Videmus nostro seculo plurima iudicia Dei, & eadem quidem grauissima, quæ non ob aliud nunc implentur, quam quod aduenit plenitudo temporis, quo Deus, hæc ab æterno implenda præfinit. ideo cum nunc mittit laqueos, non auferuntur, donec capiant, quos eisdem uoluerit comprehendi.

De his sæpe rugijt Deus, per Prophetas suos, sicut paulo ante diximus, qui sicut tuba exaltarunt uocem ad hæc pronuntianda. Sed populus cæcus & inspiens, spernit eos, imò persecutus est, & occidit, ut nulla esset pax prophetis Dei. Proinde aduersum illos subiunxit. Si clanget tuba &c. **Q**uod. Populus hic cæcus, duræ ceruicis, & incredulus, spernit et calcat uoces Prophetarum meorum, & negant uentura quæ illi prædixerunt. Sed uenturi dies, quibus uidebunt aduentum hostium, & ob id in eorum uerbis tubis clangetur, sed frustra. Tum recordabuntur, eorum quæ Propheta dixerunt, et expauescent, fugientq; ab eis, mens, uirtus, & consilium. Ciuitates eorum uastabuntur, et in eis ubiq; mala grauissima. Hæc omnia faciã eis.

Si etia

Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit: Quia non faciet Dominus uerbum, nisi reuelauerit secretum suum, ad seruos suos Prophetas.

Nec amplius subiungit, quod ut sciant omnes, quod mala quae ab hostibus, in terris israhel facta fuere, ab eo maxime prodierunt Si erit, inquit, malum in ciuitate, hoc est, in ciuitatibus, quod Dominus non fecerit? Quod Non ipse est, qui facit & creat mala haec, quemadmodum se ea facturum per seruos suos Prophetas praenunciauerat.

Sed qua ratione iungetur hoc. Non erit in ciuitate malum, quod Deus non fecerit, quia non faciet & c. Sic accipe. Non erit malum, quod ille maxime non fecerit, sicut per seruos suos pronunciauit. Supra eum se rugisse per illos dixit. Si autem cupis nosse, qua ratione id per illos praedixerit, haec una e causis potissima est, quod in aeternitate decreuit se maxime a lege data non facturum uerbum, id est rem, opus, aut aliquid, quod non reuelauerit Prophetis suis. Omnia enim praedicta sunt, etiam quae nunc facit, tamen si non omnes capiunt, ubi, per quem, & quando praedicta fuere. Porro haec prophetia capitur de his quorum reuelatio, est Dei Ecclesiae necessaria. Et quisquis est in diuinis literis studiosus et pius, de his ueritatem intelliget. Nihil quod omnino sub caelo reperiet, de quo quantum opus est, saltem in generali, in arcantibus literis non agatur.

Verum obserua, quod hic locus nedum in futuris habet ueritatem, uidelicet quod per Prophetas futura praenunciet, sed etiam

sed etiam de reuelatione operum Dei, tum cum fiunt. Nimirum hæc suis Prophetis nota facit, ut apti sint ministro, ad quod illos adsumpsit. Neq; omnia uni, sed omnibus singulatum eorum cognitionem partitur. O uere magnam excelsi dignitatem. Non facit quidquam, quam uulget absconditum, quia ubi eius cognitio Ecclesie sanctae est necessaria, aut illam promouet, non illud oportune reuelat, seruis suis Prophetis, ut per eos Ecclesie notum fiat. Notat dicit, seruis suis Prophetis, quod à magistris illis sublimibus atq; sophistis, sapientibus & prudentibus in carne, ac pseudoprophetis, aliena à Dei uerbo querentibus, hæc abscondit. Serui namq; Dei minime sunt, sed serui Diaboli, & sæculi huius. Ceterum paruulis illis, quos non sublimarunt suis gradibus Antichristi prostrata, sed spiritus IESU Christi, in ueros Prophetas seu uerbi ministros (quod idem est. 1. Corin. 14.) unxit et cōsecrauit. His inquam mysteria, id est, secreta sua nota facit Mat. 13. & Luc. 11.

Leo rugiet quis non timebit? Dominus deus locutus est, quis non prophetabit?

Leo Deus est, cum rugit, id est, cum suam horrendam in incredulos manum prænunciat, qua illos conerere & euertere decernit. Eius rugitum quis non timebit? nisi qui fatuus uel incredulus, & omnino absq; iudicio est? Ea timeant pii, & percunt, quod non nisi iuxta carnem illa timeant. Timeant enim, non puro timore, sed ob poenam. Contra fideles timeant in æternam salutem, eo quod ex Dei spiritu timeant,

timeant, et ex Fide. At de timore Dei, alibi tractauimus.
Timēda sūt ergo ab omnibus iudicia Dei, Et hi quos Do-
minus ad prophetandi munus adsumpsit, ipsum ergo ru-
guum. quo sua iudicia prædicat, populis inculcare debēt,
Propt̄ r quod hic dicitur. Dominus Deus locutus est, o-
stendens suorum iudiciorum ueritatem, quis non prophe-
tabit? Quod d. Nemo ex ueris Prophetis, silebit, sed omni
instantia palam faciet decretum altissimi. Quomodo enī
uert sunt Prophetæ, si quāu opus ē uō cōmone faciūt de
omnibus populū domini. Deniq; illis est propriū, pa-
lam facere iudicia eius, ubi norunt quod hæc aliquid faci-
ant ad gloriam Dei, populū q; salutem. Nam eorum pasto-
res & ipsi sunt, & super eorum salute aduigilare debēt.

PARS QVARTA.

Audirum facite in ædibus Azoti, & in æ-
dibus terræ AEgypti, & dicite: Congregami-
ni super montē Samariæ, et uidete insanias
multas, in medio eius, et calūniā pariētes in-
penetrabilis eius. Et nescierunt facere rectū,
dicit dominus, thesaurizantes iniquitatē, et ra-
pinas in ædib. suis. Propterea hæc dicit Dñs
deus. Tribulabit̄ et circūietur terra, et detra-
hetur ex te fortitudo tua, et diripiēt̄ edes tuæ.

Inuitantur alienigenæ, ut uideāt æquitatem iudiciorū
Dei, aduersum israel, diciturq; illis, ut uideant insanias
multas in medio eius, quæ scilicet patenter fiunt, & pau-
perum oppressionem in absconditis. Quæ oppressio insa-
nia etiam

nia etiam est. Nimirum, quaecumq; à nō sana, atq; repro-
 ba mente proficiuntur, insanie quaedam sunt, coram do-
 mino, etiam si iuxta carnis prudentiam, aliud esse puten-
 tur, quod huius sæculi prudētia, iuxta cœlestis sp̄ritus iu-
 diciū, ipsissima stultitia sit. Imprimis autem in cōstita-
 est insania, quod dei ueritas & fides in dominum, quod
 est rectum habere sensum, abiiciuntur. Hoc enim est ius-
 tum sapere, & sanam habere mentem, credere in domi-
 num **IESUM Christum**, & adherere ueritati eius, ac
 omnia ex fide operari. Proinde apud carnales ex Israël,
 insanie multæ erant, quod neq; ueritas, neq; fides, neque
 opera ex fide, in eis reperirentur. Beatus homo, qui e ius-
 modi sapientiæ thesauris adfluit, uniuersas autem repro-
 bæ mentis insanias uitat, maledictus uero est, qui sequit-
 tur insanias eius.

Porro insani isti, nescierunt facere rectum & iustum
 quidquam. Quid ergo? Ex iniquitate & rapina, in suis
 edibus thesauros congregarunt. Sapientes suere in ma-
 lum, bene autem facere nescierunt. Ceterum huius per-
 uersitatis in causa fuit incredulitas, cuius indiuidua comes
 est, cæcitas & ignorantia recti. Qui enim iustitiæ & re-
 ctitudinis fontem ac doctorem, nempe, deum nesciunt, ca-
 mne quod uerè rectum est, pariter ignorant. Quod si ada-
 serunt se nosse deum, & illum factis negant, mendacium
 loquuntur. Semper enim conueniunt, uera dei notitia, &
 uitæ desiderabilis rectitudo. Qui ergo nescit deum, nihil
 omnino efficere potest quod rectum sit.

COMMENTAR. CAPVT III. 33

Sed quid factum fuit montibus Samariae, hoc est, Israelitis tam insanientibus? Venerunt Assyrij, & omnia uastarunt, & diripuerunt, transtuleruntque illos in Assyrios, quarto Regum decimosextimo, sicque tribulata fuit terra eorum, ut ex tam multis populis, Assyriorum manus pauci ualde euaserint, unde & subiunxit:

Hæc dicit Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ, sic eruentur filij Israel, qui habitant in Samaria, in plaga lectu-
li, & in Damasci
grabato.

Amos pastor, ex his que pastoribus contingunt, prophetandi ansam capit, sicut à principio diximus. Verum ut nemo putet, quòd propria industria id fecerit, præmisit: Hæc dicit **DOMINVS DEVS**. Nemini quippe sermonum Dei ministro, licet quicquam docere populum, pro doctrina pietatis, quòd à Deo esse non agnouerit. Ideo intutissima res est, uti similitudinibus, aut parabolis, nisi omni ex parte Dei scriptis consentiant, & nihil uanum in illis sit. Ergo fabellas quasdam Ouidianas, aut gesta quedam adfecta Romanorum, siue aliorum, aut id genus alia, Dei sacratissimis admiscere eloquijs, blasphemum & execrabile est. Nam que participatio lucis ad tenebras? ueritatis ad mendacia, & Christi ad Belial?

E Precipit

FRANC. LAMB. IN AMOS

Præcipit ergo ipsi **Amos Deus**, ut ex his quæ sunt paucioribus communia, prophetandi occasionem hoc loco sumeret, ut paucitatem eorum qui liberandi erant ab Assyriorum manibus, prænunderet. Quod & ille fecit, dicens: Quomodo seruat &c. Sic capetextum. Qui ex filiis Israël, qui habitant in Samaria, in terra scilicet Israël, quæ illis est plaga lectuli, id est, regio optima, in qua perinde atque in lectulo quiescunt, terra ubertate in sum interitum abutentes. Iidem qui habitant in grabato, seu lecto Damasci, qui tum sub ditione regis Israël erat. Nam ut liquet. 4. Reg. 14. Hieroboam filius Ioas Rex Israël, sub quo prophetauit Amos, restituit in Israël Damascum, & terras multas. Quiescebant autem illic, nihil timentes Dei manum, propter quod grabati uel lecti uocabulo capiuntur. Hi ergo eruentur à superueniente malo, & Assyriorum captiuitate, non omnes, sed paucissimi, & electi, qui etiam inter quæcunque aduersa, à DOMINO, quasi pupilla oculi delicata, seruantur. Quemadmodum enim à leone uorante ouem, ex toto corpore, uel tantillum quiddam, ut est crus unum uel duo, aut extremum auriculae, pastor sollicitus adcipit, sic ex toto populo Israël, extremi quidam, & idem paucissimi, liberabuntur à perditione.

Quidam hæc capiunt, de sola externa liberatione, eorum qui euaserunt Assyriorum manus, fugientes in Iudæam, aut Syriam, aut alio: sed eorum pace salua, non ita habet

habet res, sed quemadmodum diximus, intelligitur, de eo quod **DOMINVS** electos seruauit, ne illis dicta mala fierent in interitum. Nimirum à gladio, incendijs, captiuitate, fame, & malis omnibus liberi fiunt, qui propter hæc minime disspereunt. Sic eruta fuit domus **Thobie**, in idem **Raguel**, **Gabellus**, de quibus apud **Thobiam**. Sic & sancti **CHRISTI** Martyres, à cruciatibus eorum, dum per eos à pietate minime defecerunt. Videm sanctus **Iob** à plagis grauissimis: & uniuersi electi, à spiritibus impostoribus, & doctrinis demoniorum eruuntur.

Sunt, qui hos locos: in plaga lectuli, & in **Damasci** grabato, sic enarrant, quod hi erucntur, qui erunt in plaga uel angulo lectuli, id est, in **Iudæa**, & in **Damasc**, id est, apud **Syros**, qui ob id minime sunt audiendi, quod plaga lectuli, non magis significet **Iudæam**, quam terras **Israël**, neq; etiam **Damasci**, potuit esse requies, & tutum refugium **Israëlitis**, tempore quo translati fuere in **Assyrios**. Nam tum **Damascus** non erat sub **Israël**, sed sub **Syria**, quæ ferè **Israëlitis** semper aduersabatur. Superest ergo, ut exponatur sicut à principio diximus.

Audite, & contestamini, in domo **Jacob**, dicit **Dominus Deus exercituum**. Quia in die cum uisitare cœpero præuaricationes **Israel**, super eum, uisitabo & super altaria **Bethel**, et amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram. Et percutiam domum **hyemalem**,

E a cum

FRANC. LAMB. IN AMOS

cum domo æstiuā, & peribunt domus eburneæ, & dissipabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

Prophetis imperatur, ut primum audiant uerbum à Domino, demum, ut ea quæ audierint, cæteris contestentur. Siquidem nemini licet prophetare, nisi quæ prius à Domino audiuit. **A** Deo autem audimus, quæcunq; per impolluta eloquia eius uere agnoscimus.

Audite, inquit, ò Prophetæ, & contestamini in domo Iacob. **Q**uid? **Q**uòd dum uisitare & punire cæpero fornicationes Israël, per **A**ssyrios, eum à propria regione transferendo, tum quoq; euertam altaria Bethel, & eueratam, quicquid ad Idolorum cultum, ab eis excogitatum, erectumq; fuerat. **Q**uod maxime per Iosiam Regem Iuda impletum fuit. 4. Reg. 23. & 2. Paralip. 34. **Q**uere felicem uisitationem, euertere altaria Idolorum, cum uniuersis ad illa spectantibus. **Q**uis det orbi Christiano, nouum Iosiam Regem, qui uniuersa Idola, phana, excelsa, lucos, & omnem regni Antichristi abominationem euertat? **P**rofecto, nunquam ipsius Israël terræ, tam indiguere sancto Iosia, ut nunc omnes regiones, quæ se pro fidelibus uenditant.

Et percutiam domum &c. **D**omos uarias habebant Principes Israël, quibus pro temporum differentiâ utebantur. **H**abebant quoque domos preciosissimas, & in nonnullis multum de ebore erat, unde & eburneæ uocabantur. **P**ropterea de domo ab Achab edificata, dicitur
3. Regum

COMMENTAR. CAPVT III. 35

tertio Regum ultimo. Et domus eburnea quam edificauit. Has diruendas prædixit. Recte uero, posteaquam adseruit idolorum abominationes conterendas, superbiam domorum casuram prænuñciauit: nam hæc ferè ubique adnexa reperies, scilicet idolorum cultum, & abusum externorum. Vbi autem primum cadit, cadit & reliquum. Fidei nanque puritas, & uerus Dei cultus, abusum, & adfectum terrenorum neuiquam admittit.

CAPVT QVARTVM.

Summarium capituli: Primum Dei sermonem aduersum primores Israël ponit, & quod erant cum multo opere probro ducendi in captiuitatem, prænuñciat. Secundo, eorum idololatriam & abominationes subsannat, ac excratur, illorum simul obstinationem palam faciens. Tertio, adserit idem quod comminatus fuerat, mox subiiciens adhortationem sue iustionem, ueræ misericordie plenissimam.

PARS PRIMA.

Audite uerbum hoc uaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ, quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes. Quæ dicitis dominis uestris: Adferre, & bibemus. Iurauit

E 3 Dominus

FRANC. LAMB. IN AMOS

Dominus Deus in sancto suo, quia ecce dies uenient super uos, & leuabunt uos in contis, & reliquias uestras, in ollis feruentibus, et per aperturas exhibitis, altera contra alteram, & proiciemini in Armon, dicit Dominus.

Osec. 10. uaccas adpellat aureos uitulos, hic uero corundem uitulorum primos cultores, hoc est, Primores ex Israēi, Regibus inferiores. Et rectè quidem, ut quemadmodum cultores Dei uocantur **Dij**, ita cultores idolorum, idola: & cultores uaccarum, uaccæ. Itidem rectè uaccæ, adpellati fuerunt, quòd brutales, carnales, & sine spiritu essent, alieni omnino ab imagine Dei, comparati iumentis insipientibus, & illis adsimilati. **Psal. 48. De imagine Dei plur a tractauimus**, libro De causis excecationis &c.

Ceterum pingues dicuntur, ob diuitias, quibus adfecti & dediti erant, & q. spiritu pauperes minime essent, hoc est, quòd diuitias non possiderent, quasi non possiderent: nec uterentur hoc mundo, quasi non uterentur. Poterant quidem possidere diuitias, uerum simul oportuerat, rebus ipsis possessis abrenunciare, id est, non illis tam adfecti, ut non parati essent omnia dimittere, ubi proximorum inuigentia exigebat. Nimirum, non plus licuit fidelibus, qui

tum fuerunt, adfici terrenis, quàm nobis. Deniq; idem fuit à principio, omnium fidelium spiritus, idem ipsos fideles erudiens. ¶ quot uaccas pingues habet Antichristi Synagoga.

Eiusmodi uaccæ pingues, siue Basan, ut est in Hebræo, ubi sunt pascua fertiliss, & uaccæ pingues, nolunt adquiescere suauissimis eloquijs Domini. Sed qui nolunt audire misericordie uerbum, inuitantur, ut uel nolentes, audiant iudicium horrendæ manus **DOMINI** contra se. Audite, inquit, uerbum **DOMINI**, quo uos reprobat, ouaccæ pingues, non quærentes, neque sapientes, nisi quæ carnis sunt, quæ estis in monte Samaria, hoc est, in Israël, cuius regia urbs Samaria erat.

Quæ calumniam & c. Hoc est: opprimitis, calcatis, rapitis, & adfligitis, pauperes & egenos populi mei. Quæ dicitis Dominis uestris, uobis maioribus: Adferre, & bibemus. Sensus est: Semper ad terrena undelibet congreganda anhelatis, & ob id sollicitatis Dominos uestros, ut uobis maiorem rapiendi occasionem tribuant, uobis committendo causas & negotia pauperum, ac negotia regni. Heu nobis miseris, quia etiam nostro seculo, eiusmodi uaccæ sanguisugæ multiplicatæ sunt supra numerum.

Iurauit **DOMINVS**: Iuramentum Dei, decretum eius inuariabile est. Quid iurauit? Quid tū dicitur dominus in sancto suo, hoc est, in seipso, qui solus est uere ex se
E 4 sanctus

FRANC. LAMB. IN AMOS

sanctus, de uaccis pinguibus Israë? **Q**uòd dies uenirent sub **O**see filio **B**ela, **R**ege **I**sraël quarto **R**egum. 17. quibus **A**ssyrij eos caperent, & leuarent in contis, in uectibus, ut carnes uaccarum, dum aliquò portantur: leuarent quoque reliquias eorum, in ollis feruentibus. **S**ensus est, quòd eos ducturi erant in captiuitatem, etiam cum multo cruciatu, qui per ollarum feruorem designatur. Porro corundem reliquæ, familiæ & subdii fuere.

Hi per murorum aperturas (ruperunt enim illos) exierunt à ciuitatibus **I**sraël, altera contra alteram, ut est, multi simul. **E**xierunt autem, non libere, sed ui magna ac coactione, proiectique fuere, hoc est, cum opprobrio & contemptu ducti, in **A**rmon. **N**omen est terræ longinquæ ultra terram **A**ssyriorum, quæ alioqui **A**rmenia uel **A**rmona dicitur. **P**roinde **S**ymmachus interpretatus est **A**rmenia, **A**quila uero **A**rmona, & idem sunt.

Quid putatis, uaccæ **B**asan pinguisimæ, quæ pascuis, hoc est, terrenis omnibus adfluitis, uobis tantum futurum? **Q**uæ pro nihilo habetis, uorare pascuorum substantiam, eorumque bibere sanguinem, usque in finem. **V**accas & idola regni perdit, adlocuor. **I**n proximo est, ut macremini, & leuemini in ollis feruentibus, & cadatis à fastigijs uestris in profundum. **V**eh, ueh, ueh, uaccis istis, quæ omnia fidelium pascua absumere non cessant.

Pars secunda

Venite, ad Bethel, & impie agite: ad Galgalam, & multiplicare prauaricationem, & offerre mane uictimas uestras, tribus diebus decimas uestras. Et sacrificare de fermentato laudem, & uocate uoluntarias oblationes, & annunciate. Sic enim uoluitis filij Israel, dicit Dominus
DEVS.

Non precipientis, sed carpentis, & simul eos abijcientis, ac eorum obstinationem palam facientis, sunt hec uerba. Venite, inquit, in Bethel, ubi erat aureus utulus, tertio Regum duodecimo. Quasi diceret: Scio, quod non desistetis ab Idololatria, sed impie agetis. Venietis quoque ad Galgalam, urbem idolis plenam, ut patet Osee nono & duodecimo: & multiplicabit in eisdem locis prauaricationes uestras. Et idem offeretis mane uictimas, & tribus diebus decimas, ad similitudinem solennitatum, que Dei precepto seruabantur Hierosolymis. Sic enim instituerat, impius Hieroboam filius Nabath, tertio Regum duodecimo. Sa-
E & crificabitis

FRANC. LAMB. IN AMOS

crificabitis quoque de fermentato, contra institutum meum, iuxta aliarum gentium consuetudinem. **V**ocabitis etiam uoluntarias oblationes, offerendo liberè, & multo adfectu ipsis idolis, alias oblationes à cōsuetis, & illis exhibendo cultum, qui soli Deo exhibendus est. **N**ec uoluistis, & decreuistis filij israel, & non respiscitis, sed sicut hactenus, permanebitis in fornicationibus & immunditijs uestris. **C**aro enim estis, ideo non respiscitis. **S**iquidem ne potestis quidem, quòd caro ipsa semper dura sit, & nunquam non erret a uijs meis, semperque aduertatur contra spiritum meum. **A**perius autem omnibus, quæ hoc capite supersunt, eorum indignationem, ceruicemque durissimam ostendit, dicens: **V**nde & ego dedi uobis stuporem dentium, in cunctis urbibus uestris, & indigentiam panum in omnibus locis uestris, & non estis reuerfi ad me, dicit Dominus. **E**go quoque prohibui a uobis imbrem, cum adhuc tres menses superessent usque ad messem: & plui super unam ciuitatem, & super alteram ciuitatem non plui. Pars una complota est, & pars super quam non plui, aruit. **E**t uenerunt duæ & tres ciuitates ad unam ciuitatem, ut biberent aquam, & non sunt saturatae. **E**t non redistis ad me, dicit Dominus. **P**ercussi uos in uento utente, & in aurigis

ne multo

ne multitudinem hortorum uestrorum, & uinearum uestrarum, oliueta uestra, & ficeta uestra comediteruca, & non redistis ad me, dicit dominus.

Misi in uos mortem uia Aegypti, percussi in gladio iuuenes uestros, usque ad captiuitatem equorum uestrorum, & ascendere feci putredinem castrorum uestrorum in naves uestras, & non redistis ad me, dicit **DOMINVS.**

Subuertit uos, sicut subuertit **Deus** Sodomam & Gomorrā, & facti estis, quasi torrés raptus ab incendio, & non redistis ad me, dicit **Dominus.**

Nullis externis quisquam ad **Deum** uere conuerti ualet, neque beneficijs, neq; flagellis, nisi **Dei** spiritus interne moueat, trahat atq; erudiat. Imò absq; ipso spiritu beneficia peiorem faciunt, flagella autē, et indurant, & ad desperatlonem facile ducunt. Proinde **Israëlitæ** nullis flagellis meliores facti sunt, sed semper deteriores. Vnde ut illi agnoscamus patientius, uoluit **Deus** aliquot flagella enumerare, propter quæ ad eum minime redierunt, sepiusq; inculcat, quod ad eum non sint reuersi, ut agnoscamus, quàm miseræ ac nullæ sint uires hominum, qui neq; flagellis cæsi, neq; beneficijs prouocati, possunt benefacere, & adquiescere pietati.

Dedit

FRANC. LAMB. IN AMOS

Dedit namq; illis primum, stuporem dentium, à fame proficiscentem, & quod non esset panis in eorum locis ac urbibus. Secundo, immisit siccitatem nocentissimam, ita ut aquis etiam ad bibendū deficerent. Tertio, misit urentem uentum, cuncta uirentia absumentem. Quarto, precepit locustis & herucis, atq; id genus minutulis animalibus, & omnia uorarunt. Quinto, misit in eos mortem, peste atq; gladio, illos perdens, in Aegypti uia, scilicet dū contempto dei auxilio, quæsierūt Aegyptiorum brachium. Sexto, illos subuertit per aduersarios, sicut subuersa fuit Sodoma, igne & sulphure è caelo misso, ita ut multi ex Israel fierent, perinde atq; torris ab incendio raptus, id est, fere comburerentur.

Et quis enumerare sufficeret, quos flagella Deus in eos miserit? Lege sacras historias, & uidebis. Verum quibusuis malis nunquam fieri potuit, ut resipiscerent, & ad deum puro & toto corde reuerterentur. Aliquoties quidem in hypocrisi redierunt, quod non est conuerti, sed magis auerti in deterius semper.

P A R S T E R T I A.

Quapropter hæc faciam tibi Israel. Postquā autē hæc fecero tibi, preparare in occursum Dei tui Israël. Quia ecce formans montes, et creans uentum, & annuncians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, & gras

& gradiens super excelsa terre, dominus Deus exercituum nomen eius.

Quapropter, id est, quia non estis reuerſi ad me, dicit Dominus, sed semper obstinati fuistis in abominacionibus ueſtris, hæc faciam uobis, nempe, quæ paulo ante cõminatus fui, quod egredere mini à terris ueſtris, & captiui ab eis ducere mini. Quia enim terris ueſtris, quas in possessionem à Deo Opt. Maximo adceperant, in suum interitum abusi sunt, & in ea deos alienos, uero deo contempto adorarunt, ab ipsis terris iustissime propulsi fuere.

Præcipit quoq; ut cum experti fuerint prophetiæ huius ueritatem, et captiui ducti fuerint ad alienos, tum in dei occursum præparentur. Inestimabilis pietatis ac misericordiæ est hic sermo, quẽ nonnulli tamen de ultima Israelis conuersione enarrant, quod non puto tutum esse. Ego quidem non dubito ipsam conuersionem futuram, sicut apud Oseam iobelemq; adserui. Verum hunc locum ad eã cogere, non uidetur esse germana expositio textus, nisi si dicatur ita. Præparare in occursum dei tui, hoc est, confide, quod tandem miserebitur tui Deus tuus. Nec præparatio ad dei misericordiam suscipiendam, in firma & indubia sue promissionis ac bonitatis fiducia, est maxime certa, non in multitudine operum. Non quod abnegem opera uere bona, quæ scilicet ex fide sunt, necessaria esse, sed quod non ipsa opera, sed fides iuste operantis, uera præpara

FRANC. LAMB. IN AMOS

paratio est. Porro cum opera dixi necessaria, intellige, ut fructus inseparabiles bonæ arboris, id est, animæ fidelis, uerum non ut ipsa anima iusta, fidelis, Deo grata, sancta q̄; fiat. Solius namq; fidei est iustificatio, demum fides ipsa per charitatem operatur.

Ego putarim hunc locum germanius enarrari, si scopum & consuetudinem scripturæ uideamus atque seruemus. Commune est hoc spiritui sancto, ut posteaquam populi sui flagella prædixit, nonnihil ueræ consolationis, ne ob flagellorum asperitatem desperatione franganitur, mox adiūgat, quod multis locis scripturæ, maxime in prophetis, palam est uidere. Proinde hoc loco, ubi Israël durissime increpauit, dixitq; illum à terra sua transferendum, ne se prorsus oblitos putarent, subiunxit: Postquā fecerit tibi, quæ prædixi, mox in Deum obcursum præparare, hoc est, noli tum desperare. Namq; Deus tuus de-derit tibi, si credideris: Paratus erit auxiliari tibi, cui se de obcurreres. Sic se præpararunt ad obcurrendum Domino familia Thobie, & alij electi, qui indubie Dei misericordiam experti sunt. Quod ipsis Israëlitis Deus promiserat, Deut. 30. à capitis initio. Præparat ergo se in deum obcursum, quisquis uere credit in Christum. Præparabit quoq; se ante illius aduentum, qui eum pro omnium uere fidelium salute uenturum non dubitabant.

Demum quantum sit is, ad cuius obcursum Israël præparari iubetur, ostendit, dicens: Quia ecce Deus ille uos formauit montes, per quos omnem terram, creat uentes, per quos

COMMENTAR. CAPVT V. 40

per quos aere, & aerea cuncta intelligit, & annūciat ho-
mini suo spiritu cloquium suum, illius ueritatem & ger-
manum sensum referando, quod à se ipso nemo potest,
uel ut septuaginta habent, annūciat in homines Christū
suum. Producit matutinam nebulam, & omne humidū:
graditurq; super excelsa terræ, quod omni altitudine præ-
cellior ac sublimior sit. **Nomen autem eius est, DO-**
MINVS, sub quo omnes: **Deus,** præter quem nullus: **Ex-**
ercituum, ab ipso enim est omnium exercituum conclusio,
& uictoria. Quod uerbum multoties in arcanis li-
teris replicat, ut nullus puet, quod à se ipso quenquam ui-
cerit. ipsi ergo summo pro omnibus gloria semper.

CAPVT QVINTVM.

Capitis Summarium. Primum: **Israëis casum** & e-
uersionem in proximo futuram adserit. **Secundo,** impi-
os ex **Israël** ad resipiscentiam commonefacit, eos durius
carpens. **Tertio,** maximum eorum scelus, nempe odium
Prophetarum describit. **Quarto,** propter idem scelus,
& pauperum oppressionem, eos nihil prospere facturos
adseuerat. **Quinto,** illis comminatur uerbi defectum. **Se-**
xto, prænūciat ubique futurum planctum. **Septimo,**
prophetat in derisores uerbi, & dici **Domini** mala descri-
bit. **Octauo,** **Deus** dicit se nolle placari ullis eorum ope-
ribus, sed eos omnino in captiuitatem ituros.

Pars

Audite uerbum istud, quod ego le-
uo super uos planctum. Domus
Israel cecidit, & non adjiciet, ut re-
surgat. Virgo Israel proiecta est in
terram suam, & non est qui suscitaret eam.
Quia hæc dicit dominus deus. **V**rbis de qua
egrediebantur mille, relinquentur in ea cen-
tum, & de qua egrediebantur centum, relin-
quentur in ea decem, in domo Israel.

Super domo Israël planctum leuauit, seu adsumpsit
Propheta, non dubium quin iubente Deo, prout hæc
à Deo esse passim adseuerat. Idcirco præcipit, ut au-
diant. **Q**uid est autem quod luget? **N**onne cum magis la-
tari oportuit, pro incredulorum iustissima punitione?
Scriptum quippe est: **L**etabitur iustus cum uiderit uindictam,
etiam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris. **P**sal. 57.
Letabatur indubie in iustissimo Dei flagello, sed lugerebat
quod tam increduli essent, ut pro eorum incredulitate &
abominationibus, forent à terra sua propellendi, & reg-
num Israël euertendum, hoc quippe interest, inter pios &
impios, pro eiusmodi lugentes, quod pii seu iusti, ob flagel-
lorum causas, nempe incredulitatem & fructus eius inge-
munt, iniustos uero, non ista, sed sola flagella ad plan-
ctum mouet. **S**anctus fuit luctus **H**ieremie in **T**hrenis, et
Ezechiels

Ezechielis, super Tyrum. Ez:ch. 27. & super Pharaonem Ez:ch. 32. Planctum autem, prophetiam ad lucrum prouocantem uocat. Sed quis est hic planctus?

Domus Israël &c. Hoc est, quod apud Oseam capite primo ait Dominus ipsi Osee, de filia sua: **Voca eam absque misericordia, quia non addam ultra misereri domui Israël.** Nimirum à tempore, quo sub Osee Rege in Assyrios translati suere, quarto Regum 17. non fuit restitutum fastigium regni Israël, neque iuxta carnem restituetur. Quod aperte dicit: **Domus Israël cecidit, & euerfa est, ab Assyrijs uicta, non adiciet ultra, ut in priorem statum suscitetur.** Virgo plebs Israël, quam scilicet oportuit esse purissimam, perfecta est in terram suam, in terra propria uicta est, ac contrita, & nemo erit qui suscitet eam. **Non Deus, quod oppositum decreuerit, & decretum eius mutari non possit: non etiam homo, quod nemo possit eum liberare, quem DEVS captiuum esse uoluerit.**

Porro eiusmodi apertius indicat, dicens: **Vrbs de qua &c. Sensus est: Tam grauis erit tribulatio Israël, tamque multi occidentur & captiuabuntur, quod in uniuersis ciuitatibus, oppidis, & uiculis eius paucissimi relinquentur.**

Obserua, domum Israël, maxime ob id in sacris literis uocari aliquando uirginem, quod typum sancte Ecclesie gessit, & ideo populus Domini uocaretur. **Itidem ob CHRISTVM ex ea nasciturum, & legem illis**

F illis

FRANC. LAMB. IN AMOS

illis commissam, ac sanctos, qui in eis plus quam in reli-
quis gentibus fuerunt.

Obserua quoque, quod tametsi **Israël** domus corruerit iuxta carnem, uera tamen domus **Israël**, id est, electi, tam **Israël**, quam aliarum gentium, perire minime poterunt, quod illos Pater summus, filio suo, **Domino IESU CHRISTO**, ab eterno tradiderit: & omnis quem dedit ei Pater ipse, ad eum ueniet, & illum foras minime eijciat. Ioannis sexto.

PARS SECVNDA.

Propterea hæc dicit Dominus Deus domui **Israël**: Quærite me, & uiuetis, & nolite quærere **Bethel**, & in **Galgalam** nolite intrare, & in **Bersabee** non transibitis, quia **Galgala** captiua ducetur, & **Bethel** erit inutilis. Quærite Dominum, & uiuite, ne forte comburatur domus **Ioseph**, ut ignis, & deuorabit, & non erit qui extinguat **Bethel**.

Misericors Deus, ineffabilis bonitatis sue obliuisci non potuit. Proinde mox ubi **Israël**is euersionem prædixit, eundem ad resipiscendum commone facit, dicens Quærite

COMMENTAR. CAPVT V. 42

Querite me &c. Premisit autem: Propterea, perinde atque illi diceret: Quia uides tibi fore proximam, horrendam manum Domini, conuertere ad me, ut misericordiam consequaris.

Porro is querit Deum, qui eum solum imprimis, & nihil nisi in eo concupiscit, & amat. Itidem querit Dominum, qui illi fedit, & haeret toto corde sermonibus eius, ac quicquid ab illis diuersum est, abominatur. Quisquis autem sic querit Dominum, uiuet. Vnde & ait: Querite Dominum, & uiuetis, & nolite querere Bethel, adorando, & inuocando uitulum aureum, quem ibi posuerat Hieroboam filius Nabath. 3. Regum. 12. Et in Galgalam urbem Idolis plenam, ut multis locis apud Oseam, & capite praecedenti diximus. Et in Bersabee, in qua etiam erant Idola: non transibitis, ut non inficiamini idololatria eius. Quia Galgala, eius scilicet habitatores, captiui ducentur, & Bethel erit inutilis, hoc est, euerteretur: uel ut alius quidam uertit: erit ad peccatum, hoc est, abominabilis, ideoque euertenda, & abijcienda sicut peccatum.

Recte, posteaquam illos admonuit, ut Dominum quaerent, praecipit idololatriam summe uitari, quod nemo possit Deo pariter seruire & idolis. Seruit autem idolis, qui alienis a Deo fedit. At Deo & hostibus suis fidere & adquiescere quis potest? Idolis seruiunt, omnes Dei sermonum contemptores, Antichristi, & pseudoprophetae, sectarumque amatores, qui nunquam prius Deum uere quaerunt, quam ab impietate defecerint.

F 2 Inculcant

FRANC. LAMB. IN AMOS

Inculcant autem dictum sermonem, nempe, ut **DOMINUM** quærent, quo destructo in eis peccato, ex fide uiuerent, & mors seua nihil eisdem officere posset. Antequam comburatur ut domus, Ioseph, id est, Israel, qui idcirco nunc nomine Ioseph capitur, quod primus eorum Rex Hieroboam, fuerit ex tribu Effraim filij Ioseph. Et hic ignis seuisime Dei manus, deuorabit, hoc est, absomet, euertet, demolieturque Bethel, & non erit qui extinguat. Nemo enim liberare potest, à flagello, quod Deus auferri noluerit.

Qui conuertitis in absynthium iudicium, & iustitiam in terra relinquitis. Facientem (supple, relinquitis) Arcturum & Orionem,

& conuertentem mane in tenebras, & diem in noctem mutantem,

Qui uocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ. Dominus nomen eius.

Qui subridet uastitatem super robustum, & depopulationem super potentem adfert.

Quos maxime præscriptis malis adficere uoluerit, & quos adloqueretur, palàm facit, dicens: Qui conuertitis &c. Sic capitur: Vos maxime adloquor, qui iudicium conuertitis in absynthium, illud peruertendo, & de pauper

de pauperes amaricando, & opprimendo. Et iustitiam ueram que est ex fide, & que ex ea fiunt, relinquitis. Hoc est. Ad hoc minime adnitimini, ut ex fide, & secundum uerbum meum uiuatis, & operemini.

Relinquitis quoque facientem **Arcturum** &c. **Arcturus** constellation est, septem stellis constans, & ad polum Septentrionis se uolucns, quam **Astrologi**, uersam maiorem, rustici uero, maxime apud **Gallos**, currum **Caroli** uocant. **Orion** itidem constellation est, hyeme exoriens, & suo ortu tempestates excitans. His locis **Deus** uniuersorum conditor adseritur: unde & Septuaginta posuerunt: **Qui facit omnia** &c. Ipse uocat aquas maris, in uaporibus humidis ipsas eleuando, & effundit illas, dum pluit.

Qui subridet &c. In **Hebræo** habetur: **Qui uiolentat fortem**, quod est, dum illum reprimit, ne faciat quod intendit, etiam si multa uastat. Quod faciens, quid aliud, quam subsannat, & deridet conatus eius, ac uastitat eam ab eo factam? Nimirum cum ipsos uastatores euertit, & in eos depopulationem adfert, qui reliquos depopulari uoluerant, illos recte subridere dicitur.

Obserua, id commune, ac summæ curæ semper fuisse **Prophetis Dei**, ut eius potentiam & magnitudinem predicarent, quod nullibi non offendes, si eorum scripta diligenter perspexeris. In hoc autem **Propheta** id sublimiter deprehendes, tam in præcedentibus, quam in sequentibus. Propterea & hic dicit: **DOMINVS** nomen eius, ut sciant omnes, quòd præter eum nullus est,

FRANC. LAMB. IN AMOS

qui non subijciatur alicui. Omnes siquidem illi sub sunt. Et alij quicunque, si cum eo conferantur, & si summi Reges sint, eius respectu, Domini nequeunt adpellari.

In eo denique, quod uastitatem subridere dicitur, obserua, quod omne flagellum, est risus quidam in conspectu **DOMINI**, hoc est, facile quiddam, quod mox quasi risum excitare, & excitatum mox sedare potest, quemadmodum & risus hominis, facile & prouocatur & reprimitur. Ideo nemo frangatur, cum uidet horrendae manus **Altissimi** uastitatem. Nimirum illi est facillimum, uniuersa quae uastata sunt, restaurare. Precandus est igitur, multa cum fiducia bonitatis suae, & nihil dubitandum, quod nunquam obliuiscitur misereri, sedabitque e uestigio a fidelibus suis omnem tumultum, laxabit captiuitatem, pacabit diuisa, restituet perdita, restaurabit euersa, & omnino auferet omne malum. Siquidem ipse est qui percutit, & sanat: excecat, & inlustrat: captiuat, & liberat: pauperem, facit, & ditat: mortificat, & uiuificat: deducit ad inferos, & reducit: humiliat, & subleuat, a quo, per quem, & in quo omnia, ipsi gloria & imperium in saecula saeculorum.

Amen.

P A R S   T E R T I A .

Odio habuerunt corripientem in porta, & loquentem perfecte, abominati sunt,

Aegris reproborum, carnaliumue oculis, odiosa est gloriosa ueritatis lux, quæ est non ferenda iniquitas & abominatio coram Domino, eo quod immaculatum salutis æternæ sermonem, pro mendacijs execrabilibus abijciat, eaq; ratione, diuinæ misericordiæ fontem sibi ipsi occludant. Ideo filijs Israël, id pro iniquitate grauissima imputatur, quod senes ac iudices Dei loco positos, & in urbium portis, iuxta ueterum consuetudinem, & mandatum Domini, Deut. 16. ad iudicandum populum sedentes, odirent, eorum correptiones neutiquam ferentes, partiq; insania abominarentur perfecte loquentem, hoc est, ueros Prophetas, quorum locutio idcirco perfecta dicitur, q̄ solum & eundem perfectiss. Dei sermonem annuncient.

Porrò olim in portis sedebant iudices, uolente Domino, quo facilius uniuersorum causas definirent, & absque difficultate à populo reperirentur, ut scias necessum fore, ut qui populorum iudices facti sunt, ad sedandum quicquid exortum fuerit questionis, sint promptissimi. In ipsis etiam portis fiebat correptio, quod illam, ubi populum contingit, in palam fieri opus sit. Quod enim pro multis facit, à multis agnoscat necesse est.

P A R S Q U A R T A.

FRANC. LAMB. IN AMOS

Idcirco, pro eo quòd diripiebatis pauperem,
& prædam electam tollebatis ab eo, domos
quadro lapide ædificabitis, & non habitabi-
tis in eis: uineas plantabitis amantissimas,
& non bibetis uinum earum, quia co-
gnoui multa scelera uestra, & for-
tia peccata uestra. Hostes iu-
sti, adcipiètes munus,
& pauperes de-
primentes in porta.

Vide, quàm zelet Dominus pro pauperibus suis, et
in hostes ac cõemptores ueritatis suæ, duram iudi-
ciam faciat. Per pauperes intellige adflitos om-
nes, eos præsertim, qui Dei causa adfliguntur & calcan-
tur. itidem per pauperes capiuntur uniuersi fideles, qui ue-
re humiles ac spiritu pauperes sunt. At textus clarus est,
ex quo Dei iudiciorum æquitatem meditare, nempe, quòd
raptorum opera euersurum se prædixit. Domos, inquit,
ædificabitis lapide quadro, preciosas, multo sumptu, &
non habitabitis in eis &c. Contradicit namq; Deus ope-
ribus eorum, ut nihil prosperum efficiant. Nam tamen si
aliquãdo in tẽpus aliqd esse uidetur, exaltentur q; ut cedri
Libani, sicut fumus, & in puncto deficiunt. Vidi impium
(ait Dauid Psal 36.) superexaltatum, & eleuatum sicut
cedros Libani. Et transiit, & ecce non era. Contr. pij
& fideles, sunt tanquam lignum plantatum iuxta aquas,
quod

COMMENTAR. CAPVT V. 45

quod ad humorem mittit radices, & in tempore siccitatis, non erit sollicitum. Hier. 17. sed erit uride, fructumq; suū dabit in tempore suo. Et folium eius non defluet, et omnia quecumq; faciet, prosperabuntur. Psalmo primo.

Quia cognoui, uidi, sciui, multa scelera uestra, fortia, obstinata, graua, enormia, peccata uestra. Qui estis hostes iusti: hoc est, iustitie. Iusti, non est adiectiuum, sed substantiuum. Adcipientes munus, ad peruertendum iudicium, contra prohibitionem Dei excelsi, qui ait Exo. 23. & Deutero. 16. Non adcipias personam, nec munera, quia munera excæcant oculos prudentum, & mutant uerba iustorum. Et pauperes deprimentes in porta: in qua sedebant, ad populum iudicandum. Per id liquet, hunc locum esse aduersum impios iudices, & rectores populi.

PARS QVINTA.

Ideo prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum.

Qui Dei sermonibus contradicunt, recte illis priuantur, & crudelissimo cæcitatē flagello puniuntur. Vides hic causam, propter quam, in cæco & mendaci naturalis sensus iudicio relinquitur, & ueritatis sermo à Prophetis aufertur. In tempore, inquit, illo tacebit prudens, Deo auferente uerbum, aut nolens effundere sermonem, ubi uidet, quod nō auditur, sicut præcipitur

F 5 Eccle

FRANC. LAMB. IN AMOS

Ecclesi. 32. Nemo enim prudens tum loqui dignatur, cum uidet eloquia sua non audiri, sed abijci et floccipendi, quod & Prophetæ sancti faciunt, ubi liquido cernunt, non nisi in improprium uerbi, uerbum ipsum prædicari.

Porro, ubi silentur ueritatis eloquia, necesse est, omnia esse perturbata, confusa, plenaq; mendacijs. Mox abiungunt impie Dæmoniorum, impostorūque doctrina, & Dei ueritas pro mendacio habetur. Demum, iuxta uerbum & doctrinam, quæ à populo suscipitur, mores quoque eius aptantur, & dies mali fiunt, in eis scilicet multa regnat impietas atque malitia. Et quo magis siletur ueritas, eo tempora fiunt deteriora, & Dei Prophetis indignior mundus fit. Ideo præsentē hoc malo tempore, prudens uerbi minister silet, donec propitio **D O M I N O**, redeant tempora meliora. Prudens quoque silet, cum illi uerbum non tribuitur, quod annunciet.

Hoc fuit iudicium præcedentium seculorum, quod donec tempora mala implerentur, prudentes & Prophetæ non habuerunt uerbum Domini, & ideo siluere. Nam quia non multo post Apostolorum tempora, fuerunt absque numero pietatis hostes, abominantes illos, qui perfracta Dei eloquia adseriebant, suscipientesq; mendacia, somnia, ac figmenta sua, ac secundum illa uiuentes, abscondit sensim Deus ueritatem suam à prudentibus, ita ut non aliud, quàm hominum traditiones & mandata docerent, quibus populum sanctum à Dei lege auerterunt, & in lucrum

luerunt in hunc usq; diem pestifera errorum secula, sicut nullus sane mentis, non aperte uidet. At de his latius egimus, libro de causis excacationis, eorundem seculorum.

PARS Q. VINTA.

Querite bonum, & non malum, ut uiuatis, & erit Dominus Deus exercituum uobiscum, sicut dixistis. Odite malum, & diligite bonum, & constituite in portis iudicium, si forte miseretur Dominus Deus exercituum, reliquijs Ioseph.

Inculcat Deus clementissimus, ut respiscant, odientes malum, & adherentes bono. Rom. 12. Querit bonum & illi heret, qui soli deo fedit, que madmodum paulo ante uidimus, ibi querite, me & c. Explicite autem dicit, querite bonum, & non malum, quod bono & malo, non possit quisquam simul adfici, nec duobus aduersis dominis, quisquam seruire ualeat. Matth. 6. & Lu. 6. Voluit autem ab eis queri bonum, ut uiuerent, uera uita, que est ex fide, eo quod quisquis uere credit, quod est querere bonum, fide uiuat, itidem ut uiuerent, hoc est, ne perderentur, & interirent.

Et erit dominus & c. Quemadmodum Christo predicante, illi gloriabantur, quod dei & Abrahæ filij essent, ita & tum. Proinde ait Deus. Vos dicitis, quod sum uobiscum

FRANC. LAMB. IN AMOS

biscum, sitisq; populus meus, quod esse non potest, dum sic odio habetis corripientes in portis, ut etiam nullum qui recte iudicet illic constituatis, ac dum heretis malo, & Prophetas ueritatis persequimini. Querite infelices bonum, illudq; diligite, malo autem abrenunciate. In portis uero iuxta praeceptum meum. Deut. 18. Pios iudices constituite, qui uos iudicent, & doceant, non alioqui quam secundum uerbum meum. Tum dominus Deus exercituum, erit uere uobiscum, sicut dixistis. Est nobiscum Deus, cum nobis auxiliatur, & nos in gratiam recepit. Nobiscum autem non dicitur esse, cum nos reprobat, ac in flagellis & aduersis deserit.

Odite, ait deniq; malum & c. si forte misereatur & c. Septua. habent ut misereatur & c. Domus Ioseph, hoc est Israel, qui idcirco Ioseph dicitur, quod iniquitates domus Effraim filij Ioseph imitatus est, haec iniquitas, est uitulorum cultus, à Nyeroboam Effrateo excogitatus.

PARS SEXTA.

Propterea haec dicit Dominus exercituum dominator. In omnibus plateis planctus, & in cunctis quae foris sunt, dicetur: Veh, Veh. Et uocabunt agricolam ad luctum, et ad planctum, eos qui sciunt plangere. Et in omnibus uisus erit planctus, quia pertransibo in medio tui dicit Dominus.

Toties

Toties adhortatus est Israëllem ad querendum bonum & salutis consilia eidem præbuit, quæ impij & carnales abominabantur, & audire nolebant. Ideo subiunxit, re-
ctum domini cōtra illos iudicium, dicens: Propterea hæc dicit Dominus &c. Sensus est. Tam grauis intus & ex-
tra erit tribulatio, ut prouocentur ad luctum & planctū in omnibus uijs, hoc est, ubiq; agricolæ ob fruges absum-
ptas, uinitores ob uini defectum, & alij singuli, ob da-
mna quæ sentient. Et his qui arte plangunt, tribuetur a-
bunde ansa, unde lugubria canant. Quia pertransibo in medio tui, omnia uastans & destruens. Sic transiit Do-
minus nocte per terram Aegypti, omnia primogenita percutiens, Exod. 12.

PARS SEPTIMA.

Veh desiderantibus diem Domini. Ad quid eam uobis? Dies Domini ista, tenebræ & non lux.

Tempus quo Deus aliquid magnum facit, dies Do-
mini appellatur. Ideo tempus, quo secundum quod
à multis erat prophetatum, Regnum Israël destru-
endum erat, diem Domini hoc loco uocat. Quem dum nō
nulli è Prophetis prænunderent, impij subsannantes,
dicebant. Quando ueniet hic dies Domini? Sic & impij
è Iudeis, Hieremia de Hierosolymæ euerfione prophetan-
ti, dicebant

ti, dicebant. **Hiere. 17.** Vbi est uerbum domini? Veniat.

De eiusmodi ergo incredulis, & ueritatis subsannato-
ribus ac derisoribus ait. **Veh** desiderantibus diem **Domini**, hoc est, incredulis loquentibus more optatum. Veniat
dies illa. **Ad** quid eam uobis? **Qu.** d. Si sciretis decretum
Dei, & quam terrenda erit dies ista, nihil tale diceretis.
Nimirum in ea erunt malorum tenebrae, & non lux ali-
cuius consolationis.

Obserua, quod impossibile est, carnales non subsanna-
re, aut corde saltem non spernere, & odire, impolluta
eloquia **Dei**, quod absq; **Dei** spiritu nemo illis credere pos-
sit. ideo si absq; ipso spiritu, quispiam eadem se concupi-
scere & amare adserit, mendacium loquitur, & hypo-
crita est.

Quomodo si fugiat uir à facie leonis,
et obcurrat ei ursus, et ingrediatur domum,
& innitatur manu sua super parietem, &
mordeat eum coluber. **Nunquid** non tene-
brae dies **Domini**, & non lux, & caligo, &
non splendor in ea?

Quidam specialiter definiunt, quae per leonem, ur-
sum & reliqua hic posita, sint capienda. **Sed** quis satis
haec nouit? At certum est, spiritum sanctum ex his uoluisse
praesignare, terribilem fore praesatam diem. **Tot** namq;
malis plena fuit, ut dum ab uno se putarent liberari, in ali-
ud deciderent. **Quemadmodum** si quis leonem fugiens, in-
uaderetur, à crudeli urso, fugiens autem ursum à colubro
morderetur,

morderetur, sicq; uitans malum unum in aliud decedit. **Ex** quibus probat, quod prädixerat, nempe quod dies **Domini** tenebræ, & non lux &c. **Hec** de carnalibus ex **Israël**, quæ uere de uniuersis incredulis et hypocritis capiuntur. Nam quid omnis eorum conuersatio, nisi perpetuus casus, à malo in malum, atq; à scelere in scelus, etiam si id per cæcitatem non sentiant? **Multa** enim sunt peccatorum incredulorum, scil. flagella. **Psal. 31.** Soli quippe increduli peccatores & iniusti dicuntur. **Cæterum** quod ad fideles spectat, fide illis peccata remittuntur, & non imputantur, unde iusti, sancti, beatiq; dicuntur. **Nunc Psal. 31.** Beatorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. **Beatus** uir cui non imputauit Dominus peccatum. **Ob id Paulus** de ipsis ait. **Roma. 8.** Nulla est condemnatio, his qui sunt in **Christo IESU.**

P A R S O C T A U A.

Odi & proieci festiuitates uestras, & non capiam odorem cœtuum uestrorum. **Quod** si obtuleritis mihi, holocaustomata & munerera uestra, nō suscipiam, & uota pinguium uestrorum, non respiciam. **Aufer** à me turmultum carminum tuorum, & cantica lyræ tuæ non audiam.

Hic abiicit omnia, per quæ hypocritæ & increduli, in erroris spiritu, se putant apud deum misericordiam consequi

sequi posse. Et primum quidem festiuitates. Secundo congregaciones. Tertio uictimias. Quarto cantica. Simile ferè habes, sed paulo copiosius, Esa. i. Solennitates uestras odiuit anima mea &c. Nac omnia quantumlibet à Deo instituta ei displicuere, quod absq; spiritu & fide essent. Quod si ita est, quid putas de his esse, quæ simul et absq; fide, & non Dei, sed nostro instituto facimus? Eiusmodi impietatibus laborauit totus Christianorum orbis seculis multis. Proinde solennitates nostræ execrabiles fuisse coram Domino, in quibus si alio quouis tempore, Deo & ueritati summe contradicitur, & illius sacratissima iussa calcantur, id tum uel multo maxime fit.

Demum Synodos, conuentus, siue consilia nostra abominatur, quod ad eius Ecclesiam spectare non possint. Dicebamus olim, à spiritibus impostoribus seducti, & sine Dei eloquiorum testimonio: Sacrosancta generalis Synodus. N. in spiritu sancto legitime congregata, uniuersalem Ecclesiam representans. Rectius autem & uerius dixissemus: Prophana & eadem abominabilis Synodus. N. in spiritu Satanae, subdole congregata, uniuersalem Antichristorum synagogam representans. Nam quomodo sacrosancta, in quibus ferè nihil, quàm prophana aguntur? Quod si contingit aliquid agere de celestibus, omnia prophane & sine uera pietate aguntur. Quomodo autem congregata in spiritu sancto, cum uniuersa contra eundem spiritum definire præsumat? Demum quomodo refert Ecclesiam Dei, cum nihil agat ex Dei spiritu & ueritate? olim

uerbo, quo solo **Dei** Ecclesiam regi necesse est.

Victimam quoque nostras detestatus est, et abiecit, quod à nobis conficta essent. **F**ecimus è salutis testamento et signo, sacrificium, quod non licuit, et nos ipsos **Deo** minime sacrificauimus, in odorem suauitatis, quod ad salutem necessum fuit. Proinde recte de nobis prescriptus de uictimis sermo, non minus quam de carnalibus ex **Israël** capitur. **I**dem et quæ de eisdem **Esaiæ**. 1. **Malach**. 1. et 2. habentur, de quibus plenius **Malach**. 1. **Deo** uolente agemus.

Ceterum, quod ad **Cantica** et organa hactenus in **Ecclesijs** habita pertinet, quis adseret illa grata fuisse **Deo**, cum sine **Dei** uerbo et fide, ac incomparabili superstitione, omnia essent, et hi præcunctis, **Antichristi** et hypocrite fuerint, qui magis hæc frequentarunt? **R**isus, ioci, detractiones, cachinni, aliorum contemptus, et id genus alia multa, præter id, quod eorum cor longè est à **Deo**, inter psallendum apud eos ordinarij sunt. **I**psam quoque psallendirationem, quæ ab intus est, et quam **Deus** maxime exigit, spernunt, et quid psallant nesciunt, bestie insignes. **E**t quis enumerare sufficeret abominationes eorum, qui tantum multiloqui sunt, sapientiam **Dei** nescientes, quibus sat est, si ab alijs multum orasse putentur. **Q**ui ergo fieret, ut placerent **Domino** cantica eiusmodi perditis gentis? **B**enedictus **Dominus**, qui electos suos, ab eisdem nunc dignatur facere alienos. **S**iquidem tanta in illis impietas est, ut nõ minus, quin potius multò magis, ipsis, quam olim **Israëlitis**, dictum non dubitem: **A**ufer à me tumultum
carminum

FRANC. LAMB. IN AMOS

carminum tuorum, & cantica lyrae tuae non audiam. **Tu**
multum uocat, quod sine spiritu clament, & ululent. **Hic**
tumultum praecipit auferri, quem reprobatur, & dicit se non
auditurum lyrae cantica, hoc est, non grata habiturum.
Et reuelabitur quasi aqua iudicium, & iustitia,
quasi torrens fortis.

Sensus est: Manifestissime iudicaberis, & multo impetu,
ac quemadmodum aquarum inundationes subito irruunt,
& terram implent, ita & tu malis impleberis. **Et**
iustitia, id est, punitio iustissima, reuelabitur subito & uehementissime,
sicut torrens magnus & fortis, suo impetu
quae occurrunt, uastans.

Recte autem ipsum incredulorum & hypocritarum
iudicium, aquae inundanti ac forti torrenti adsimilatur:
nam quemadmodum haec sepe, dum nihil tale speratur, su-
perueniunt, ita & iudicium Dei, subito super impios cadit.
Sic Dei misericordia reuelari incipit, & sensim profusus
reuelabitur iudicium Antichristorum.

Nunquid hostias & sacrificium obtulistis mihi
in deserto quadraginta annis, domus Israel:
Et portastis tabernaculum Moloch uestri,
& imaginem Idolorum uestrorum, sydus Dei uestri,
quae fecistis uobis. **Et**
migrare uos faciam trans Damascum,
dicit Dominus, Deus exercituum
nomen eius.

Liquet

COMMENTAR. CAPVT V. 10

Liquet Num 7. Principes tribuum duodecim, ad Dei imperium munera & animalia sacrificanda, in tabernaculi dedicatione obtulisse, & præter idem tempus non dubium, quin & aliâs sacrificia et uictimas imolarunt. Quid est ergo, quod hic dicit: **Nūquid** uos ò domus Israël, obtulistis mihi in heremo annis quadraginta hostias et sacrificiū? **Magna** profecto difficultatis est hic locus, etiā si nō nullis facilis uideatur. **Nimirū** non euacuatur hic scrupulus, per id quod quidam ait: **Pauca** p̄ totos quadraginta annos obtulerunt, et quod parū est, pro nihilo supputatur. **Neg;** priorib; quadrat, quod **Rabbi Solomon** & alij cum eo, uolunt hic, portastis pro portabitis esse positum, adserētes, quod sit propheta, q̄ **Israēlitæ** cū in **Assyrios** captiui ducerentur, cogentib; aduersarijs, esēt portaturi idola, que coluerant, ut agnosceretur, q̄ per ea ab **Assyriorum** manu, seruari non possent. **Huic** quippe enarrationi non cōuenit huius textus allegatio à **D. Stephano. Actorum. 7.**

Igitur, quo facilius hic locus & similes capiantur, est obseruandum, quòd duplices fuere **Israēlitarum Patres**, itidem & duplices ex eis filij. **Primi Patres** fuere sancti, nempe, **Abraam, Isaac, Iacob, Moses, Dauid,** & similes, & post eos **Apostoli sancti**, ac primi **Christi discipuli**, ac quotquot uerbi sancti ministerio, **Ecclesiæ filios** congregant: eorum autem filij, quotquot illorum fidem secuti fuerunt, atq; sequuntur. **Secundi, Patres** carnales & increduli extiterunt, nempe hi, qui à principio **Mosi,** & **Prophetis,** ac **Apostolis Dei** obstiterunt, quorum filij sunt, quicumq;

eorum infidelitatem sunt imitati. **Primi Patres** in Scripturis passim adpellantur, sancti, iusti, **Propheta dei**, **Patriarcha**, **senes populi Dei**. **Esaie. 3.** **Annunciantes pacem & bona.** **Esaie. 10.** **Præpositi iustitie.** **Esaie. 60.** **Qui simul cum eorum ueris filiis uocantur,** sponsa & amica **Dei.** **Canti. 4.** **Concilium iustorum.** **Psal. 110.** **Montis domus Domini,** in uertice montium, **Esaie. 2.** & **Mich. 8.** **Domus Iacob,** siue **Israël,** **regnum Dauid** & **solum eius.** **Esa. 9.** & **Luc. 1.** **Domestici Dei,** & **sanctorum ciues.** **Ephes. 2.** **Ecclesia sanctorum.** **Psal. 88.** **Lapides uiui.** **Pet. 2.** **genus electum,** et **populus ac ciuitas Dei.** **Psal. 100.** **Fideles terræ.** **Psal. 80.** **Vinea electa.** **Hier. 2.** **Vinea Domini Sabaoth.** **Psal. 79.** & **Esa. 5.** **Generatio querentium Deum.** **Psal. 24.** **Congregatio,** quã possedit ab initio. **Psal. 73.** **Quorum filij uocantur specialiter,** semẽ uerũ, **electæ dei uineæ.** **Hier. 2.** **Germen eius delectabile.** **Esa. 5.** **Semen Abrahæ.** **Act. 3.** & **Rom. 9.** **Promissionis filij.** **Rom. 9.** & **Gal. 3.** **Filij lucis.** **Lu. 16.** **Filij nati ex Deo.** **Ioã. 1.** **Nati ex spiritu.** **Ioã. 3.** **Secundum quoq; Patres,** cum eorũ filijs, nominib. præscriptis oppositiß. adpellantur, quæ pius lector nullibi in sacris literis non offendet. **Verum id tantum recensere uoluimus,** quod **impij adpellantur,** uiperæ: eorum autem filij, **semen impiorum,** & **genimina uiperarum.**

Porrò, quemadmodum sancti qui nunc sunt, **promissionum ac benedictionum olim sanctis reuelatarum sunt filij,** ita **impij & genimina uiperarum,** filij sunt **maledictionum primis eorum uiperis,** hoc est, **progenitoribus cognationum**

entium, ac contra eos reuelatarum. Et quemadmodum electi participes sunt omnium timentium Deum. Psal. 118. etiam eorū qui præceſerunt, et quæ à reliquis sanctis sunt facta, ipsi quoq; fecisse dicuntur, quòd illis placeant, ita re probi, carnales, et increduli, participes dicuntur, omnium qui par is sunt animi, etiam eorum qui illos antecesserunt, et quæ ab eis facta sunt, ipsi quoq; fecisse dicuntur, eo quòd adprobent, et illis placeant, quæ alij perperam gesserunt. Proinde scribis & Phariseis ait Dominus Lu. 11. Veh uobis, qui edificatis monumēta Prophetarum, patres autem uestri occiderunt illos. Profecto testificamini, quòd cōſenseris operibus patrum uestrorum. Quoniam illi quidem occiderunt eos, uos autē edificatis eorum sepulchra. Quia enim non minus odiebant ueritatē homicidis illis, & in hypocrisi eorū sepulchra edificabant, quasi non illis petiores essent, patrumq; suorū homicidijs, et laudem, & questum à plebeculis uenabantur, recte eisdem consensisse dicuntur. Verum hunc locum apud ipsum Lucā latius enarrauimus. Pari ratione carnales & increduli ex Israël, qui Amos temporibus erāt, pro erratis & immundicijs suorum progenitorum, ab ipso carpuntur, q; par is & animi & uitæ essent, ac quæ ab alijs facta erant, modis omnib; adprobarent. Ait autem: Nunquid hostias & c. Perinde atq; diceret: Minime. Nam tametsi in faciem multa obtulerunt patres uestri, & uos in illis toto quadraginta annorum tempore, ueruntamen tam impure fuerunt ipsæ uictimæ uestrae, ut pro nullis coram me haberentur. Externe quidem

¶ 3 offerebatis

offerrebatis, sed absq; fide, spiritu, & ueritate. Quorum
autem eiusmodi hostiæ coram me, qui ueritatem semper di
lexi. Psal. 50. & proborenes & corda. Hier. 11. ac corda
psa maxime à seruis meis exigo? Ergo non obtulistis mihi
in ueritate, sed in mendacio. Indubie quidem fideles nō mil
li, hostias mihi suauissimæ cum me corda eorum cōmone facien
te obtulerunt, sed hi nō fuerunt patres & uiperæ, à quibus
geniti estis. Vos ex patre Diabolo, ac uiris diabolicis profe
cti estis, cum quib; pleni estis mendacio, & omni impietate.
Et cum adsereretis, q; mihi offerretis uictimas uestras,
simul portastis, id est adprobastis, amastis, suscepistis, aut
ut Septua. habent, adsumpsistis, ad adorandum, uestre blo
loch, id est idoli Moabitariū, quem uobis pro Deo elegistis,
tabernaculum. i. ædem. Quicquid enim homines amant, et
bonum esse adfirmant, quasi ab eis portatur. Portastis quæ
que & adsumpsistis imaginem idolorum uestrorum (multa
enim idola coluerunt) maxime autem sydus dei uestri
Luciferum, quem pro deo coluistis, & colitis. Ferunt mo
nulli, q; Saraceni hoc idolum etiam hodie colant.

Summa: Carpit eos, quòd putarint, se simul posse co
lere Deum & idola, ac utrisque imolare. Sed nemo potest
Deo seruire & Mammonæ. Luca. 16. Et in hunc sensum
adlegatur à Diuo Stephano Actorū. 7. Et uitulum, in quo
fecerunt in diebus illis, et obtulerunt hostiam simulacris,
& lætabantur super operibus manuum suarum. Conuer
tit autem se Deus, & tradidit eos, ut colerent militiam
li sicut scriptum est in libro Prophetarum. Num uictimas
& hostias

Et hostias obulistis mihi annis quadraginta, in deserto, domus Israël? Et suscepistis tabernaculum Moloch, et sy-
 dus Dei uestri Rempham, figuras quas fecistis, ad adoran-
 dum eas. Et transferam uos ultra Babylonem. Hunc te-
 xtum sumpsit ex Septuaginta, qui paucis differt ab He-
 breo, tamen si eadem ueritas manet. Rempha est stella Lu-
 cifer, aut Venus. Caterum quod adiecit: Transferam uos
 ultra Babylonem, quidam putant corruptum à scriptorib-
 nec unquam à beato Stephano ita dictum, quòd neq; in He-
 breo agatur de Babylone, sed de Damasco, per quam Syri-
 am capimus: nam caput Syriæ Damascus. Esa. 7. A quorū
 sententia non omnino longe sum. Verum si quis adserit
 Stephanum non in Babylone, nolo cō-enderè. Nam
 et terra nonnulla, ad quam translati fuerè multi ex filiis
 Israël, ultra à Babylone erant, ut à Syriæ pars, maxime
 autem Medi et Persæ.

Quia ergo Israëlita Deo summi et idolis imolabant,
 eorum hostiæ execrabiles erant. Propter quod dicitur So-
 phonia primo: Disperdam eos, qui adorant super tecta
 militiam cæli, et adorant et iurant in Melchon. Mel-
 chon idem est qui et Moloch, ne npe abominatio filiorum
 Ammon. 4. Regum 23. Qui ergo noluerit abominabilis
 esse coram Domino, idcoq; male perire, soli Deo toto cor-
 de inhereat. Frustra enim, umò in æternam pernitiam,
 multis, heu seculis, alia ab ipso Deo colunt, et in ea fiduci-
 am habuit, totus ferè Christianorum orbis. Scriptum quip-
 pe est Esaie 28. Coangustatum est stratum, ita ut alter de

FRANC. LAMB. IN AMOS

cidat, & pallium breue, utrunque operire non potest. Metaphorica locutio est, qua Deus ostendit, nunquam fieri posse, ut alienus ab eo, simul cum eo in cor hominis admittatur, ut scilicet illi simul & alijs quisquam fidat, & adficiatur, atque ut pariter in eum & alia speret, ac fiducia am habeat.

CAPVT SEXTVM.

Capitis summarium. Primo prophetat aduersum Primores ex Israël, & eorum grauisima crimina carpit, eorum captiuitatem prænuncians. Secundo, iurat se impleturum, quæ aduersum Israël prædixerat, plenius ipsa mala describens. Tertio, dicit eos impediendos, ne quicquam prosperum efficiant, & undique in eorum terris conterendos.

PARS PRIMA.

Veh uobis, qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ, Optimates, capita populorum, ingredientiæ pompatice domum Israel.

Nihil tam frequenter in arcanis literis reperies à domino reprobati, atq; damnari, sicut impiorum diuitum superbiam atq; tyrannidem. Nimirum uita de illos ad Deo seruiendum promptiores esse oportuit, ut felices

COMMENTAR. CAPVT VI. 53

felices, miseri, & cæci, deteriores indies fiunt, unde & pe-
reunt ob ingratitude[m], quæ semper ueræ salutis perem-
ptoria est. Pereunt quoq; ob id, q[ui] his quibus uti debuerant
in gloriam Dei, & proximorum utilitatem, in Dei bla-
spemiam, & proximorum detrimenta abutantur.

Damnantur ergo opulenti, hi scilicet, qui diuitijs adfi-
ciuntur, quibus solis iuxta carnem nomen diuitis cõpetit,
etiam si non multa possident, cuiusmodi sunt miseri qui-
dam nihil ferè possidentes, & nihilominus omni studio ter-
rena quærentes. Quisquis autem talis est, quantumlibet
pauper rebus sit, ob adfectum effrenatum, pro impio diui-
te coram Domino habetur. Quibus impijs diuitibus dicitur:
Veh uobis diuitibus, qui habetis hic consolationes ue-
stras. Lu. 6. Cæterum qui multa possident, et simul ea pos-
sidentes, illis toto corde abrenunciant, nec quicquam illis
alioqui, quàm iuxta uerbũ Dei adficiuntur, paratiq; sunt, si
proximorũ causa expostularet, etiã uẽditis quæ possident,
eisdem illa partiri: ij ueri pauperes coram Domino sunt,
de quibus dicitur Mat. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam
ipsorum est regnum celorum. Ex his collige, q[ui] qui terre-
nis adficiuntur & fidunt, quicquid sit de ipsorum terreno-
rum abundantia uel penuria, diuites execrabiles & maldi-
dicti à domino sunt, q[ui] uero nihil illis sed deo prorsus fidunt,
hi sunt pauperes spiritu, uere beati, et benedicti à domino.
Dicit ergo: Veh q[ui] opulenti estis in Sion, hoc est, rep[er]bis
diuitib[us] regni Iuda, qui opulentijs fidunt. Nẽ ueh uobis, qui
cõfiditis in monte Samariæ, hoc est, in potentia & diuitijs
regni

FRANC. LAMB. IN AMOS

regni israel, cuius Samaria metropolis erat. Optimales, summi, et capita, siue primores populorum, eorundem regnorum, ingredienti es propinque ad domum, id est, populum israel, utriusque regni, nempe: decem tribuum, et duarum. Non reprehenduntur, quod sint optimales et capita, sed quod non uiuebant, qua ratione oportebat, eos qui primi erant in populo suo. Neque etiam reprehenduntur, quod decenter induerentur, sed quod uestimentis, incessu, et omni uita, non nisi fastum et superbiam huius seculi quererent. De ornatu apud Lucam, capite tertio tractauimus, ibi: Qui habet duas tunicas etc.

Transite in Calamne, & uidete, & ite inde in Emath magnam, & descendite in Geth Palestinorum, & ad optima queque regna horum, filiorum terminus eorum termino uestro est,

Carpur eorum ingratitude, quod abuterentur et libertate, et magnitudine terre, quam a Deo adceperant. Nimirum regnum Babylonis, in quo erat Calamne, quam Hieronymus ait nunc uocari Ctesiphon, et regnum Syria, in quo est Emath, siue Antiochia magna, et regnum Palestinorum, in quo inter quinque urbes Geth potior est. Horum, inquam, regnorum terminus, non fuit in principio latior termino filiorum israel, tamen si postmodum Babyloniorum et Antiochie regna fuerunt latiora. Porro Emath siue Antiochia Syriae, magna dicitur, ad differentiam alterius, et eiusdem nominis Antiochie, que alio nomine Epiphania appellatur.

Qui separati estis in diem malum, & adpropinquatis folio iniquitatis: qui dormitis in le-

dis

Etis eburneis, & lasciuitis in stratis uestris.
Qui comeditis agnum de grege, et uitulum
 de medio armenti. **Q**ui canitis ad uocem
 psalterij. **S**icut **D**auid putauerunt se habere
 uasa cantici, bibentes uinum in phialis, & o-
 ptimo unguento delibuti, & nihil patiebantur
 super contritione Iosephi. **Q**uapropter
 nunc migrabunt, in capite transmigrantiu,
 & auferetur factio lasciuientium.

Lasciuere in stratis suis malum est. **V**erum summis &
 primoribus dormire in lectis suis eburneis, id est, precio-
 sis, comedere agnum de grege, & uitulum de medio ar-
 menti: canere ad uocem psalterij: uinum bibere in phia-
 lis: & ungi unguento, qua ratione mala erunt? **P**rimu
 dicimus, quod istis ac reliquis id genus adfici, abominabi-
 le coram **D**omino est. **I**dem eisdem uti, & haec facere,
 contemptis necessitatibus proximorum. **N**imirum eoru
 causa, cum urget necessitas, debent propria uendere, **R**e-
 ges ac **P**rinces ipsi. Proinde alienum prorsus est ab ho-
 mine **C**hristiano, etiã Rege ac imperatore. **N**am & ipsos
 contingit praecipio illa **D**omini **S**eruatoris: **V**ade & uẽ
 de omnia quae habes, & da pauperibus, & ueni, sequere
 me. **M**atth. 19. **M**ar. 10. & **L**uc. 18. **Q**uod praecipium im-
 plet, qui sic omnium quae possidet, adfectui abrenunciauit,
 ut sit paratus omnia proximorum causa distrahere, si o-
 pus sit. **E**t huius animi esse oportet omnes fideles, etiam
Princes, alioqui fideles esse non possunt, **S**eruatore op-
 timo

FRANC. LAMB. IN AMOS

timo dicente. **N**isi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

Heu nobis, quia nobis sicut & olim **I**sraelitis contingit: Principes nostri eiusmodi sunt, ut putent, quod propter eos solos orbis conditus sit, & arbitrantur sibi quiduis licere, quantumlibet diuinis eloquijs aduersentur. **N**ihil attendunt, quid iusserit ac interdixerit **D**eus. **R**apiunt, maclant, perdunt, lasciuiunt, & omnigenam tyrannidem erercent in subditos. **N**ihil attendunt qua ratione sint regendi populi, quàm benigne fouēdi, iuuandi, pascendi. **C**ontra quos prophetat apertissime **E**zechiel, prima parte, & eadem quidem media, capitis trigesimi quarti libri sui, pastorum seipsos & non greges pascentium adpellatione, impios Principes capiens.

Profecto non licet cuiquam etiam **R**egi, esuriēte populo, & indigente necessarijs, exigere ab illis eorum substantiam, quibus alijs crudeli fame preceuntibus, ipsi in delictijs uiuant, quin potius etiam distracta atq; diuēdita propria substantia, debent populorum sibi cōmissorum subcurrere egestati. **Q** durum uerbum tyrannis **C**hristi hostibus, & lupis rapacibus, sed uere suauissimum ac desiderabile, cuius **P**rincipi uere **C**hristiano. **V**ere nō uideo qua ratione iusti ac **D**eograti esse possint, imò uere nec iusti, nec grati esse queunt, credentiū magistratus, & **P**rincipes, qui ad nihil aliud adnituntur, præterquam ad pompam, superbiam, uanitatem, ludos, comeſtationes, ebrietates, ditandam familiam, multiplicandas domos, terras, diuitias,

uitias, & nihil omnino patiuntur, super contritione populi dei. Debent indubie Principes enutriri, ut regant, sed non ut lasciuiant, lacerent omnia, & ut uolunt evertant. **Boni** Principis est, regere populum uerbo domini, protegere illum ab hostibus, amare & fouere ut filios, & agere omnino, ne sub eorum manu quisquam dispareat. **Nam** si per eorum negligentiam, uel minimus quispiam perit, erit anima sua, pro anima illius. **Quam** bona, sancta, & uenerabilis res est bonus princeps, sed e diuerso nulla pestis nocentior Principe reprobo & Antichristiano. **Principem** necesse est sub **Deo** Principari, & illum se priorem agnoscere, ac iuxta uoluntatem eius, bene instituire creditam sibi plebem. **Quod** si spernit, quid nisi Princeps falsus, & diabolus. **Nimirum** magnus quidam Diabolus, est impius rector ac Princeps.

De Primoribus ergo & opulentis **Sion** ac **Samarie** Principibus, hic dicit, quod sint separati in diem malum, hoc est decreto **Altissimi**, sint mala grauissima perlaturi, & horum malorum nonnullas causas enumerat: **Prima** est, quod adpropinquarent solio iniquitatis. **Quidam** hunc locum sic enarrant. **Adpropinquatis** solio iniquitatis, hoc est, in proximo eritis uos **Israëlitæ**, apud **Astyrios**, & **Iudæi** apud **Babylonios**, in quib. est quasi quoddam solium iniquitatis, ob perpetuum idolorum cultum, & eundem quidem sine contradicente. **Ego** autem prorsus aliud puto, nempe, quod solum iniquitatis, eius magnitudinem significet. **Solium** enim, uel sedes aut thronus, altum quidam

dam in scripturis siue in bonum siue in malum significat, ut regnum, potentiam, magnitudinem, siue pietatis siue impietatis. Hic regnum Christi uocatur sedes. Psal. 44. Et sedes Dauidis. Lucæ. 1. Solumq; eius. Esa. 9. Et magnitudo impietatis uocatur, iniquitatis sedes. Psal. 93. Nunquid ad hæret tibi sedes iniquitatis? Et sedes Sathane. Apo. 2. Scio ubi habitas, ubi sedes est Sathane.

Includit autem solum iniquitatis, hæc tria. Primum, regnare, principari, aut dominari, in impietate et tyrannide. Secundo, excessum & gloriam in ea, sicut scriptum est? Quid gloriaris in malicia, qui potens es iniquitate. Tertio, putare quod in eiusmodi pax sit, imò & pacem iuxta carnem habere, hora & potestate tenebrarum illis concessa.

Opulenti ergo aut Principes, cum Sion, tum Samaria, huic solio adpropinquarant, qui ad extremum ferè gradum tyrannidis atq; iniquitatis deuenerant, superbia, rapinis, crudelitate, pauperum oppressione, homicidijs, iniurijs, odio, omnigena immunditia, comessationibus, ebrietatibus, & alijs id genus scelerum monstris, undequaq; repleti. Idem terminus quo iuxta prædefinitionem Alijs simi, nonnullorum iniquitates implentur. Solum siue status & quies iniquitatis recte dicitur. Nam quemadmodum in hominum conditionibus, status Regius, qui solij nomine capitur, supremus est, atq; ultimus, sic tempus impletarum iniquitatum, est supremus iniquitatis status, unde & solum iniquitatis recte uocatur. Ad hoc solum iniquitatis nondum

tis nondum peruenit, cuius iniquitates non sunt completæ.
Sic Amorreorum iniquitates, nondum esse completas, **De**
us Abraham dixit **Gene. 15.** Ideo eius seminis causa, noluit
 eum exterminare Amorreos **Vbi** autem illorum iniqui-
 tates adimpletæ fuerunt, hoc est, ad eum gradum in eis peruene-
 rant, quo grauiorem **Deus** sustinere noluit, sicut ab æter-
 no prædefinierat, tū illos delcuit, à facie seminis **Abrahæ,**
 nempe filiorum **Israëlis.** **Sic** in hunc usq; diem complete
 haudquaquam fuerunt iniquitates **Regni Antichristi,** quas
 nunc confidimus esse impletas, **ideoq;** uerbi **Dei** potentia
 confestim euertendum. **Secunda** causa tum futurorum
 malorum **Israëlis** erat, quod dormiebant in lectis eburneis,
 id est, preciosis, & in quibus forsitan multum de ebore fue-
 rit, relictis pauperibus, & de rapinacorum, pro quibus
 magis propria uendere oportuerat, & lasciuiebant ac
 luxuriabantur, in eisdem lectis. **Ad** luxuriam queq; non ad
 necessitatem, & omni pietate ac modestia postposita, re-
 lectisq; indigentibus splendide epulabantur, sectantes e-
 brietatem, & omnem immunditiam, & omnes carnis de-
 licias requirentes.
Tertia causa est, quod adserebant eiusmodi fore licita, de-
 clinabantq; os suū in uerba maliciæ ad excusandas excusatio-
 nes in peccatis. **Nam,** ut alia prætereamus, si quid pro abu-
 su psallentium, ac pulsantium, organo, psalterio, cithara,
 atq; cæteris id genus instrumentis, illos carpebat, respon-
 debant, quod **Dauid** sanctus idem fecisset. **At** non ita pulsa-
 bat **Dauid,** sicut illi. **Nimirum** **Dauid** ex fide & spiritu,
 illi uero.

FRANC. LAMB. IN AMOS

illi uero ad id solo carnis adfectu trahebatur. Proinde ait de ipsis spiritus sanctus. Sicut Dauid putauerunt se habere uasa cantici, estimantes quod eo spiritu pulsarent, quo Dauid ipse. **Qu** di. Nihil minus fecerunt.

Quarta causa est, quod super Ioseph, id est, regni Israël contritione, id est, flagellis & malis nihil patiebantur. Quantumlibet enim, alij malis premerentur, hi delictijs adfluebant. Ergo flendum est cum flentibus, & uerus fidelis mala proximorum quasi propria sentit. Sic Paulus cum infirmis infirmabatur, & cum offensis urebatur. **Corin. ii.** Et Israël durities, cordi eius gladius continnuus erat. **Roma 9.**

Ob praescripta de ipsis Israël Principibus ait, quod essent migraturi primi inter eos qui in captiuitatem duccendi erant, qua ratione eorum factio deleteretur. **Q**uae factio: fragmenta, cogitatus, & opera illorum, diuinis elos quijs oppositissima. Ergo nostrae inuentiones, & studia absq; uerbo Dei, factiones quaedam sunt, & sic à sancto spiritu adpellantur.

PARS SECVNDA.

Iurauit Dominus deus in anima sua, dicit dominus Deus exercituum.

Ipsa eorum mala, quae praedixerat, tum omnino uentura adseruit, dicens: iurauit Dominus etc. **J**esus est, decernit immutab. **luc**

immutabiliter. Iuramentum nanque Dei, decretum eius inuariabile significat. Hinc dicitur Psalmo. 109. Iurauit Dominus, hoc est, definiuit, proposuit, decreuit, & non poenitebit eum, hoc est, non immutabitur, nec retractabit decretum suum.

Porro, quod adiecit: Iurauit in anima sua, idem est, quod Gen. 22. habetur: Per memetipsum iuravi, dicit Dominus. Vnde & Septuaginta habent hic: Iurauit per semetipsum. Anima quippe Dei non est aliquid in eo, sed est ipsemet Deus, quod in eo nulla omnino diuisio sit. Idcirco in se nihil aliud à se ipso habet. Anima mea, est aliquid in me, et diuisus sum, in animam, carnem, ossa &c. sed non sic Deus est. Nimirum nihil diuersum, nihil uariū, sed omnia idem prorsus in eo sunt. Sic proinde hic locus capitur: Iurauit Dominus in anima sua, hoc est, in semetipso, uel per semetipsum, iuxta Septuaginta, definiuit. Per semetipsum aliquid iurat, dum per id quod est, nempe, bonus, iustus, & undequaque summus, illud facere proponit. Hoc autem iuramentum, eternū est, quod nihil nisi immutabiliter proponat Deus. Sed quid iurauit Dominus?

Detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi, & tradam ciuitatem cum habitatoribus suis. Quod si reliqui fuerint decem in domo una, morientur. Et tollet eum propinquus suus, & comburet eum, ut efferat ossa de domo. Et dicet ei qui in penetralibus dormis est: Nunquid adhuc est penes te? Et res

⁊ spondebit

FRANC. LAMB. IN AMOS
spondebit: **Finis est.** Et dicet ei: **Tace,**
& non recorderis nominis
Domini.

Nedum iacob, sed & omnium prorsus nationum su-
perbiam & impietatem abominatur. Quid ergo est, quod
dicit specialiter, se iacob, non dubium quin israelis, super-
biam detestari? Certe quod in his, qui pro sanctis ac Dei
populo habentur, superbia, & omne crimen, maxime abo-
minabilia sint. Nam propter eiusmodi pseudofideles, no-
men Dei potissime blasphematur in populis.

Ait ergo: Hoc est quod iuravi, & immutabiliter de fi-
niui, nempe quod detestor superbiam, & meae uoluntatis
contemptum, quem uideo in iacob: & domos, id est, fami-
lias eius, odi: & ideo tradam ciuitatem, hoc est, ciuitates,
singulare pro plurali, cum habitatoribus suis. Tradam au-
tem eos in tam grauiam mala, ut paucissimi seruentur. Quod
si reliqui fuerint decem in domo una, se abscondentes, &
fugientes mala, nihil proficient. Morientur enim ex eis. Et
sic mortuorum propinqui adcedent, & ab incendio rapien-
t corpora eorum, ut saltem uel ossa, caribus igne ab um-
ptis, e domo ferant in sepulturam. Quasi di. Ob tribulati-
onem dierum illorum, uix inuenientur mortuorum corpo-
ra ad sepeliendum, nisi combusta.

Observandum, quod in Nebræo habetur: De combusti-
one sua, & non sic: Et comburet eum, ut sit sensus: Tolle-
tum propinquus suus, de combustionem sua. I. à loco in quo
fuerat combustus, ut saltem ossa deferat in sepulturam.
Etdi-

COMMENTAR. CAPVT VI. 58

Et dicit propinquus ei qui in domus penetrabilis est, uel iuxta Septuaginta, his qui domui presunt: Nunquid adhuc est penes te querens, an in ea domo supersit qui spiam de propinquis meis uiuens, ac corpus defuncti, cuius ossa deferre ualeat in sepulturam. Et respondebit ipse qui domi est: Finis est, hoc est, nullus superest uiuus aut mortuus, e propinquis tuis. Moxq; odiēs iudiciū Dei Optimi Maximi, dicit ei, scilicet proximo inquirenti: Tace & c. Sensus est: Ecce quā crudelis est in uos Deus. Vbi est magnum nomen eius, quo pijsimus simul & omnipotens predicatur? Estis populus eius, & nihilominus in tam ingenti calamitate uos posuit, ut nulla ferē grauior esse possit. Proinde obmutescite et sile, ut nō profitearis nomē eius, hoc est, cum esse talem, quemadmodū predicatur. Neq; etiam recorderis nominis eius, corde idem sentiendo.

Aliter quoq; hic locus enarratur, & ut puto syncerius, ut ita, sicut quidam ex Hebræo uertit, dicamus: Tace. Et non recordandum nominis Domini? Tace, de proximis tuis inquirens, sed id magis cogita, an non sit recordandum nominis Domini. Ac si diceret: Ideo in tot mala decidimus, quōd nominis eius obliui fuimus, & post idololatriam, ac reliquas gentium abominationes properauimus. Ideo non est obliuiscendum, sed omni ratione memorandum nominis eius. Et huic expositioni conueniunt que sequuntur. Quia ecce Dominus mandabit, & percutiet domum maiorem ruinis, & domum minorem scissionibus.

N 2 Verbum

FRANC. LAMB. IN AMOS

Verbum est p̄phetæ ex p̄scriptis concludentis, & perinde atque dicentis: Vere est recordandum nominis Domini. Nam quia populus Iacob non est recordatus eiusdem nominis, Dominus ipse mandabit, id est, excitabit, Assyrios & Chaldaeos, & per eos percutiet domum eius maiorem, hoc est, regnum decem tribuum, & domum minorem, scilicet regnum duarum tribuum, scissionibus. Grauior est ruina quam scissio: ideo ruinis regni Israël, euerisionem, et q̄ iuxta carnem, nunquã e set restaurandam designauit: scissionibus autem, captiuitatem duarum tribuum intellexit, à qua tandem sub Cyro liberati fuerunt. 2 Paral. ultimo. & 1. Ezræ. 1. De percussione domus maioris, habes. 4. Reg. 17. De percussione uero domus minoris, habes. 4. Reg. ultimo. & 2. Paral. ultimo. & Hier. ultimo.

P A R S T E R T I A.

Nunquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis? Quoniam conuersis stis in amaritudinem iudicium, & fructum iustitiæ in absynthium. Qui lætamini in nihilo. Qui dicitis: Nunquid non in fortitudine nostra adsumpsimus nobis cornua? Ecce ego suscitabo super uos domus Israel, dicit Dominus Deus exercituum, gentem, et conteret uos, ab introitu Emath, usque ad torrentem deserti.

Equi

Equi in petris currere nequeunt, nec in bubalis, ani-
malibus indomitis, quisquā arare potest. Quid per
equos et bubalos, nisi carnales ex Israël, uult designa-
ri? Nam omnes qui sunt absq; Dei spiritu, iumentis insipi-
entibus adsimilantur. Et quemadmodum impossibile est,
equos inter saxa & scopulos currere, ac cum bubalis ara-
re: ita fieri non potest, ut inter seuerissima Dei iudiciorum
saxa, hoc est, dum eos flagellis uult impedire, impij cur-
rant, facientes, ut consueuerant ante ipsa flagella. Neque
etiam fieri potest, ut ipsi impij, qui sicut bubali ad omne
bonum opus inepti sunt, fructum salutis adferant. Ergo
hoc sermone designabantur duo mala: Primum, impedi-
mentum currendi, hoc est, faciendi quæ consueuerant, mul-
titudine flagellorum: Secundum est durities, ac indoma-
bile cor, unde ad omne opus uere bonum, inutiles facti e-
rant. Nimirum sine fide & spiritu, neque nouum & tra-
stabile cor, neq; opus uere bonum & utile esse potest.

Qua autem ratione, maxime in hæc mala, inciderit, ex
sequentibus indicat, dicens: Quoniam conuertistis & c.
Iudicium, & fructus iustitiæ idem sunt. Hic uersus supr à
capite quinto expositus est. Qui letamini in nihili, id est,
in re uana, inutili, & pro nihilo habenda, & quæ uere ni-
hil est, cum Deo collata. Omnia etenim condita, Dei re-
spectu nihil sunt. Qui dicitis: Nunquid non & c. Pro-
prie uirtuti & industriæ, bona quæ à Deo adceperant, tri-
buebant. Per cornua enim, diuitias, potentiam, ac gloriam
huius sæculi, uult intelligi. Est quoque hoc in arcanis lite-

FRANC. LAMB. IN AMOS

ris commune, ut per cornu, sublime & altum quiddam significet, sicut apud **Lucam** diximus, capite primo, ibi: **Et** erexit cornu &c. **Et Abacuc** tertio, ibi: **Cornua** in manibus eius.

Proinde, equissimum aduersum illos iudicium prænunciat, dicens: quòd sit suscitaturus super eos gentem, quæ eos sit contritura, ab introitu &c. **Hi** sunt termini terræ promissionis: **Emath**, è regione **Syriæ**: torrens deserti, inter **Pelusium** & **Kinocorulam**. Vide cosmographiam, aut saltem huius terræ **Israëlis** descriptionem.

CAPVT SEPTIMUM.

Summariu capituli: **Primum** **Amos** uidit plagam significatam per locustam, uel fictorem locustæ, & **Regem** tonsorem, orauitq; pro ea, & non fuit. **Secundo**, uidit aliam plagam, signatam per ignem deuorantem abyssum multam ac partem: orauitq; ne fieret, & exauditus fuit. **Tertio**, uidit plagam designatam per abiectionem trullæ cementarij, pro qua non orauit, ut non fieret. **Quarto**,

Sacerdos Bethel Dei **Propheta** obsistebat. **Quinto**, **Amos** de se testimonium reddit, & prophetat aduersum **Amasiam**, ac prænunciat, qd, **Israël** sit à propria terra migraturus.

PARS PRIMA.

Hæc

HAec ostendit mihi Deus. Et ecce fitor locustarum, in principio germinantium serotini imbris, & ecce post serotinum tonsura Regis. Et factum est, cum consummasset comedere herbam terrarum, dixi: Domine Deus, propitius esto obsecro. Quis suscitabit Jacob, quia paruulus est? Misertus est autem Dominus super hoc: Non erit, dicit Dominus Deus.

Tres uisiones habentur hoc capite, tres Israelis plagas designantes. Ad haec obserua, quod multi de uisionibus, ac earum modis, ubi nec opus, nec locus est, tam anxie inquirunt, & perperam definiunt, ut ego insaniam magis putarim, quam interpretationem. Sufficit enim, quod sanctis Prophetis Deus uisiones ostenderit, quibus futura in mysterio palam faceret. Quid autem ad rem facit, disputare & adserere, quae ratione hoc aut illud uiderint, ubi illi hoc subticuere? Profecto uanissima est haec occupatio filiorum hominum. Igitur Amos propheta ostendit in uisione Deus, fitorum, aut ut Septuaginta habet, scetum locustarum, omnia primum germinantia absumentium. Demum uidit, quod post ipsum serotinum imbrem, facta fuerit Regis tonsura, uel tonsor rex. Septuaginta habent: Ecce brucus rex Cog. Unde autem processerit haec uarietas, non satis liquet. Neque damnabo Septuaginta, quod uideam Paulum non raro illorum uersione usum. Quidam libri habent: tonsuram grigis, sed non est in Hebraeo.

FRANC. LAMB. IN AMOS

Porro huius uisionis hæc est summa, quod **Deus** ostendit **Amos** plagam grauissimam, quam **Israëlitæ** promeruerant, qua totus **Israël** prorsus deleteretur, quemadmodum locusta & bruco uniuersa terrena scintilla absumuntur. Et hanc plagã, **Regem tonsorem**, uel **tonsuram regis** appellat, eo quod ita eam **Propheta** uidebat, quasi per aliquem **Regem** eam facturum esset. Et forsitan intellexit de **Gog**, ut **Septuaginta** posuerunt. Non enim uerisimile est, ut quidã putant, eos seductos similitudine literarum, & ignorasse, quid differat **Vau à Lain**, ac **p Gize**, quod interpretatur **tonsor**, legisse **Gog** uel **Gof**. Verũ non est intelligendum, de **Gog & Magog**, de quibus **Eze. 38. & 39.** sed de aliqua gente sæuissima, à qua **Israëlitæ** penitus aboleri promeruerant, quarum **Rex**, **tonsor**, id est, cunctorum uastator appellaretur. Pari ratione **Rex Assyriorum**, per radentem nouaculam capitur. **Esa. 7.** In die, inquit, illa, radet **Domine** in nouacula conductã, in his qui trans flumen sunt, in **Rege Assyriorum**, caput & pilos pedum, & barbã uniuersã. Quo loco, quid uelut intelligi per nouaculam conductã, & eos qui trans flumen erant, exponit per id quod subiungit: **In Rege Assyriorum:**

Intelligens ergo **Propheta** uisionis huius mysterium, precatur, ne id fiat, dicens: **Domine Deus & c.** Quis scitabit **Iacob**, quia paruulus est. Quasi diceret: **Vnde** que admodum iam minoratus est. **Vtinam** magis dignaretur restituere, quicquid in eo corruit, tam in his que ad altissimum spectant, quam in reliquis omnibus. **Optat** ergo illa ueritatem

COMMENTAR. CAPVT VII.

ueritatem & fidem, ac terrarum amissarum & dissipatarum instauracionem, ueramq; salutem.

Oravit autem multa cum fide, & exauditus est. Promisitq; illi Dominus, malum quod signabat uisio, minime futurum. Vide efficaciam fidelis orationis, & quam ineffabilis sit bonitas Dei. Nequaquam enim differt exaudire, in fide precantem. Nimirum promptior est ad exhibendam misericordiam, quam nos ad eam postulandam.

PARS SECVNDA.

Hæc ostendit mihi Dominus Deus: Et ecce uocauit iudicium ad ignem Dominus Deus, & deuorabit abyssum multam, & comedet simul partem. Et dixi: Domine Deus, quiesce obsecro. Quis suscitabit Jacob, quia paruulus est. Misertus est Dominus super hoc. Sed & istud non erit, dicit Dominus Deus.

Prescriptam de locustis uisionem quidam ad literam capiunt, alij de Rege Assyriorum decem tribus capti uante. 4. Reg. 17. hanc autem de iudicio ignis, de exercitu Chaldeorum Hierosolymam incendente enarrat. Sed nullatenus congruunt istæ expositiones. Primum, quia utraq; uisio totum contingit Israël: Secundo, plagæ per utrasque uisiones signatæ reuocatæ fuerunt.

Igitur hac secunda uisione, ostendit Amos Deus, quod

H 5 pro

FRANC. LAMB. IN AMOS

pro demeritis populi, uellet mittere seuisimum iudicium ignis, ad deuorandum Iacob, & abyssum, siue aquas multas, hoc est, populos. Quandoquidem aquarum nomine sepius capiuntur. Vnde Apocalypsis decimosextimo. Aquæ quas uidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt, & gentes, & turba, & lingue. Et comedet simul partem. Non satis liquet quid uelit per partem accipi, nisi aquarum, id est, populorum partem intelligas, quas in uisione conspicebat mox igne consumi.

Quidam putant hanc plagam cœpisse, sed postmodum Amos deprecante, cessasse, propterea quod ipse deprecans, ait: Desine, uel quiesce Domine. Sed huic expositioni aduersatur, quod post fidelem Prophetæ orationem, Dominus ait de ipsa plaga, per uisionem designata. Hoc non erit. Nam si eiusdem plagæ fuit aliqua pars, quomodo uere dicitur, quod ipsa plaga omnino non fuerit. Fuit indubie incendium in Israël, uerum non illud quod per hanc uisionem designabatur. Quod superest enarrandum, habes in præcedenti uisione.

P A R S T E R T I A.

Hæc ostendit mihi Dominus Deus: Et ecce Dominus stans super murum litum, et in manu eius trulla cementarij. Et dixit Dominus ad me: Quid tu uides Amos: Et dixi: Trulla

lā cemētarij. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israel. Non adijciā ultra superinducere eū, et demolietur excelsa idoli, & sanctificationes Israel desolabuntur. Et cōsurgam super domum Hyeroboam in gladio.

Ne uisiones istas, quispīam somnia, aut propria figmenta putet, ante singulas uisiones posuit, hęc, uel sic ostendit mihi Dominus Deus: Vidit autem Dominum stantem super murum litum, hoc est, cemento superinductum, habētem in manu sua instrumentum, quo muri uestiuntur & liniuntur ipso cemento, nempe trulla. Quid per murum litum, nisi regnum Israel à Domino protectum? ipsa enim litura, & cementi superinductio, qua murus uestitur, & seruatur, ac pulchrior est, significat Dei auxilium & protectionem, quibus Israel seruabatur, & ceteris gentibus gl'iosior erat. Hanc trullam, id est, protectionem, dixit se positurum & iniecturum, in medianm populi sui Israel, et se nullatenus ultra illam tenturum in manu sua, & liniturum, hoc est, protecturum eos, ne ab hostibus euerterentur, pellerenturq; à terris suis, ac captiui in alienas ducerentur. Porrò hęc abiectio trulle à manu Dei, in medianm populi, est sicut illis dicerent: Querite uobis alium protectorem, aut ipsi uos protegite, si potestis. Verum non est hominis protegere seipsū, quod unus & solus protector uerus, ego sum. Sed esto, quia mihi tam obstinato

tam obstinato corde contradicitis, & alienis à me, ac uobis ipsis fiditis, uos ipsi capite hanc protectionis trullam, nam quod ad me spectat, non adijciam ultra superinduce re ac protegere uos, sicut hactenus, quin potius flagellis durissimis uos cædam. Demolientur quoque excelsa idoli, scilicet aurei uituli, qui erat in Bethel, & sanctificationes Israël, hoc est, uniuersa, per quæ se putabant sanctificari, & quæ ad id proprio figmento instituerant, desolabuntur, euertentur, dissipabuntur, sic debebuntur sensu, potentia uerbi Dei, omnes sanctificationes regni Antichristi. Et consurgam super domum Hyeroboam filij Ioas, in gladio, hoc impletum est in filio eius zacharia, quem occidit Sallum filius Iabes. 4 Reg. 15. Vbi nos habemus, Dominus stans super murum litum. Septua. habent, uir stans super murum adamantinum: Et ubi in libris nostris est. Et in manu eius trulla cementarij. In septuaginta legimus: Et in manu eius adamas. Symmachus quoque, idem uertit quod Septuaginta. Porro scopus et sensus à priore nihil differt. Nam per adamantem lapidem preciosissimum simul atque durissimum, quid nisi fortissima diuinæ protectionis & auxiliij manus, ac preciosissima, simul atque inuictissima ueritas eius capitur? Et sancti omnes domus Israël, ad amantes quidam & lapides preciosi, muri Ecclesie sancte fuerunt. Vir autem stans super murum adamantinum, Deus est. Ipse forti manu, clementem protectionem, & oportuno auxilio, ac inuicta ueritate sua, fecit uiros adamantinos, & ex omnibus simul, edificauit murum preciosissimum, nempe

COMMENTAR. CAPVT VII. 63

mum, nempe adamantinum domus **Israël**, id est, **Ecclesie**,
in quam elegit ex domo **Israël** iuxta carnem, lapides pri-
mos, nempe **Patriarchas** & **Prophetas**, imò & ipsum an-
gularum lapidem **Christum**. Demum ipsis carnalibus ex
Israël, tam turpiter & tam obstinate à **Domino** forni-
cantibus, post idolorum immunditias, adparuit **Deus**, qua-
si edificans, & quasi muro adpositurus, lapidem adaman-
tinum, quem in manu habebat: **Verum** illum ipsi muro
hauquaquam adposuit, quin potius ait. **Ecce** ego in iu-
ciam adamantem in medio populi mei **Israël**. **Nequaquam** ultra
addam, ut pertranscam eum. **Qu**. di. 17. q. in hunc diem,
lapides elegi ex **Israël**. **Esa. 5.** **Ad** edificandum murum
istum, sed ecce in proximo est dies, ut in eam structuram,
non ex **Israël**, sed magis ex alijs gentibus eligantur. **Nam**
proijctam uos in medium uestri, id est, manifeste ac uobis
uidentibus, & sentientibus, & nequaquam ultra erit, ut
illum absq; flagellis durissimis præteream, quin potius
illos grauissime puniam. **Et** dissipabuntur aræ risus (sic
enim habent **Septua.**) id est, irrisione dignissime &c.

Scopus ergo idem est, & in nostro textu, & in **Sep-
tua.** nempe quod **Deus** uoluerit ultra protegere & seruare
in eorum terris, sed ab ipsis illos trahere in captiuitatem.

Uere expauescendum iudicium, cum **Deus** proijcit trul-
lum, ne nos seruet ac protegat, abijcitq; nos, ne in adaman-
tini **Ecclesie** muri, sacrosancta structura locemur.

Miserere nostri **Domine** **IESV**, & fortissima tuæ omni-
potentiæ ac bonitatis trulla protege, et noli deserere nos.

Nam

FRANC. LAMB. IN AMOS

Nam à te ad quem ibimus, qui solus, non homines quantumlibet sancti & potentes, non angeli, non aliud quodcumque creatum, es uita, salus, dulcedo & spes nostra. Tu uia, tu ueritas, tu sermones uite eterne habes. Ioan. 6. **N**oli repellere nos à pueris tuis, nec à summe desiderabili structura, prescripti muri adamantini. Nam quem admodum ille est uere benedictus, qui te artifice in eo muro ponitur, ita ille est coram te maledictus, qui alienus habetur à structura eius. De hac structura, confidimus in deum, nos acturos apud **E**zechielem, uisione ultima.

P A R S Q U A R T A.

Et misit **A**masias sacerdos Bethel, ad **H**iero-boam regem Israel, dicens. **R**ebellauit contra te **A**mos, in medio domus Israel. **N**on poterit terra sustinere, uniuersos sermones eius. **H**æc enim dicit **A**mos. **I**n gladio morietur **H**iero-boam, & **I**srael captiuus migrabit de terra sua.

Nunquam fieri potest, ut uerbum **D**eī carnalibus sine cruce nunciatur. **N**imirum individua ueritatis comes, crux est. **D**enique & **C**hristus, & que **C**hristi sunt, posita sunt in signa quibus ab incredulis contradicatur. **C**eterum his præ uniuersis contradicunt, cultus idolorum, ac carnis figmentorum mendaciorumque.

rumq; patroni, cuiusmodi erant olim sacerdotes Baal & Bethel, & Prophetæ falsi, & nunc Antichristi regnum perditissimum, nempe Papa, cum suis Episcopis, monachis, sacrificis, & alijs id genus pietatis hostibus cunctis. Hi sunt, quorum omne studium est, seducere populum dei, & à uera pietate facere alienum, ut cum hauserint suorum inuentorum mortifera uenena, efficacius omnem eorum substantiam rapiant, & inter eos aliquid esse putentur. Nunquam ideo non inculcant sua mendacia, pro æternis ueritatibus Dei, & impollutam Dei ueritatem, suis abominationibus oppositam, illasq; omnino condemnant, odiunt, nec ullatenus sustinent. Et quia mendaciorum perpetuæ sociæ sunt, hypocrisis, adulatio, & tyrannus, sub sanctitatis facie, & ueritatis zelo ementito, Principibus adulantur et imponunt, ut quocunq; ducant populum domini, & à Deo post suas immundicias, uel per tyrannidem abducant. Infelicissimum, execrabilissimum, rapacissimum, mendacissimum, pollutissimum, damnatissimumq; hominum genus sunt, pseudosacerdotes, falsiq; Episcopi & prophetæ. Quibus Ecclesiæ Dei nullus perniciosior ac nocentior est, quemadmodum & sanctis Episcopis ac prophetis, nullus est desiderabilior, utiliorq;.

En uides, quàm insanierit in ueritatem Dei, ac sanctum eius prophetam Amos, idolorum Bethel abominabilis sacerdos, Amasias. Dixit enim apud se, quod & Antichristi factio cogitat: Si apud Israëlitis plebem locus fiat ueritatis, de nobis mox actum fuerit, quemadmodum & sub Achab

chab Rege Israël, per **Neliam** occisi fuere **Propheta** **Baal** quadringenti quinquaginta, & **Propheta** **lucorum** quadringenti. 3. Reg. 18. Nam coram potentissima ueritate mendacum stare non potest, uel ad momentum quidem, modo ipsa ueritas sincere capiatur. Dixit quoque: **Pro** uocabo **Regem** aduersum **Amos**, ut mox pellatur à terra **Israël**, & non audiatur à populo. Ad nimirum summe precauent, ut non audiantur inconcussæ ueritatis professores, scientes, quod mox succumberent. Quid aliud uides in **Antichristis** & **Sophistis**? Nonne mox extinguere uolunt **Prophetas Dei**, etiam antequam eos audiant? At de his non nihil egimus in **Epistola ad Lothoringorum** **Duce** **cem**, quam huic operi premisimus.

Misit ergo ad **Regem** **Israël** **Nyeroboam**, non filium **Nabath**, de quo 3. Regum. 12. sed filium **Ioas**, de quo 4. Regum. 14. dicens: **Rebellauit** & c. Ecce adulatorem impium & mendacem. Non rebellabat ex se in **Regem** **Amos**, sed **Deus** per eum, à quo & mittebatur. Cogit uolum **Deus**, ut prophetaret in **Regem** & **populum**. Quæ prophetia à pseudopropheta rebellio uocata est. Sic & ueritatis hostes, de ueris **Prophetis** loqui consueuerunt. **Sed esto**, uocent nos rebelles, nos rebelles esse uolumus impijs **Principibus**, non his qui bene regunt **populum**, sed impijs & incredulis, in hoc quod ob durissimam cruci uicem in ueritatem **Dei** plurima tentant, & nolunt, ut per eam **deus** regnet in cunctis, sed ipsi soli, absq; **Deo** regere uolunt, et inter nihilominus pro credentibus haberi uolunt. **Prophetis**

Profecto non rebellabat **Amos** Regi, sed mendacio, & abominationibus eius. **Rebellauit** aut̄ eis, in medio donauit **Israël**, id est, patenter. **Quem** ut grauius offendisse monstraret, exaggerauit factum, subiiciens: **Non poterit terra** &c. **Sensus** est: **Talia** sunt hæc quæ dicit, ut nihil tale prædicare, illi sit, neq; à te, neq; à populo permittendum, quin potius est aut occidendus, aut à terra **Israël** abijciendus.

Adieciq; tandem apertissimum mendacium: **Hæc**, inquit, dicit **Amos**: **In gladio morietur Hieroboam**. Sed ille nihil tale protulerat unquam. **Dixerat** enim ex ore **Domini**: **Consurgam** super domum **Hieroboam**: quod et factum fuit in filio eius **Zacharia**, quem occidit **Sellum** filius **Iabes**. **4. Reg. 15.** Verū cum mendacio isto aliquid simul protulit ueritatis, scilicet quod **Amos** prædixerat, **Israëlem** à propria terra migraturum.

Vide hostium pietatis callidam malitiam. **Vbi** ueritate se quicquam promoturos desperant, id mendacijs tentant. **Putauit** **Amasias** futurum, ut grauius ferret **Hieroboam** uerbum **Amos** cōtra suam personam dictum, quàm aduersus domū seu filios suos: ideo mentitus, & uerbum **Amos** immutans, adseruit, q; prophctarat cum gladio casurum. **Verbum** aut̄ aliud non immutauit, q; directe in populū esset. **Sic** impij miscent ueritatē mendacio, quo auidius mendaciū imbibatur: & dum **Prophetarum** dei sermones referunt, nihil ex eis præter seditionē ac tumultum populi exquirunt, unde ipsis populis suadeant, eos tantum cōmotio- num ac tumultuū patronos esse. **Nonne** hæc sunt, quæ indi-

FRANC. LAMB. IN AMOS

es nostro saeculo ab Antichristis fiunt? Nimirum odio ueritatis commotione ubique excitant, interim de nobis succlamantes: **En** seditionum principes, hereticas, tumultuarios. Sed insantant & ululēt, ut uolunt miseri quod in proximo sit interitus & euersio eorum: quem quanto magis se uilare putant, contradicendo pietati, eo fiunt illi proximiores iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.

Et dixit Amasias ad Amos: **Qui** uides, grade re, fuge in terram Iuda. et comede tibi panem, & prophetabis ibi. **Et** in Bethel non adijcies ultra ut prophetes, quia sanctificatio Regis est, & domus regni est.

Non legimus regem Amasiae respondisse. Ego puto, quod differente responsonem, aut pro nihilo habente respondere, Amasias expectare quicquam noluit, ideo iussit Amos Prophetam, ut abiret in Iudaeam, dicens: Tu quid es, qui adferis ea quae dicis, tibi ostensa sunt a domino, grade re, & abi a nobis, fugiens in Iudaeam, ut prophetes, et uiuas illic. Quasi dicitur: Nec panis, nec aliud quicquam necessarium, in terra nostrati tibi administrabitur. Putabat seductor Amos ei simile quod est pugillum ordei, et fragmentum panis prophetabat: quod est pseudoprophetae nostri saeculi faciunt, ob eiusmodi uiolantes nomen sanctum domini, ad populum eius, quibus dominus maledicit, & eos durius increpat. Eze. 13. Horum male artes sunt, mentiri, seducere, rape omnia, & ea sibi debita adferere, persequi sanctos, auferre ab eis panem, occidere, mactare, perdere. Nolebat, ut Amos prophetaret in Bethel. Quare? Ob auaritiam,

COMMENTAR. CAPVT VII. 66

Ob auaritiā, q̄ timeret sibi, ne ob ueritatis sermonē, mi-
nus iuxta carnē haberet quā antē, et ne tā libere non pos-
set r̄: p̄re multa. Est ne alia causa. Est planē: scilicet, q̄
metuebat, ne luce ueritatis palām fierēt iniquitates eius, et
suorū cōplicum, unde eum disperire forsā cōingeret. Sed
obmissis his causis, p̄pter quas Propheta sancto contradi-
xit, aliā execrabilem, quemadmodū ipse quoq; execrabilis
erat, adsumpsit, dicēs: Quia sanctificatio Regis, et domus
regni est: hoc est, cultus utuli, à domo Regis ad sanctifican-
dum populū et Regem institutus. Reg. 12. Ecce q̄ eiusdem
uocabulis increduli p̄ mendacio, q̄ ubi fideles pro ueritate
uuntur. Verū nihil omnino interi ueritatis habent. Quia,
inquit, sanctificatio est. O mendacium nocentiss. Sic Anti-
christus uocat suā omnium criminū cloacā, Romam, san-
ctā. Itidē suam perditionis sedem, suas bullas, suas sectas, su-
os rasos et cucullatos. Et ipse uult dici, Sanctiss. beatiss. si-
biq; fauētes iubet adpellari, Christianiss. Catholicos, Reue-
rendiss. Ecclesie dei filios, et se so.ū. cum sua pditiō. ac re-
proba synagoga. p̄ dei Ecclesia, ac spiritualib. uult haberi,
sicq; id genus mēdacijs, et adsūptis p̄peram et in uanū dei,
Christi, ac Ecclesie eius nominib. simplicē fidelū plebem,
à ueritate post mendacia sua multis seculis auertit. Veh-
ementer et amantib. sanctificationes hominū. Enimue
non minus quā sanctificationes sunt, et nihil omnino
efficiunt eorū que promittunt. Terrere uoluit Amasias
fidelem ueritatis ministrum fastigio Regis, sed nihil p̄fecit,
nisi in malum suum. Non enī destitit proinde à sancto mi-
nisterio

FRANC. LAMB. IN AMOS

nisterio uir Dei, quin potius ardentior factus est, nonnulla priorib; adijciens, & ipsa priora cōfirmans & adserens.

PARS QVINTA.

Respondit que Amos, & dixit ad Amasiam: Non sum Propheta, & non sum filius Prophetae, sed armentarius ego sum, uellicans sycomoros: & tulit me Dominus Deus, cum sequer gregem. Et dixit Dominus ad me: Vade, propheta ad populum meum Israel.

Non fuit Amos à principio, neq; genere Propheta, tametsi uocatus à pastorali ministerio ad uerbū, uerus Propheta Domini extitit. Proinde ait: Nō sum Propheta, hoc est, non sum adsuetus, nec fui, usque in hunc diem in ministerio prophetandi, nec sum filius Prophetae, ut Esaias, Iohel, & alij nonnulli, sed condicione mea sum pastor armentarius, uellicans sycomoros. Sycomorus rubus est, ferens moros.

Quidam uolunt hoc Prophetae uerbum sic capi: Nō sum propheta, qui uelim pro pane prophetare, et ob id proficisci in iudeam: nec sum filius Prophetae cuiuspiam falsi, sed sum pastor armentarius, habens satis ex armentis unde uiuam. Sed horum pace salua, stupida & frivola haec expositio, nec cōgruit huic loco. Facile enim ex textus circumstantia, ipsissimam enarrationem deprehendes, si

COMMENTAR. CAPVT VII. 67

pe quòd **Amos** uidens insaniam **Amasie**, prohibentis ser-
monem **Dei**, reddidit rationem, q, à **Deo** missus erat, &
uocatus ab armentis ad prophetandi munus. Idcirco tam
aperte dixit, q, esset pastor armentarius, aduetus scilicet
ad custodiam armentorum, non ad prophetiam: aduetus
quoq; habitare in syluis & montib. ac uictuare fructibus
arborum, atq; ex eis uellere in armentorum cibum. **Quid**
Agnosce mirabile opus **Dei**, q, hominem talibus nunquam
aduetum, **Deus** propheta dignatus fuerit, et uelit per me
armentorum pastore sue sapientie palam facere occulta, ut
tu, et tibi similes huius seculi prudentes magis confundami-
ni, & simul cum toto populo agnoscatis apertius, meum ser-
monem à domino esse, quo à tali uobis, eo iubete, pferatur. **Ni-**
hil enim doctrinae in me est, ut nisi **Deus** in me loqueretur,
quicquam tale possem. **Alia** quoq; ratione, dixit se prius
fuisse pastorem armentarium, nempe, ut ostenderet suo ex-
emplo omnia deserenda, mox ubi **Dei** iussio adcedit. **Tulit**,
inquit, me **Dominus** &c. **Ac** si dixisset: **Vocanti** **Deo** mox
adqueui, et priori ministerio, eo iubete, cui tu contradicis,
abrenunciaui, & tu uis, ut non adqueiam imperio **Dei**,
sed tuo? **Quid** ad me, quid **Rex** aut tu iubeatis? **Na** or est
Deus omni homine: ideo obsistentibus quantumlibet homi-
nibus, quicquid **Deus** iusserit prophetabo.

Et nunc audi uerbum **Domini**. **Tu** dicis: **Nō**
prophetabis super **Israel**, et non stillabis super
domum **Idoli**. **Propter** hoc hæc dicit **Dom-**
nus: **Vxor** tua in ciuitate fornicabitur, & filij

tui, & filia tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur, & tu in terra polluta morieris, & Israel captiuus migrabit de terra sua.

Qui non uult sermonem bonum, sermonem benedictionis & paci, maledictioni æquis subiacet. Ideo quia à principio regni decem tribuum, ipse tribus à Hieroboam filio Nabath seducte. 3. Reg. 12. à Deo apostatarunt, et Prophetis Dei obstiterunt, nolueruntq; participes esse sermonum amabilissimæ ueritatis Dei, iustissime sermonem euersiōis suæ audire cōpelluntur, & tandem euertuntur. Et Amos impius, quia ueritati contradixit, et præcepit Amos, ne prophetaret quicquā super aut contra Israël, et ne stillaret, id est, ne minimū quiddam, quasi stillam aduersus domum idoli, id est, Bethel, loqueretur, sic à domino iudicatus fuit. Primum, quia uxor sua erat fornicatura, eo q; uolebat filios Israël fornicari à Domino. Secundo, quia amabat perditionem animarum populi, filij sui ac filia gladio per dēū erant. Tertio, quia terrenus multum adficiēbatur, & uilē la cōquireret, seducebat populū dei, terræ eius erāt funiculo metiendæ ab aduersarijs, qui sibi eas inuicem diuiderēt. Quarto, quia p mendacio habebat, prophetiam de Israël captiuando, ac quia immundiciā et sordem idololatriæ populū docuerat, ipsemet captiuū adus, et in terra polluta, hoc est, inter gentes moriturus prædicitur. Indubie enim extrā Israël terram mortuus est. Et qui noluit in salutem uerū Deum, in suā pernitiem falsis dijs fuit inter gētes satiatus.

○ æquis

COMMENTAR. CAPVT VII. 69

O equis et sanctiss simul atq; reuerediß iudicia domini.

Demum quoad **I**sraëlem, scilicet tam ad **R**egem, quam ad **p**opulum attinet, **M**igrabit, inquit, **I**sraël à terra sua. **M**ulta cum patientia illos multos pertulerat annis, et semper **D**eï sermonibus contradixerant. **D**eus autem accerrimus uindex est pro eis, et nō sustinet contemptum eorum perpetuum. **I**dcirco uidens **i**mpios **R**eges ac **P**rincipes **I**sraël sibi uere nunquam adqueuisse, sed semper ueritati cōtradixisse, **p**opulumq; suū eorum impietatib. ac mendacijs fuisse concordē, ipsoꝝ regnū deleuit, et transtulit **I**sraël in **A**ssyrios, ut patet. 4. **R**eg. 17. quod hic **A**mos prænunciat. **V**iderint hæc qui ueritatem et dilectores eius persequuntur: **N**am impossibile est, eos tandem non abijci, qui eternam **D**eï ueritatem abijciunt.

CAPVT OCTAVVM.

Summarium capituli. **P**rimo ex uisione calathi **K**itz, id est, ficorum, prophetat de **K**etz siue **K**itz, id est, sine **R**egni **I**sraël. **S**ecundo, prophetat aduersum maiorum ac negociatorum tyrānidem in pauperes populi, uicina illis mala prænuncians. **T**ertio, lucis, ac omnis letitiæ priuatione, ac exemplo luctus primogeniti, describit accerbitatem maiorum **I**sraëli imminentium. **Q**uarto, prophetat de exauescenda ac longè perniciosissima fame uerbi **D**eï.

PARS PRIMA.

I 4 Hæc

HAec ostendit mihi Dominus Deus: Ecce uncinus pomorum, & dixit. Quid tu uides Amos? Et dixi. Vncinum pomorum. Et dixit Dominus ad me: Venit finis super populum meum Israel. Non adijciam ultra, ut pertranseam eum. Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus. Multi morientur, in omni loco projicietur silentium.

In Hebraeo habentur hic duae dictiones, in prolatione similes, uerū significatione differentes. Prima est **Kuz**, & significat proprie ficus, et nonnulli pomū interpretantur. Secunda, **Ketz**, & significat finem, quā etiam quidam pronunciant sic, **Kuz**. Est quoque & hic alia dictio, scilicet, **Chelus**, canistrum seu calathum significās: unde et iuxta Hebraeos sic debet legi hic textus: Et ecce calathus uel canistrum ficorum. Quod si quis contendit, habere iuxta uulgatā editionem, uncinum pomorum, quod est instrumentum quo trahuntur rami arborum ad fructus carpandos, tum sic accipiet, quod sicut uncino fructus sunt proximiores, quo facilius capiuntur, ita Deus Israelitas uolebat exponere hostibus capiendos. Verū non tam congruit haec enarratio, quā si iuxta Hebraicā simplicitatem aliud dicamus. Proinde nihil morabimur, quid alij dixerint, sed iuxta ipsius Hebraeum textum aliud sentiemus, nempe, quod sit allusio uocabulorum, quemadmodum si quis respicienti syllabā plenam arboribus, quae populi adpellantur, diceret: Quod

COMMENTAR. CAPVT VIII. 69

adspicis? Cui ille: Hanc insignem populorum syluam. Rursumq; alius, sumpta occasione à nomine arborum præditarum, de uarijs totius orbis gentib; loqueretur, dicens: O quam præclaram, admirabilem, & hac quam adspicis absq; similitudine insigniorem populorū syluam, Deus Opt. Max. in toto orbe creauit, plantauit, et accrescere fecit. Sic & intelligendus est hic locus, quem ex editione Græca aut Latina capere nō possumus, nisi simul præscriptæ duæ Hebrææ dictiones ponantur.

Igitur Amos seruo suo hæc ostēdit deus. Vidit Kitz. i. ficorū canistrum seu calathū. Et ait illi Deus: Quid tu uides Amos? Cui ille: Calathū Kitz. i. ficorum. Tum Dominus sumpta occasiōe ab hoc uocabulo Kitz, de Ketz siue Kitz id est, sine Israël prophetauit, dicēs: Venit Kitz, hoc est, finis, super populum meū Israël. Sensus est: in proximo est destructio eius, nec ultra differetur. Nam tempus quo illos ab aeterno punire decreui, in ianuis est. Israël enim transferetur in Assyrios: Iudas uero in Babylonem. Non adijciam ultrā, ut pertranseā eum, hoc est, nolo ultrā conuere ad eorum impietates, illasq; impunitas relinquere & præterire. Et eo tempore quo uos puniam, stridēbunt cardines templi, dum rumpetur & corruet, cum urbe Hierusalem, multiq; morientur, et alij in captiuitatem ducentur: tamq; grauis erit tribulatio, ut procul futurum sit ab omni loco silentiū, pax, tranquillitas, q; omnia præ maloriū acerbitate, sint gemitibus ploratibusq; replenda.

P A R S   S E C V N D A.

I 9   **Audite**

Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficiere facitis egenos terræ, dicentes: Quando transibit messis, & uenundabimus merces: & sabbatum, & aperiemus frumentum: & imminuamus mensuram, & augeamus siculum, & supponamus stateras dolosas, ut possideamus in argento egenos, & pauperes pro calciamentis, & quisquilias frumenti uendamus. **I**urauit Dominus in superbiam Iacob. **S**i oblitus fuero usque in finem omnia opera eorum: Nunquid super isto non commouebitur terra, & lugebit omnis habitator eius: Et ascendet quasi fluuius uniuersus, & ei jcietur, & defluet, quasi riuus Aegypti.

Per hunc Prophetam, hominem alioqui tyrannidis Principum ac diutum negociatorum expertum, illorum insanias sepe descripsit & arguit spiritus sanctus, ut toto eius libro est uidere. Dicit autem hoc loco specialiter, aduersum eos, quod pauperes contererent, & ad defectum cogere, insatiabili suæ cupiditatis uoragine. **T**am enim ardebant ad terrena undelibet congreganda, ut ea causa nihil quantumlibet impium non tentarent. **O**diebant tempus messis & abundantie, ut alio tempore ueniente, merces carius uenundarent. **C**laudebant horrea frumenti, usque in caristie dies. **O**diebant sabbata, quibus a mercatione cohibebantur. **I**minuebant mensuras, augebant siculum, id est, precium, & stateras dolosas iustis supponebant.

COMMENTAR. CAPVT VIII. 70

ponebant, quibus & mercando utebantur, maioribus emendo, minoribus uendendo. Agebantq; modis omnibus, ut debita pecunia, ac pro calciamentis, hoc est, quauis reuiliissima, adstrictos pauperes possiderent, et illis ad omne obsequium uterentur. **N**i merces & frumenta corrumpabant, & quisquitas eorum, hoc est, purgamenta, & nihil ualentia, pro optimis uendebant. **E**t quid est quod non tenet, in suum interitum, auara incredulorum mens? **N**am quia **D**eo minime implentur, nec illi (qui solus mentem satiat) herent, insatiabili huius seculi auaritate, ad omnia quantumlibet horrenda pelluntur.

N sunt infidelis pectoris, acerbissimi & execrabiles fructus, quos etiam nostro seculo, in pseudocredentibus et hypocritis innumeris, uniuersis maxime, qui ad **P**apae factionem spectant, manifestius horrendiusq; uidemus, quam omnibus qui nos praecessere diebus. **N**unquam enim tam horrenda facta fuisse legimus, sicut ea, quae ab **A**ntichristis sum; & ab eis quasi pro sanctis legibus sunt decreta, etiam contra apertissimam **C**hristi iussionem, ut de usuris sub pensionum aut emptionis cesuum abominabili pallio clarum est cernere. **N**i proinde non sustinent ueritatis eloquia, quod eisdem eorum insanie retegantur. **C**ui tamen, quantumuis contradicant, non praeualebunt. **N**am ueritas **D**eī omnia uicit, et manet in eternū. **P**sal. 110.

Igitur eiusmodi tyrannis ac rapacibus domus **I**sraël, praecipit ut audirent **D**omini contra se iudicium exquisitum: iurauit, inquit, **D**ominus in superbiam **I**acob, siue **I**sraël.

FRANC. LAMB. IN AMOS

Israël. Sensus est, quod definierit, hoc est, iudicium immutabile decreuerit, contra superbiam eorum, qui Deo contempto, & non habito proximorum respectu, supra omnes erigere se ipsos uolebant. Nos namq; deprimere & humiliare definierat. Enimvero, proprie iurare in alicuius superbiam, est de eius abiectione & humiliatione definire. Tale autem iuramentum Domini inuariabile est, sicut & sempiternum.

Ait deniq;: Si obliuiscero &c. Multis locis egimus, de eo quod Deus obliuisci aut recordari dicitur, idcirco nunc paucis id tractare sufficiat. Operum impiorum Deus obliuisci dicitur, cum non punit: recordari autem cum punit. Dicit ergo: Si oblitus &c. **Q**u. di. Eorum minime obliuiscar, non puniendo, sed recordabor, puniendo. Nunquid super hoc non commouebitur terra, et lugebit omnis habitator eius? Sensus est, Ob prescriptas impietates, terra Israël commouebitur, desolabitur, euergetur, omnisq; eius habitator, lugebit, contristabitur, adfligetur. Nam totus populus, ascendet à terra sua, magno impetu, sicut si totus fluius ascenderet à loco suo, & eijciatur, & defluet, in captiuitatem, sub Assyrijs, quasi riuus Aegypti, hoc est, cito & rapidissime, hoc habes apertissime. 4. Regum .17. Nam sub Osee Rege Israël, mira uis, translatus fuit in Assyrios.

P A R S T E R T I A.

Eterit.

Et erit in die illa, dicit Dominus, occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis. Et conuertam festiuitates uestras in luctum, & omnia cantica uestra in planctum. Et inducam super omne dorsum uestrum saccum, & super omne caput caluitium. Et ponam eam, quasi luctum unigeniti, & nouissima eius, quasi diem amarum.

Non est intelligendum ad literam, solem in meridie, descendisse in occasum, sed forsitan non fuerit perperam dictum, si quis eo tempore, solem radios in meridie abscondisse adfirmet. Verum ego id minime adsero, magis autem puo, per meridiem prosperitatem, & per tenebras mala significari. Erant quippe in quodam prosperitatis meridie filij Israël, antequam in eos Assyriorum uenisset exercitus. Dum autem in nihil tale sperantes subito irruit, et cuncta uastauit, quasi tenebrae in meridie factae fuerunt, & lux prosperitatis in noctem uersa fuit.

Ad hanc quoque aduersitatis noctem spectabat, quod illorum festiuitates & cantica, in moerorem & planctum uersa erant. Et saccis operiti fuere, ac capitibus rasi ab hostibus: Aiunt enim, quod sic olim captiui ducebantur. Ego potius arbitror, quod ipsimet praeter tristitia, & capita tonderent, & saccis, id est, uilissimis induerentur.

Et ponam eam &c. hunc locum, quidam de Christi passione

FRANC. LAMB. IN AMOS

perperam enarrant. Nimirum hic est unicus huiusle-
ci sensus, quod Deus comminabatur, diem euer-
sionis Israël, tot malis se impleturum, ut illos ad luctum, quasi su-
per unigeniti morte compelleret, quodq; totus ipse dies
illis usq; in finem futurus erat amarissimus.

Obscrua id fuisse commune Prophetis, ut dolores uehe-
mentissimos, luctui unigeniti compararent.

P A R S Q V A R T A.

Et ecce dies ueniunt, dicit Dominus, & mit-
tam famem in terram, non famem pan-
nis, neque sitim aquæ, sed audiendi uer-
bum Domini. Et commouebuntur à mari
usque ad mare: & ab Aquilone usq; ad Ori-
entem circumibunt, querentes uerbum Do-
mini, & non inuenient.

Posteaquam de externis Israël malis, & eisdem gra-
uissimis prophetauit. illud quod omnium longe gra-
uissimum est prænuñciat, nempe, uerbi sancti dese-
ctum, quo solo fidelium anime reficiuntur, & illi creden-
tes uiuunt. Næc fuit grauisima omnium plagarum, quas
immisit Dominus Israëlitis, in Assyrios translatis. Quia
enim in proprijs terris, noluerunt audire Prophetas Dei,
absq; illis in terris alienigenarum habitare coguntur.

Per id autem, quod ait. Et commouebuntur &c. signifi-
ficatur

ficatur quod nullibi quam: unlibet circumirent, inuenirent sermonem Dei pure nunciari. Recte uero famem et sitim, hanc uerbi indigentiam uocat, quod nullus unquam tam esuriat & sitiatur, corporis cibos ac pocula, sicut anime electorum uerbum ipsum. Denique, neque cibus aut potus, neque aliud quiduis, nobis est plus illo necessarium, quod mox illo deficiente, non nisi mors et perditio esse possit.

Hæc est terribilis & expauescenda maledictio, terreni dissimulati flagellum, cui heu multis sæculis totus orbis subiicitur, & obnoxius fuit. Quæsitum namque fuit ipsum uerbum, & in hunc usque diem, ipsum quantumuis ad id uigilaremus, circuiremus, niteremur, non reperimus. Et indubie non minus de præteritis errorum diebus, hæc propheta capitur, quam de temporibus ante Christum natiuitate enim de Israelitis iuxta carnem, intelligenda est, ut tamen ipsam ueritatis famem in toto orbe futuram prænunciaret. Vbi obsecro, aliquot annis post Apostolos, ipsa ueritas fuit sincere annunciata? Quis est scriptor uerbum, ea qua opus est puritate docuit? Nonne impurissimæ hominum doctrine, & execrabilis mundi sapientia, omnem doctrinæ Christi dulcedinem amaricarunt, omnem pulchritudinem sedarunt & gloriam subobscurarunt? De quibus multa tractauimus alijs locis, maxime autem libro de sacro coniugio, prioris positione, in qua Antithesim, uerbi Dei et inuentorum hominum scripsimus.

At tempus amabilissimum redijt, quo famem quam immiserat, temperare dignatur, sed qui sunt ex Antichristi coniuratione,

FRANC. LAMB. IN AMOS

coniurationem, nolunt ut Dei populus uerbi sancti pane
reficiatur. **O** seuissimam ac brutaliſſimam gentem, quæ à
sordibus mendaciorum, neq; surgere uult, neq; alios sur-
gere permittit. Sed quid facit omnipotens Deus? sollicitat
populorum uerbum suum famentium corda, ut omnes ei
am Principes, illis interdicens ipsum uerbum, à se pro-
pellere uelint, ut qui per idem uerbum, Deum nolunt re-
gnare in populo suo, ipsi quoq; à suis sedibus expellantur.

Mirabilis Deus in iudicijs suis. Ego causam eorū, qui
non nisi in mendacio uerbum suscipiunt, ex eo non spiri-
tus sed carnis libertatem querentes, huiusmodi agere
uolo, quàm modis omnibus detestor. **Verū** neq; Antichri-
storum Principum, eorum uidelicet, qui sub pallio uis
gladij, à Deo constituti, contra Deum **Opt. Max.** ac ueri-
tatem eius insaniunt, execrabiles conatus, pro iustis habe-
bo. De his maxime Principibus loquor, qui pro Christi-
anis à cunctis haberi uolunt, cum nihil minus sint. **At** de his
nonnulla, & in **Epistola**, huic libro præmissa egimus, &
in **Tone allegorij**, Deo propitio agemus.

Quid dicent ad hanc Prophetiam, Antichristus &
Propheta eius? **Opponunt nobis, ut probent eorum men-**
dacia fuisse ueritatem Dei, quod non potest deficere Ecclē-
sie fides, quod Christus nō deseruit Ecclesiam ipsam, qui
deseruisset, si aliena à pietate doceri permisisset. O insignis
argumentum, dignum sophistis illis stupidiſſimis, aduoca-
tissimisq; hostibus Christi. Quis nostrū ait defecisse Ecclē-
sie fidem, aut illi Christum non adfuisse? Sed cæci illi fra-
cunt

ciunt e Satane synagoga Ecclesiam Dei, putantes eam si-
tam, in Papa, Cardinalibus, Episcopis eius, Monachis, Sa-
crificis, et alijs id genus idolis mundi. O quam pulchram
Christi Ecclesiam, sine macula & impietate. O quam be-
ne de ea dici potest: Tota pulchra es. Nonne rectius, sicut
& uere est, dicitur, Ecclesia malignantium, Satane syna-
goga, spurcissima, scedissima, damnatissima, execrabilis-
sima, carnalissima, plenaq; omni peccato. Certe in hac
Ecclesia nulla omnino est Dei fides. At in electis Dei est
uera fides, nunquam deficiens, in Ecclesia eorum, etiam si
ex ipsis multi alquando absque fide sint. Quia uerunta-
men eos perire impossibile est Ioan. 10. q. ex ouibus Chri-
sti sint, ideo fit in eis Dei misericordia, ut uere credant. E-
orum autem fides in Dominum pura est, etiam si speciali-
ter in multis, quid eos credere oporteat, ignorent. Sem-
per enim animo dicunt illud Psal. 6. & 107. Paratum cor
meum Deo, paratum cor meum. Credunt namq; in Do-
minum **I E S U M** Christum, pro fidelium salute natum &
passum, et inde salui fiunt, etiam si in alijs aberrant. Nam
quod aberrant, illis minime imputatur, quod ex animo no-
errent, paratiq; sint semper ueritatem edoceri: imo & id
toto corde querunt & concupiscunt. Mirabilis Deus in
sanctis suis, quos ob fidei synœritatem, etiam in medio for-
nacis ignorantia & errorum seruat, non minus quam Si-
drac, Misac, & Abdenago, in medio ignis. Hi sunt de qui-
bus scriptum est: Beatus uir cui non imputauit Dominus
peccatum. Psal. 32. Et his adest Christus, uigilatq; super e-

K os iis

os indefessus & peruigil, non dormit, neque dormitat eos
 astodiens, ne inter quosuis errores dispareant. Sic saluos
 factos fuisse non dubitamus, **Diuum Franciscum, Domini**
cum, Benedictum, Hieronymum, Augustinum, Bernar-
dum, & similes. Quòd si quis nos putat illis esse iniurios,
 uideat eorum scripta, & reperiet, quàm sepe se multa in-
 gnorasse scripserunt: quod uel in solis **Hieronymo & Au-**
gustino maxime deprehendes, quorū iudicia in scripturis
 sequi, nonnulli putant necessarium, non uidentes, q. neque
 etiam ipsi, pro necessarijs sua commentaria tradiderunt.
Demum neque ipsi proprio testimonio certi erant, de his
 que sepe docebant, imò erant maxime perplexi, quod &
 fatentur. **Quomodo ergo ad illa cogemur, unde non nisi**
perplexi efficiamur? Et uere ipsi noluerunt eorum scri-
 ptis fidem tribui, nisi quatenus testimonium habere pote-
 rant à literis sacris, que solæ absq; iudicio legēdæ sūt, etiā
 si non omnia capiamus. **Nam** omnium hominum alia scri-
 pta, tam nostra, quàm eorum qui nos præcæserunt, legē-
 da sunt cum iudicio, quod à diuinis literis procedat.

Negant nihilominus **Antichristi** **Propheta** præscri-
 ptum iudicium **Domini,** quo nūsit in terram uerbi sacrat-
 tissimi sanem. **Certe** à mundi principio non defuit **Eccle-**
sia fides sicut neq; ipsa **Ecclesia** in electis sita, non defuit à
 mundi constitutione, & illi nunquam defuit **Spiritus** **Chri-**
sti, nec deficiet usq; in finem. **Verum** electos à reprobis,
 non facies rerum externarum, sed ipsa **Dei** gratia diuidit.
 Et hæc

Et haec gratia, etiam absque omnium mysteriorum Scri-
pturae cognitione est. Nimirum illam Deus tribuit, sicut
et quando, ac quantum uult. Et quemadmodum spiritus
fidei, non defuit, nec deesse potest in Ecclesia Dei, ita
in Synagoga reproborum, nunquam defuit, nec deesse
potest spiritus incredulitatis. Et cum pauci sint electi, et
tiam ex uocatis, et paucorum sit uera fides, spiritus men-
dacij, qui in maxima incredulorum multitudine fuit,
tam praeualuit in orbe, ut etiam aberrarent post eum san-
cti Dei, per ignorantiam, et sic iudicantur Deo. Verum
in errorem haudquaquam missi fuerunt, hoc est, toto
corde illi minime adqueuerunt, et parati erant, imo
cupiebant semper doceri perfectiora. Ego pro re per-
suasissima habeo, nullum unquam electorum fuisse, qui
pleno corde adqueuerit mendacis Antichristi. Et fate-
or olim me in eisdem semper fuisse dubium, quantumlibet
de ipsis tractarim, docuerim, ac scripserim, sed per i-
gnorantiam aberrau, donec mei fuit misertus DOMI-
NVS, et sensim agnouit lucem ueritatis suae, errorum-
que tenebrae abierunt.

Fuit ergo huius uerbi fames, et erroris spiritus, et
tiam in electis, sed ob praescriptam fidei simplicitatem, in-
psi errores haudquaquam illis fuisse imputati. Et iuxta
Prophetam huius uaticinium, non fuit in toto orbe inuenta
ueritatis praedicatio, diebus plurimis, quae tandem hoc se-
licissimo seculo inuenta est, sinum misericordiae suae ape-
riente Deo. Vch, perditio, et interitus ppellentibus can-

K 2 Nonnul-

FRANC. LAMB. IN AMOS

Nonnulli præscriptam de fame uerbi prophetiam, de
solis israelitis ac eorum terra dicunt enarrandam, sed ab-
sit, ut quod in genere dictum est, aliter quam uelit ipsa te-
xus simplicitas, capiamus. Nimirum hic locus à mari us-
q; ad mare, nõ de mari mediterraneo, ac mari Galilææ ca-
pitur, sed modus est loquedi, quo omnis terra significatur.

In die illa, deficient uirgines pulchræ, & adu-
lescentes in siti, qui iurant in delicto Samariæ,
& dicunt: **Viuit Deus tuus Dan**, & ui-
uit uia **Bersabeæ**. Et cadent, &
non resurgent ultra.

Non de aliqua siti corporea, ut nonnulli uoluerunt, hic
locus est enarrandus, sed de perniciosissima uerbi Dei se-
ntentia, quam præcedente uersu uenturam dixit. Ait ergo:
In die illa, id est, cum captiuati fuerint israelitæ, à quo
tempore in eis coepit ipsa fames, Prophetis ab eis, Deo
iudicante, ablati, uirgines pulchræ & adulescentes, qui
nunc iurant in delicto Samariæ, id est, uitulorum cultus,
qui maxime à Regibus israel qui regnabant in Samaria,
fuit excogitatus. Dicuntq;: **Viuit Deus tuus Dan**, nempe
pe uitulus. Enimvero è duobus unus ibi positus fuit, ter-
tio Regum duodecimo. Et uiuit uia **Bersabeæ**, que erat in
israel, ad differentiam **Bersabeæ iuda**, de qua tertio Re-
gum decimonono: **Uenit Helias in Bersabeæ iuda**. Por-
ro in **Bersabeæ israel**, uigebat **Idolorum cultus**, & ob id
iurabant per uiam **Bersabeæ**. Dictæ, inquam, uirgines
& adules

COMMENTAR. CAPVT VIII. 75

et adulescentes, hoc est, omnes utriusque sexus, qui abiecerunt **DOMINI** fiduciam, sicut, hoc est, defectu ueritatis peribunt.

Qui autem potissima euerfionis Israel causa fuit, idololatria, ideo mox subiungit: **Et cadent** &c. Quasi diceret: Propter ipsam idolorum abominationem, sic cadet ipsorum regnum, ut nunquam sit restituendum, sicut neque fuit. Quid putas obsecro, o lector fuisse hoc iuramenti per delictum Samariae, crimen, quam quod toto miserabili errorum seculo obseruatum est, nempe, quod iurauit illic per idolum huius templi uel illius, et adseruimus dicta nostra testimonio mendaci, deo spreto. Ille iurauit in brachio **Anthony**, alius in capite **Iohannis**, alius autem in aliud quiddam quod inuocauit, et in quod fiduciam habuit, quae in solum **Deum** est habenda, et qui solus est inuocandus. Et quis enumeraret abominationes, quae in hunc usque diem, sub **Antichristo** fuerunt? Quid nobis cum tot idolis? Profecto haec fuit potissima sanis praescriptae ratio, quod mendacium dileximus, et **Idola Dei** uice coluimus, et nihilominus interim uoluimus pro credentibus haberi, non minus hypocrisis, quam factis **Deo** abominabiles. **Idola** autem nostra fuerunt, omnia in quae fiduciam habuimus, quam soli **Altissimo** debebamus.

CAPVT NONVM.

Summarium capituli. **Primo**, duarum tribuum et templi euerfio-

K 3 pli euerfio-

FRANC. LAMB. IN AMOS

pli euerfionem, & quod nullus fit Dei manum euasurus, prænunciat. Secundo, agit de captiuitate ipsarum tribuum, & de Domino insignia multa prophetat. Tertio, totius Israël's ingratitude[m] carpit. Quarto, adferit domum Iacob nunq[ue] omnino conterendā. Quinto, prophetat aduersum incredulos, q[ui] sint disperituri. Sexto, Dauidis tabernaculum, quod cecidit, suscitandū prædicit. Septimo, prophetat de insigni gloria & abundantia populi Israël.

P A R S P R I M A.

Vidi Dominum stantem super altare, & dixit: Percute cardinem, & commoueantur superliminaria. Auaritia enim in capite omnium, & nouissimum eorum in gladio interficiam. Non erit fuga eis. Et qui fugerit ex eis, non saluabitur. Si descenderint usq[ue] ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint usque ad cælum, inde detrahā eos. Et si absconditi, fuerint que in uertice Carmeli, inde scrutans auferam eos. Et si ceperint lauere se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos. Et si abierint in captiuitatem coram inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos. Et postquam oculos meos super eos in malum, & non in bonum.

Hæc uisio

Hæc uisio est aduersum regnum Iuda, eius euersio-
nem præsignans. Vidit autem spiritu, Dominum
stantē super altare, scilicet holocaustorum templi
Hierosolymæ, dicentē, hoc est, mouentē & excitātem eos,
per quos uoluit implere sequentia, nēpe Chaldeos p̄ quos e-
uersi fuerunt. 4. Reg. ult. 2. Para. ul. et Hier. ult. Percute cardi-
nē, et cōmoueantur superliminaria, nō dubiū quin templi.
Per quod significatur, eiusdem templi ruina et destructio,
et idem uniuersæ Hierosolymæ. Huius autem præcepti atq;
iudicij causam subdit, dicens: Auaritia enim est in omni-
um capite, hoc est, in uniuersis, ideo illos usq; ad nouissi-
mum gladio interficiam. Non intelligitur, quod omnes o-
mnino, sed quod ex omni conditione occidendi erant.

Non erit fuga eis, supple, tuta. Nam qui fugerit ex
eis, non saluabitur, sed in hostium manus cadet. Si descen-
derint & c. Per ea quæ his quatuor uersibus habentur, si-
gnificatur, quod nullibi tuti & salui essent à facie iræ Do-
mini, posteaquam illos perdere uolebat. Nam quò ibimus
à spiritu Dei, & quò à facie illius fugiemus? Psalmo. 131.
Vbiq; enim est, & omnia implet. Hieremie 23. Non est
igitur, qui de manu eius possit eruere. iob. 10.

Et si abierint, id est, cum abierint in captiuitatem, ibi
mandabo gladio, & facile ab eorum inimicis interficien-
tur. Hoc maxime de diuinæ legis contemptoribus capitur.
Indubie nimirum qui ex Israël timere Dominum, & in
eum crediderunt, coram ipsis hostibus misericordiam in-
uenere. Liqueat enim ex circumstantijs prophetiæ huius,
K 4 quod

FRANC. LAMB. IN AMOS

quòd sit præsertim contra eos, qui à Deo per Idololatriam
& sermonum eius abiectiōnem fornicati fuerant. Proinde
de Tobias sanctus, & similes, coram Assyriorum Regibus
ac Principibus gratiam repererunt, de quo & docuit fili-
um suum uir sanctus. Thob. 4. Noli timere fili. Pauperem
quidem uitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timu-
erimus Deum, & recesserimus ab omni malo, ac bene fece-
rimus. Et Tobie tertio, Sara dixit in oratione sua: Hoc
pro certo habet omnis qui colit te, quia uita eius, si in pro-
batione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit,
liberabitur: & si in correptione fuerit, ad misericordiam
uenire licebit. Porro uterque, id est, tam Tobias quam Sa-
ra, erant ex Israëlitis, translatis à terra sua, & illorum
misertus est **DOMINVS**, nec mandauit gladio, ut
interficeret eos. Vides ergo, quàm uerum sit, præscri-
pta uerba de impijs & apostatis capienda, super quos,
non in bonum, sed in malum, oculos suos posuit, hoc est,
adfixit, & durissimis malis puniuit.

Obserua, ex eo quod Deus ait, se gladio interfectu-
rum, ab inferno, uel locis infimis & abditissimis, manum
suam israelitis à se apostatantes educturum ad pœnam,
detracturum è celo, locisue altissimis: scrutaturum in
montium uerticibus, & eos inde ablaturum: mandatu-
rum serpenti, ut mordeat: & gladio, ut interficiat. Ex
iusmodi, inquam, locutionibus, ostenditur, quòd uniuersum
Deus operetur, & quòd, sicut habuimus suprà cap. 3. non
est malum in ciuitate, quod non faciat Dominus.

Pars secunda.

Et Dominus Deus exercituum, qui tangit terram, & tabescet, & lugebunt omnes habitantes in ea. Et ascendet sicut riuus omnis, & defluet, sicut fluius Aegypti. Qui edificat in caelo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundauit. Qui uocat aquas maris, & effundit eas super faciem terrae, Dominus nomen eius.

Prophetis dei, omnibus scilicet ueris Dei eloquiorum ministris, hoc est commune, ut inter Euangelizandum, magnitudinem ipsius Dei annuncient. Proinde in libris Mosi, & prophetis, passim tale quiddam legitur: Hec dicit Dominus Deus exercituum, Deus omnipotens, Deus Sabaoth, Deus uirtutum. Magnus Dominus, & magna uirtus eius, & magnitudinis eius non est numerus. Quam bonus Israel Deus & his similia multa, quod supra cap. 3. & 5. & hoc loco Amos sublimiter fecit. Dei magnitudinem, permixtim alijs prophetijs inculcans, unde hi qui audiebant prophetias eius, ipsis magis adquiescerent, nec ullatenus futura dubitarent, quae tam excelsus se facturum praenunciari iubebat.

Ait ergo: Et Dominus Deus exercituum, supple, est, qui tangit terram, flagellis suis (quae tactus quidam manus

K s eius

FRANC. LAMB. IN AMOS

eius sunt) & tabescet, evertetur, ac destruetur. Propter quod lugebunt omnes habitates in ea, qua flagellari. Quia aut maxime aduersum Israellem prophetat, subiungit: Et ascendet &c. Idem habes cap. prec. & ibi exposuimus.

Qui edificat &c. Qua ratione hic uersus magis sit enarrandus, non satis definire ualemus. Verum quamlibet subiunctarum expositionum susceperis, non puto, imo neq. erit inconueniens.

Prima. Deus in caelo ascensiones suas edificare dicitur, quia in eo maxime magnalia sue glorie ostendit. Quasi enim beatis Angelis & electis, ascensiones fabricat, dum eos ad suam magnitudinem agnoscendam, super se ipsos leuat, & ipsi per eas continue ascendunt & descendunt, dum in Deo uniuersa condita, & in eis illius altitudinem meditantur. Fundauit aut Deus super terram fasciculum suum, dum totam orbis machinam condidit, & omnibus terram mediam, ut centrum, ac quoddam reliquorum fundamentum fecit. Siquidem tam magno & sublimi opifici, quid orbis ipsum totus, nisi fasciculus quidam, nisi res minima? ipse etenim est, qui tribus digitis molem terrae adpendit.

Alia. Deus in caelo, in Ecclesia & singulis fidelibus, edificat ascensiones suas, dum in eorum animis sui spiritus lumine facit, ut a terrenis ad Deum, & a uisibilibus ad inuisibilia adsurgant. Ascensiones in corde Pauli erant, cum ait Phil. 1. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Quid enim est, Deum cupere, nisi ad illum corde ascendere? In hoc ascensu erat qui dixit Psalmo. 83. Quam dilecta tabernacula

cula tua domine uirtutū, concupiscit, & deficit anima =
mea, in atria domini. Cor meū, & caro mea, exultauerūt
in Deum uiuū. Etenim passer inuenit sibi domum, & tur-
tur nidum ubi reponat pullos suos. Altaria tua Domine
uirtutum, Rex meus, & Deus meus. Beati qui habitant in
domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Bea-
tus uir cuius est auxilium abs te. Ascensiones in corde suo
disposuit, in ualle lachrimarum, in loco quem posuit. Ete-
nim benedictionem dabit legislator. Ibunt de uirtute in
uirtutem, donec uideatur Deus deorum in Sion. Quid in
prescriptis omnibus uides, nisi sacratissimas ascensiones
ad dominum? Quere scelicem animam, quæ a Deo adce-
pit, ut ita ascendere possit.

Ipsē quoq; Dominus, ex electis quasi fasciculum super
terram facit, & fundat, dum eodem spiritu, eademq; fi-
de, unum ex eis facit, & id quidem in terra primū, ideoq;
ipsum fasciculum in terra fundare dicitur. Ipsē quoq; ele-
ctorum fasciculus domini esse dicitur, quod eius pars &
hereditas uocentur. Vtraq; expositio bona est, uerū pri-
ma, est textui germanior.

Qui uocat aquas &c. Nunc uersum habes etiam, su-
pra cap. 5. quem ibi enarrauimus. Summa. Nis ostenditur,
omnipotentia Dei, & quod uniuersa operetur.

P A R S T E R T I A.

Nunquid non, ut filij Aethiopum uos estis
mihi,

mihi, filij Israel: ait Dominus. Nunquid non Israel ascendere feci de terra Aegypti, & Palestinos de Cappadocia, et Syros de Syrene? Ecce oculi Domini dei super regnum peccans, & coteram illud a facie terræ.

Filij Aethiopum dicuntur, quod sicut Aethiopes idolorum immundicia pleni essent. Denique ob eiusmodi illorum fornicationes, Aethiopum nigredini admulantur. Quorum ingratitude carpit durius, quod non agnoscerent misericordiam Dei, qui ex Aegypto, in terram lacte & melle fluentem, hoc est, fecundissimam ascendere fecerat, dicitque. Nunquid non Israel &c. Quo sermone ostendit, quod ipse sit, qui regna & imperia, sicut uult aufert, & tribuit. Proinde autem, alienigenarum ab eo translatorum, exempla proponit, ut eorum superbia, & inanis gloriatio deprimeretur. Gloriabatur enim se esse populum Domini, pro quo maxime, Deus sollicitus esset. Ceteros autem aspernabantur, quasi nihil de eis spectaret ad Dominum. Ideo se omnium habere providentiam ostendit, dicens, quod Palestinos de Cappadocia, et Syros a Syrene ascendere fecerit. Et quoniam eius est omnis terra, & plenitudo eius, ait se aduigilare super omne regnum, ut impia est terra prorsus exterminet.

Nihil ergo tribuant Principes terræ suis uiribus, & consilijs, quod nihil omnino nancisci ualeant, nisi id decreuerit omnipotens Deus. Sciant quoque uniuersi, non aliter unde esse

unde esse quod regna Deo iudicante euertuntur, quam a
criminiū multitudinē. Propterea hi per quos Deus alios
exterminat, expauescant, nam & ipsi peccatores sunt.
Contriuuit multos per **A**Egyptios, & **I**sraēl destruxit, per
Assyrios, demum & **A**ssyrios et **A**Egyptios, euertit per
Chaldaeos, demum **C**haldaeos per **M**edos & **P**ersas, & sic
de reliquis gentibus. **M**irabilis Deus in iudicijs suis. Ipse
populo uno, quasi uirga furoris sui, alium cedit etiam
usq; in hunc diem.

P A R S Q V A R T A.

Veruntamen conterens non conteram do-
mum **I**acob, dicit **D**ominus. **E**cce enim man-
dabo ego, & concutiam in omnibus genti-
bus domum **I**sraēl, sicut concutitur triticum
in cribro, & non cadet lapillus super terram.

Qui gentes alias usq; ad internitionem aliquando cō-
terit, ita ut uix eorum aliquod uestigium supersit,
nunquam domum **I**acob est similiter contriturus.
Reliquae enim **I**sraēl saluae fient. **E**t sicut in **O**sea, ac non
nullis alijs locis diximus, et probauimus, ingressa in **C**hri-
sti **E**cclēsiā **G**entium plenitudine, totus quoq; **I**sraēl in-
troibit. **D**e his intellige, qui ad uerum semen **A**brahae, ue-
rumq; **I**sraēl spectant, nempe electis. **F**utura enim est infi-
gnis & patens eius populi conuersio, quemadmodum cū
nonnullae

nonnullæ regiones ueritatem suscipiunt, etiam si plurimi ex illis eidem minime consentiant. Profecto aliquid præclarum facturus est Deus, de populo ipso Israël, etiam iuxta carnem, & miram in Ecclesia ex eorum conuersione gloriam futuram, mihi est persuasissimum. Nimirum non potest irita fieri promissio dei. Videmus enim, omnia impleta etiam iuxta carnem, siue externe, quæ de illis prædicta erant, promissa Abrahamæ, Isaac, Iacob, Dauidi, & cæteris, demptis his, quæ de ultimis diebus prænunciata fuerunt. Seruiuit nanque Abrahamæ semen Aegyptijs, & ab eis cum ingenti gloria liber factus est, habuit terram illis promissam, erransq; ab ea pulsus est Israël, hoc est, regnū decem tribuum in Assyrios, Iudas uero in Babylonem. Et non est soluta captiuitas Israël, Iudas autem post annos 70. redijt in terram suam. Hierusal:m quoq; & templum reædificata sunt. Denum ob Christi & uerbi eius potentiam maior fuit gloria domus huius nouissimæ, plus quam primæ, quæ alioqui siue externe multo minor fuit. Non fuit ablatum sceptrum à Iuda, donec ueniret semen illud, nēpe Christus, in quo omnes gentes, benedictionem fide sue sceptræ erant. Venit autem, natus ex impolluta uirgine, cui contradictum est, à Regibus, & Principibus terræ Israël, etiam cum adhuc puer esset, ita ut proinde in Aegyptum abierit, sed ex ea uocauit Deus filium suum. Deniq; eo usq; progressa est gentis suæ impietas, ut aduersus illū prouocarūt alienigenas, Pilatum scilicet & suos, & simul cum eis damnauerunt illum obprobrio crucis, & negauerunt

runt illum esse, quod erat. Propter quod abiectus est, ne
 esset ultra Domini populus, & abscessi sunt, dispersiq; in
 omnem terram. Et sic contrita est domus Iacob, uerum
 non sic, ut absq; ulla spe. Quod & hoc loco Prophe-
 ta noster ait, aut ut propius loquar, Deus per eum. Ecce
 mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domum
 Israël, & c. Vel, ut septuaginta habent: Ego præcipio, et
 uentilabo in omnibus gentibus domum Israël, sicut uenti-
 latur uentilabro. Quod quàm uerum sit, nemo non uidet.
 Decem namq; tribus, etiam Hebræorum testimonio, adhuc
 captiue sunt & obcluse, duæ uero per orbem dispersæ et
 sedent omnes à multis diebus, iuxta Osee uaticinium ca. 3.
 sine Rege, sine Principe, sine Ephraim & c. & expectant
 Christum, nescientes eum uenisse, qui uenit. Siquidem ue-
 nientem minime agnouerunt, & neq; id quidem potue-
 runt, quod cæci & carnales essent, & iam multum quidē,
 ut ipsum mundi Seruatorem, turpissimo genere mortis cō-
 demnarint. O iudicij diuini abyssum profundissimam, qui
 per hypocritas populi sui mundi restorationem, quæ
 morte uerbi sui incarnati fienda erat, adimplere uoluit.
 Ob id reprobati sunt, & gentes in Ecclesiam admixtæ in-
 signi & patenti conuersione: Cæterum de Israël, hoc ne-
 cesse est sentire, quod non cadet ex eis super terram, uel
 capillus unus, id est, nullus ex electis eiusdem populi dispe-
 ribit, quod & de electis aliarum gentium tenendum est.
 Nam sunt oues illæ, Domini IESU, quas non rapiet qui
 præterit à manu eius. Ioan. 10. Proinde Lu. 21. ait discipulis suis,
 & in eis electis

FRANC. LAMB. IN AMOS

Et in electis omnibus omnium gentium, qui ad semen Abrahæ, et ad domum Israël spectant. Capillus de capite uestro, non peribit.

Restaurabitur ergo Israël domus, etiam iuxta carnem. Iuxta carnem dixi, non quod putet quæspiam me se qui uelle iudaicas fabulas, de regno Christi externo, de re edificatione Hierosolymæ et templi, ex lapide precioso, et id genus nenas, sed quod gloriosa et aperta erit illorum conuersio, ut ex Paulo. Roma. ii. est uidere. Nam si delictum et imminutio eorum, sunt diuitiæ gentium, quid putamus futuram illorum plenitudinem? Et si reiectio eorum fuit reconciliatio mundi, quæ erit adsumptio, nisi uita ex mortuis? Propter incredulitatem defracti sunt à sancta radice, ut Dei populus, sicut eorum patres sint. Sed potest esse Deus dare illis spiritum fidei, et denuo inserere illos, facereque ut quemadmodum carne, ita et spiritu, uerum semen Abrahæ sint. Quod et faciet: Nam secundum electionem sunt Deo ob eorum patres charissimi. Dona quoque et uocatio siue electio Dei, eiusmodi sunt, ut eorum illi poenitere non possit. Datum autem Dei fuit, Abrahæ semini, et ad id electum præ cunctis nationibus atque uocatum est, ut in eo maxime sua magnalia palam faceret, errantibus uapularet, et corrigeretur, sed non omnino exterminaretur, ut multi ex reliquis gentibus, promissaque illi fuit reparatio, in pactum salis, hoc est, sempiternum et incorruptibile, quemadmodum et sal conseruat à putrefactione. Ob id dicitur. Esaiæ. 59. Cur uenerit quasi fluitans uolentis,

lentus, quem spiritus Domini cogit, et uenerit Sion redemptor, & his qui in Iacob, id est, ex domo eius, redeunt, id est, conuertuntur ad Dominum ab iniquitate, hoc fœdus meum cum eis. Spiritus meus qui est in te, & uerba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, dicit Dominus, a modo, et usque in sempiternum. Quæ uerba Paulus Ro. 11. de ultima Israelis conuersione interpretatur, propter quod & de illa capienda sunt.

Non desunt autem, qui prorsus negent ipsam, de qua agimus, Israelis apertam conuersionem, quod certe à uerbi syncretitate alienum est. Nam quemcumque sensum, alium à præscripto, ad dictum Pauli textum attuleris, non congruet textus simplicitati. Ego omnino adsero, futuram tam insignem dictam conuersionem, ut aperte omnes gentes sint cognitura, quæ, non exciderit sermo Dei. Nimirum qui eos in tam graui cecitate posuit in bonum gentium, ipse donabit eis, ut reuertantur, ad eum quem non agnouerunt, et resipiscant, & pauebant ad summum bonum eius, quem mortuum arbitrabantur, & adorabunt eum in nouissimorum dierum. Ego non sum Israelita iuxta carnem, uerum de Israele, ob aperta Dei scriptorum testimonia sentio, quæ non, ut quidam, perperam et imprudenter, eorum conuersio fiat quotidie in nonnullis paucis, de quibus uix quicquam scitur, sed quod erit præclara, mirabilis, gloriosa, & cunctis in gloria Dei nota. Et profitebuntur aperte omnibus ac predicabunt Christi gloriam, & multum omnino ex eis Dei Ecclesia illustrabitur. Nam ut diximus, Paulus adserit eorum conuersionem

L. futuram

futuram mundo, quasi uitam ex mortuis. **Q**utinam uide-
rem hanc gloriam Israël, & particeps fiam benedictio-
nis eius, quæ erit, cum ex eis & gentibus uere conuersis,
fiet unum ouile, sub uno pastore **C**hristo. **S**cimus denique
ex **P**aulo, omnes uniuersarum gentium electos, ad semen
Abrabæ, domumq; Israël pertinere, quos certum est, disse-
rire non posse. **S**cimus quoq; & ipsam iuxta carnem Isra-
ëlis domum, typū gerere **E**cclésiæ **D**eï, cuius causa omnia
illis in figura contangebant. **P**ropterea, ut aptius quod
figurat, in se exprimat, necesse est, eam perpetuam esse, et
tandem non abijci. **N**am uniuersi aliarum gentium electi,
sic sunt filij promissionum **D**eï, ut tamen primū electis ex
domo ipsa Israël factæ sint. **C**hristus ait **M**atth. 15. **N**on
sum missus, nisi ad oues quæ perierunt domus Israël, quod
non potest de sola Israël domo, iuxta carnē intelligi, sed
de uniuersis electis, pro quibus etiam seruandis uenit. **N**am
ipse est illud semen, in quo omnes gentes benedictionem si-
de suscepturæ erant. **V**erum id primum de ipsa Israël is ex-
terna domo capitur. **I**deo & primum illis prædicauit, ad
quos primum missus fuit.

Paulus ubi supra, ait, cæcitatē ex parte Israël conti-
gisse, donec in **C**hristi **E**cclēsiā introierit gentium pleni-
tudo: quod postquam aduenerit, tum & ipse Israël intra-
bit, hoc est, ad **D**ominum conuertetur, & sic totus Israël,
non dubium quin omnes qui spectant ad domum Israël,
& uerum **A**brabæ semen, sunt q; filij promissionum **D**eï,
uidelicet uniuersi electi, ex Israele & cunctis gentibus con-
gregati

gregati, salui fient. Implebitur autem, quod Propheta
 noster dicit: **N**on peribit lapillus ex eis, nempe ex electis,
 primum, qui iuxta carnem ab **I**sraele prodierunt, denique
 ex electis gentium reliquarum.

¶ Si quid ultra locutus fuero de **I**sraël, hi quibus sola que
 somniarunt, placent, me ineptire et **I**udaizare arbitrabi-
 tur, quibus respondeo, pro gloria esse mihi apud dominū,
 & ab id genus somniatoribus, scripta nostra in diuersum
 rapiantur. **N**am eorum maledictus ueritas solidior reddi-
 tur, & eo me uerius locutum fuisse arbitror, quo plus il-
 lis displicuero. Idcirco posteaquam cœpi de **I**sraële scribe-
 re, nonnulla subijciam, que si **C**hristus me, & uita, et suo
 spiritu dignabitur, in ultima **E**zechielis parte, nempe à tri-
 gesimo quarto capite usq; in finem, plenus interpretabi-
 mur. **I**dem apud **A**pocalypseos finem.

¶ Si uir, ne prescriptis subsannatoribus cæcis, parum in
 epus uidear, & inde gloriar in **D**omino, præter id quod
 adserui ex uerbo **D**omini, de ultima **I**sraëlis conuersione,
 dico impium esse, negare congregationem **I**sraëlitarum in
 montes & terras eorum, quos ego puto, tametsi non adse-
 ro, ibidem fore congregandos. **N**imirū hoc à priore sentē-
 tia pendet. Multis enim scriptorum **D**eī argumentis, id ad-
 serere compellor, quod montes **I**sraël **E**cclēsiā **D**eī figu-
 rant. **S**ed quis tuto negare potest, ipsam rem figuratam,
 maxime impleri in dictis montibus. **N**on dico futuros mō-
 tes aureos, auream **M**icrosolymam, templum externum,
 que uidetur in faciem describere **E**zechiel, in uisione ul-
 timæ

FRANC. LAMB. IN AMOS

ma, & iohannes in fine suæ Apocalypseos, nec quicquam
id genus fabularum adfirmo. Sed id est quod sentio, nempe
ex Apocal. 20. dies uenturos, quibus bestia coccinea Anti-
christo, ac pseudopropheta, missis in stagnū sulphuris &
ignis, euersa; Babylone fornicationum matre, uincietur
draco, qui & Satanas, hoc est, impeditur, ne seducat &
insaniet, ut uolet, in tempus per mille annos designatum,
quod puto futurum breuiss. & significari Apocal. 8. per si-
lentium mediæ horæ factum in apertioe septimi sigilli. Ne-
que mirū est, breue tempus longo significari, præsertim in
scriptis Dei, q. mille anni sint ante oculos eius, tanquam di-
es hesternæ quæ præterijt. Tempore demum præfinito, sol-
uetur Draco, & seducet omnium seuis. Gog et Magog ge-
tem, in quatuor angulis terræ existentiē, de quib. Eze. 38. et
39. quarum mysterium in locū suum dimittimus. Porro di-
ctum silentium, quid aliud esse putamus, quàm mirificam
Ecclesiæ pacem, Israël, & omnib. gentib. ad Christū con-
uersis in orbe futuram? Neq; dubito, quāuis non adfirmē,
conuersis Israëlitarum terris, illos ad eas uēuros, aut mul-
tos saltem ex eis. Nam quis phibeat eos? Tantoq; ardore
surgent in Christi gloriam, ut non iuxta carnē, sed ex fide,
ac fructib. iustitiæ fidei, uere sint restauraturi ciuitatē dei,
per Ezechielis descriptionem figuratam, & pascuis uber-
rimis æternæ ueritatis, in ipsis montibus Israël pascuntur.
quorum exemplo, in omnib. Sanctorum Ecclesijs, per to-
tum orbem, tam insigniter regnabit Christus, ut in omnib.
rebus laud agnoscat, quàm ipsissima ciuitas Dei, & re-
gnant

gnum Christi. Tum implebitur illud Apo. 11. Factum est regnum huius mundi, Dei, & **DOMINI** nostri **ESU** Christi. Et illud capite. 21. Vidi ciuitatem sanctam **Hierusalem**, nouam, descendentem de caelo, a Deo paratam, sicut sponsam ornatam uero suo. Et ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipse **Deus** cum eis, erit eorum **Deus**. Sicq; in omnibus sanctorum **Ecclesijs**, **Domino** tam gloriose regnante, uidebitur, ubique nouam esse **Hierosolimam**, nouosq; montes **Israël**, olim abscondito uerbo desertos, tum eo praesente fecundissimos, & nouum etiam **Dei** templum, non ab alio quam a summo artifice **Deo** constructum.

Gentes autem **Gog** & **Magog**, quae per uniuersam terram sunt dispersae, de quibus uolente **Domino**, apud **Ezechiel** & **Apocalypsim**, locis praescriptis agemus. **Haec**, inquam, gentes, uere domus **Israël**, id est, **Ecclesiae** sanctorum aduersariae, quas toto praememorati silentij tempore, deus **Opt. Max.** retinebit, ne, ut cupient, in **Sanctos** desaeuiant, imò & nunc retinentur (siquidem & nunc sunt quidem) soluto **Satana** ab eo tam seducentur, ut ab omnibus terrae angulis patenter surgant, ut ciuitatem **Dei**, ueramq; domum **Israël**, hoc est sanctorum **Ecclesias** perdant. Surgent autem uel multo maxime in sanctos, qui in terris et montibus **Israël** habitabunt, sine muro, portis, & uectibus, ac omni carnis praesidio, ut dicitur **Ezech. 38.** hoc est, neq; muris, neq; portis, neq; alijs id genus ad carnis robur spectantibus praedit, sed in solius **Dei** et **Christi** eius purissima et integer

FRANC. LAMB. IN AMOS

rīma fiducia, securi uiuent & manebunt. Ergo nihil mi-
nus uolent, quā edificare iuxta carnem Hierosolymam,
& templum Dei, sicut ab Ezechiele descripta sunt.

Quere felicissimos dies: & quis uidebit eos? Fiat Do-
mine **IESV**, fiat uoluntas tua, ita in terra, quemadmodū
& in caelo, ut non tantum in nonnullis abscondite in corū
animis regnes, sed sicut olim in sanctis Apostolis & disci-
pulis mirabilis agnoscebaris, ita Israēle simul ac gen-
tib. conuersis, in toto orbe multiplicentur fideles tui, in qui-
bus glorificetur nomen tuum. Non est uenturum cum ob-
seruatione regnum tuum. **Lu. 17.** Caro enim & sanguis,
te & tua nescit, ideo ipsum desiderabile regnum tuum ob-
seruare nequit. Deniq; abscondisti hęc à sapientib. et pru-
dentib. huius seculi, & paruulis ac humilibus ea reuclasti
Mat. 11. & **Luc. 10.** Idcirco tametsi electi non obseruant
omnia quę ad idem regnū spectant, fit tamen in eis, tuo spi-
ritu erudiente, dum uis, & quantū uis, ut multa agnoscat,
nempe uerbū tuum, sinceramq; eiusdem prophetiā, senti-
antq; in ipsis uim fidei & ueritatis, in reliquis uero fide-
lib. tuis, fructus iustitię tuę, cuius ex fide illos facis partici-
pes, multipharie experiantur. Et quicquid omnino ex eo-
dem regno facit ad gloriam tuam, illisq; est ad salutem ne-
cessarium, te illustrante obseruant. Fac nobiscum Domi-
ne, & cū semine nostro, ut uideamus hanc gloriam regni
tui, quę ab hostib. tuis, nisi & illi conuersi fuerint, obserua-
ri nullatenus potest. **Veni Domine IESV**, accelera, et no-
li tardare. **Dona seruis tuis, ut uideant plebem à te electam**
cui legem

cui legem tuam committeres, deum à te reiectam & excusatam, quod te salutis autorem abnegari: denuo ad te conuersam, cum omnibus gentibus, ut sub te pastore uero, unum ouile simus. Domine, quando hæc erunt? Quando uisitabis Israël, et admittes illos ad te simul cum gentibus? Quando nobis erit illorū adsumptio, quasi uita ex mortuis, quorum abiectio fuit reconciliatio mundi? Excisi sunt à radici: nonne potens es iterū inserere illos? Excisi sunt, ut insereremur. Inse- re o pater noster, qui nos inseruisti eorum sancte radici: inse- re illos iterū, radici unde eos excidisti. **U**t quid naturales ramos non adponis radici oleæ, qui nos siluestres eidem iunxisti? Nunquid perpetuo exci- serunt? Absit à te qui bonus es. En miseri quantum libet cæci, te quasi non iam uene- ris, operiuntur. Venisti autem à seculis nullis. **Q**ui s. phibet, ne illis palam facias ipsum aduentum tuum. Ecce cum recepisti nos ad te, nihil minus quam te operiebamur, sed gratis in tuum populum admi- sisti nos: hi autem operiuntur te, etiam si in comp. uribus te expectando aberrant. Deuorant nanq. eos bestie a- gri, falsi prophetae, eos seducentes, & auertentes à te. So- lum egent lumine ueritatis tuæ, ut uelamen auferatur ab oculis eorum. Admitte ergo illos iterum, & inse- re eos denuo radici unde excidisti. Patres eorum pro nobis te precati sunt, ut insereremur, & nos uicissim te oramus pro eorum filiis, ut iterum inserantur. Potens es Domi- ne, & ueritas tua in circuitu tuo. Promisisti enim te id fa- cturum, per seruos tuos Prophetas. Scimus, quod nos di-

gnatus fueris recipere in populum tuum, semen **A**brahæ
 & **I**srahel, in nobisq; adimpletas promissiones tuas: ue-
 rum & scimus te promississe restorationem dicti **I**srahel-
 lis, ut in hoc uersu **A**mos quem tractamus, & passim in
Ezechie. e alijsq; locis. **C**onterens enim domum **I**srahel, te
 promittente, eam sicut alias nationes quas exterminasti,
 nunquam es contriturus. **Q**uemadmodum enim electi pe-
 rire nequeunt, ita neque illi quos electorum typum feci-
 sti. **P**ercussisti eos, & sanabis. **F**ecisti, ut à multis sæcu-
 lis manerent absque **R**ege, **E**phot, sacrificio, templo &c.
 sicut in **O**sea capite tertio prædixisti, quod nunquam im-
 pletum est, nisi posteaquam te abnegarunt. **N**am antequã
 uenires, semper fuit excis dux & **P**rinceps. **N**imirum nõ
 fuit ablatum sceptrum de **I**uda, donec uenisti. **G**ene. 49. **I**n-
 perest ergo, ut impleas, quod ibi dicit **O**seas, nempe quod
 te **D**ominum & **R**egem eorum quærent, pauebuntq; ad
 bonum tuum in nouissimo dicrum. **R**edibunt ergo ad te,
 sed non sine te, nam eos inlustrabis, ut te agnoscant, &
 trahes post te, quod alioqui nihil possint. **P**recamur igitur
 nunc te, ut cum illos denuo radici eorum naturali in-
 serueris, non nos excidas, ut illos inseras, sicut illos exci-
 disti, ut nos insereres, sed utrosq; in eadem radice confir-
 ma. **Q**ui illos ex parte excæcasti, ut intraremus ad te, nõ
 li nos excæcare, ut illi intrent, sed utrosq; serua, & tua
 ueritatis sempiterno lumine dona, ut omnes pariter agno-
 scamus & glorificemus te, ac tibi in sanctitate & ueritate
 stituta seruiamus, omnibus diebus nostris. **N**ihil minus licet
 cis

cis erit eis, si cum eis tue luci participemus. Neq; domus tua parua est, ut non possit omnes capere. Magna quippe est domus tua, & ingens locus possessionis tue, qui uiuus & regnas cum patre & spiritu sancto unus Deus, per secula semper.

Igitur sic ut prædiximus, Gog & Magog in sanctos insurgentibus, ueniet illis in auxilium Dominus, & exterminabit eos, ut habetur Ezech. 38. & 39. & Apoca. 20. & draconem qui eos seduxerat, mittet in stagnum ignis, & iudicium sedebit &c. Apoca. 20. ubi plura nos acturos de huiusmodi confidimus. Oramus autem piuum lectorem, horumq; mysteriorum audiam, ut ad id nobis, & facultatem & spiritum à Deo precetur.

PARS QUINTA.

In gladio morientur omnes peccatores populi mei, qui dicunt: Non adpropinquabit, & non ueniet super nos malum.

Hoc uerbum idem est illi quod habetur Hierem. 5. Ascendite muros eius, & dissipate, consummationem autem nolite facere. Auferte propagines eius, quia non sunt Domini. Præuaricatione enim præuaricata est in me, domus Israël & domus Iuda. Negauerunt
L. Dominum

FRANC. LAMB. IN AMOS.

Dominum, & dixerunt: Non est ipse, neq; ueniet super nos malum. **G**ladium & famem non uidebimus. **P**rophe-
ta fuerunt in uentum locuti, & responsum non fuit in eis.
Quibus sermonibus palam fit, quam odiat omnem incre-
dulitatem Dominus, quamq; uindex sit in contemptores
ueritatis eius. **S**oli namq; hi dispereunt, qui ipsi ueritati
minime adquiescunt, q; sola incredulitas perditionem ope-
retur. **N**am fideles, etiam inter quacumq; aduersa & ma-
la seruantur. **E**t si moriuntur, ipsa mors in conspectu Do-
mini est preciosa **Psal. xii.** illisq; est uera quietis dormitio.
Siquidem omnia illis cooperantur in bonum **Ro. 8.** Ergo
si inter impios, aliqui e iustis gladio perempti fuerint, sic
mortui sunt, quasi non morerentur. **P**roinde non de eis, sed
de incredulis ait: In gladio morientur & c. **E**x praescripto
Hieremie textu, obserua, quod hi a deo praeuaricantur: et
apostatant, illumq; negant, qui non adquiescunt sermoni-
bus eius. Indubie enim si illum confiterentur, a uerbis quo-
que eius minime dissentirent.

P A R S S E X T A.

In die illa, suscitabo tabernaculum **Dauid**,
quod cecidit, & reedificabo aperturas muro-
rum eius, & ea quae corruerant, instaurabo.
Et reedificabo eum, sicut in diebus antiquis,
ut possideat reliquias **Idumaeae**, et omnes na-
tiones, eo quod inuocatum sit nomen meum
super eos, dicit **Dominus** faciens haec.

Que

Que habentur in superioribus, ex his fiunt longe no-
 tissima. In die inquit, illa, ab eterno à me decreta,
 suscitabo tabernaculum **Dauid**. Quod tabernacu-
 lum? Non dubium quin illud, quod per templum **Salomo-**
 nis figurabatur. Quod idcirco **Dauidis** esse dicitur, quod
 ille ante mortem suam, omnes ad structuram eius præpa-
 rit impensas: Quod cecidit, præteritum profuturo. Non
 dum enim ceciderat, cum prophetauit **Amos**. Per illud
 figurabatur, templum **Dei**, quod est **Ecclesia**, que tum
 maxime in populo **Israël** sita erat, cum **Dauid** imperabat.
Quonia autem **Amos** tēporē, totus ferē **Israël**, à fidei inte-
 gritate defecerat, & ob id in proximo **Israël** in **Assyrios**,
Iudas uero euersa **Iherosolima**, in **Babylonem** transse-
 rendi erāt, demumq; **Iudei** ob **Christi** abnegationem, reij-
 ciendi erant, ne pro **Dei** populo haberentur, iuxta illud
Dani. 9. Non erit eius populus qui cum negaturus est, ad
 qd̄ facit illud, quod diximus **Osce. i.** super mysterio filij uo-
 cau, non populus meus. Idcirco ipsum tabernaculum ceci-
 disse dicitur: Verum sic, ut omnino sit restaurādum, quod
 & hic promittit **Spiritus sanctus**, dicens. Et reedificabo
 &c. Cadat ergo, quoties uoluerint impij, & illis tene-
 brarum potestatem **Deus** tribuerit, reedificabitur, & o-
 mnino instaurabūtur. Instauratum fuit per **Christum** ta-
 bernaculum hoc, in **Israelitis**, qui ueritati adqueuerunt,
 & nonnullis ex eis **Christum** repellentibus, ideoq; reput-
 sis, ne quidquam illis commune esset, cum hoc taberna-
 culo **Domini**, gentes illum suscipientes, in eorum locum
 admisse sunt.

FRANC. LAMB. IN AMOS

admissæ sunt. Cecidit ergo iterum hoc tabernaculum, quo
ad Israël em ueritati non consentientem, cecidit quoq; &
quo ad gentes, ob spiritus impostores, & doctrinas demo-
niorum multiplicatas, quibus abscondita sunt ueritas secu-
lis multis, & inuersum per Antichristos & pseudopro-
phetas, quidquid pium et sanctum erat. Errauimus enim
& nos omnes, profecto non minus quàm Israël. Et ecce
nostri denuo miseretur Deus, & suscitabit in nobis taberna-
culum Dauid, id est, Ecclesiam Christi & regnum eius,
quod pene omnino exciderat, & quasi reedificat apertu-
ras murorū, dū uniuersos errores, & falsas scripturæ in-
terpretationes, quibus uia ad impietatem, & egressum à
ciuitatis Dei unione aperiebatur, per germanū & genui-
num Dei eloquiorum sensum, exterminat, & robur ma-
gnum fidelibus suo spiritu immitit. Quasi enim muri ac
turrez fortes in Ecclesia sunt, dum electi uere credunt.
Hinc & in Canticis Solomonis fides, turris Dauid adpel-
latur. Cant. 4. & turris eburnea. Cant. 7. Et Ecclesia fidelium
se murū uocat. Cant. 5. De quibus omnibus suis locis egi-
mus. Confidimus autē, Deum sensim exterminaturū Anti-
christi factionem, & rem euangelicam eo usq; promouen-
dam, ut etiam Israël in proximo conuertatur. Nam si no-
bis, qui iuxta Paulum Rom. 11. non sumus naturales rami,
Deus sic parcit, ut suum in nobis tabernaculum, quod
pene ceciderat, instaurare dignetur, quid putamus futu-
rum de Israëlitis, quos Apostolus ipse, ramos naturales
uocat? Putamus ne Deum prorsus obliturum eius po-
puli,

puli, cui primum factæ sunt uniuersæ promissiones, & ex quibus Dominus **I E S V S** Christus, Dei unigenitus, secundum carnem nasci dignatus est?

Quid enim si quidam illorum fuere increduli? Nunquid illorum incredulitas, Dei promissionem irritam fecit? Absit. Imò eorū incredulitate, Dei iustitia & ueritas agnoscelur, & magnificabitur, dum nihil immutatur è suis promissionibus ob impietates hominum. Proinde. **Psal. 50.** **Dauid** sanctus misericordiam petit à Domino, ut iustificaretur in suis eloquijs, & uinceret, cum ab impijs crudelis & promissa haud custodiens iudicatur. Quo argumento, & **Paulus** utitur. **Roma. 3.**

Instaurabitur ergo & ipsum **Dauidis** tabernaculum inter **Israëlitas**, & ut confidimus etiam in uniuersis terris **Israël**, ita ut perfectius quàm unquã Deo inserviant. Confido quoq; in **Dominum**, quod nihil aberrem, quod & **Idumææ** reliquias & omnes nationes sint possessuri. Quomodo? Quod in omni **Idumæa**, & omnibus reliquis nationibus, habitare poterunt, posteaquam illas ad **Deum** conuerterint, uicerintq; efficacia sermonum ueritatis. Absit enī, ut iuxta carnem sentiamus, eos prælio uicturos populum **Edom**, & cæteras nationes, cum **Christus** nolit gladios, & hastas, armaq; nostræ militiæ, non sint carnalia. De his plura, apud **Abdiam**.

Subiungit autem se idcirco præscripta facturum, quod nomen suum fuerit super eos inuocatum, nō dubium quin ab **Abraham**, **Isaac**, **Iacob**, **Mose**, **Prophetis** & alijs sanctis,

FRANC. LAMB. IN AMOS

tis, quod in compluribus scripturae locis, palam est cerne-
re. Sed quis eorum non inuocauit, pro Israële Dei nomē?
Sentiet quisq; quod bonum sibi uidebitur, ego id omnino
sentio, sanctos ipsos præcognouisse multas Israëlis præua-
ricationes, timueruntq; proinde, ne à Domino propelle-
rentur, et perpetuo abijcerentur. Propterea omni instan-
tia orarunt Dominum, ne omnino disperderentur. Quod
& illis passim Deus promisit, sicut pius lector in diuinis
scripturis, nullibi non offendet, præsertim in Prophetis.
Hinc quoq; & hic sermo prodijt, quo Dominus hæc pro-
mittit, quæ noster Propheta scripsit, eò quod sancti nomē
eius super eis inuocarint.

PARS SEPTIMA.

Ecce dies uenient, dicit Dominus, & com-
prehendet arator messorum, & calcator uue-
mittentem semen. **E**t stillabunt montes dul-
cedinem, & omnes colles culti erunt. **E**t con-
uertam captiuitatem populi mei Israel, & æ-
dificabunt ciuitates desertas et inhabitabunt,
et plantabunt uineas, & bibent uinum earum.
Et facient hortos, & comedent fructus
eorum. **E**t plantabo eos, super humum suam,
& non euellam eos ultra de terra sua, quam
dedi eis, dicit dominus Deus.

Si quis

Siquis hæc tentat enarrare, de instauratione duarum tribuum, post captiuitatem Babylonicam, id frustra facit. Nunquam enim fieri potest, ut recta sit interpretatio hæc. Primum, quod non de solo Iudæa capiatur. Secundo, quod neq; etiam ipse populus Iuda, permanserit, in terra sua, sed in omnes nationes, dispersus sit, hic autem dicit, quod plantabuntur super humum suam, & ab ea nequaquam ultra euellentur. Non est igitur sana, eiusmodi expositio.

Alij quoq; sic hos textus, de fidelium populis explanant, tot mendacia congerentes, ut potius de Satanæ Synagoga, quam de Seruatoris Ecclesia sit ipsa explanatio, præsertim, quo ad aliquas partes eius. Dicunt enim, quod per ciuitates, status conjugatorum: per uineas status prælatorum & magistrorum, & per hortos status monachorum, quasi superbia & ampullæ magistrorum, sequeq; monastica, à Diabulo contra Dei uerbum non sint confictæ. Deus quam frugifera uinea, et quam placidi horti. Sed quid? ita oportuit cucullatos etiam in Dei scriptis cum tot horrendis mendacijs insanire, & germanos illorum sensus euertere. Nam & ab eis maxime, hæc insania prodijt. Ego aliud omnino sentio, nempe quod sicut diximus, Israel in dierum nouissimo conuertetur, & forsane hi dies in Ianuis sunt. Quandoquidem ingressa in Ecclesiam plenitudo: ne gentium, mox futura est Israelis conuersio, et simul se Christo subijciēt, ac toto corde illi adhærebunt. Quis autem dubitat, multos filiorum Israel, tum uenturos in terram

FRANC. LAMB. IN AMOS

in terram suam? Denique ueri fideles sunt heredes mundi, quod sint **Abrabæ** semen, cui promissa est mundi hereditas. **Roman. quarto.** Et ideo ubicunq; fuerint, erunt in terra sua, à qua minime euellentur, **Nam** & post extremum iudicium, erit in electorum gloriam mundus totus. **Non quòd,** ut nonnulli pperam scripserunt, dicã eos post iudicium, ducturos uxores, comesturos, bibituros & c. **Sed** quod & coelum, & terra, & omnia creata, in eorũ gloriam conuertentur, pro quibus etiam maxime facta sunt. **Tum** & in montibus **Israël,** & in alijs terris, in quibus sancti erunt, prouidebit **Deus Optimus Maximus,** in quem credent, & cui herebunt, de necessarijs cunctis, præsertim de his, quæ fami uerbi **Dei,** cuius præce. ca. meminit, sunt opposita, nempe germanum sensum, ipsius uerbi, & in omnibus spiritum cælestis sapientiæ et intelligentiæ ueritatis. **Nimirum** per unum, triticum, & fructus hortorum, uarijs respectibus, **Dei** eloquia significantur, quemadmodum in fine capitis secundi **Osæ** diximus. Porro messores & calcatores uuæ, aut uinitores, sunt fideles ministri et interpretes, eiusdẽ uerbi. **Nũc** dicitur **Osæ. 2.** Et dabo ei uinitores eius ex eodẽ loco. **Dulcedo** autem, eiusdem uerbi suauitas est, quemadmodum **Iobe. 3.** super simili textu diximus, quæ dulcedo, à montibus, id est, à maioribus & rectoribus **Ecclesiæ** maxime proficiscetur. **O** uere felicissimos dies, in quibus ab ipsis **Ecclesiæ** primoribus, non mendacia hominum, non sophismata execrabilia, ut hæctenus, sed dulcedo sermonum **Altissimi** continue
suet.

fluet. Et colles, id est, minores, eisdem sermonibus, quasi aratro profcindentur, & culti erunt. Tum conuertetur populi Israël & omnium electorum captiuitas, dum per **CHRISTVM** liberi fient, à detestabili captiuitate errorum & hæresum, in quibus esse, quid nisi grauisima captiuitas est?

Et ædificabunt &c. Ciuitates, uineæ & horti, Christi Ecclesie sunt. Non enim potest intelligi, de ciuitatibus, uineis & hortis, iuxta literæ superficiem, quòd non sint deserti externe, sed de perniciosissima desertiõe, quæ per hæc figuratur, quæ tam in regione Israël, quàm in uniuersis ferè terris, multis sæculis fuit. Hæc desertio est, ubicunque non regnant impolluta, æterna, & admirabilia scripta Dei, sed pro eis mendacia & figmenta hominum sunt recepta. Sic nunc deserti sunt omnes montes, colles, & ualles Israël, quòd in eis non reperiatur ueritas. Sic quoq; in hunc usque diem, omnes mundi regiones desertæ fuere: nunc autem ueritate palàm facta, cessat ipsa desertio: quod illi experiuntur, qui ipsius ueritatis fiunt participes. Incipiunt enim instaurari desertiones ciuitatum, id est, Ecclesiarum, & in eis quasi in uineis, plantantur uites, & quasi horti amoenissimi fiunt, dum multi indices fidelium numero adiunguntur: & ciuitates nouæ ædificantur, aut desertæ instaurantur, dum quæ ante ueritatem odiebant, & solo spiritu erroris plenæ erant, ipsam ueritatem toto corde amplectuntur, quod potissime tum

¶ fiet cum

FRANC. LAMB. IN AMOS

fict, cum israel ad Christum fuerit conuersus, & defecerit
ab erroribus suis.

Instaura Domine **IESV** Israellem, instaura & totum
orbem spiritu ueritatis tue, ut omnes unanimiter curra-
mus post te, & glorificemus nomen tuum. Da nobis
optime **SERVATOR**, ut uideamus gloriam ad-
sumptionis israelis, que mundo erit, quasi uita
ex mortuis, ut sub te uno pastore perfectissi-
mo, uiuat totus orbis, & in nobis omni-
bus regnes, cui cum patre & spiritu
sancto sit gloria, decus, & impe-
rium in secula seculorum.

AMEN.

FINIS.

Francisci